कायदा आणि न्याय मंत्रालय

(विधी विभाग)

नवी दिल्ली, 24 ऑगस्ट, 2006/भाद्रा 2, 1928 (सका)

संसदेच्या खालील कायद्याला 23 ऑगस्ट 2006 रोजी राष्ट्रपतींची संमती प्राप्त झाली आणि सामान्य माहितीसाठी याद्वारे प्रकाशित करण्यात येत आहे:–

अन्न सुरक्षा आणि मानक कायदा, 2006

(2006 चा क्रमांक 34)

[23 ऑगस्ट 2006]

अन्नाशी संबंधित कायदे एकत्रित करण्यासाठी आणि खाद्यपदार्थांच्या वस्तूंसाठी विज्ञान आधारित मानके तयार करण्यासाठी आणि त्यांचे उत्पादन, साठवण, वितरण, विक्री आणि आयात यांचे नियमन करण्यासाठी भारतीय अन्न सुरक्षा आणि मानक प्राधिकरणाची स्थापना करण्यासाठी, सुरक्षित आणि उपलब्धतेची खात्री करण्यासाठी कायदा. मानवी उपभोगासाठी पौष्टिक अन्न आणि त्याच्याशी संबंधित किंवा त्याच्याशी संबंधित बाबींसाठी .

भारतीय प्रजासत्ताकाच्या 57 व्या वर्षात संसदेने तो खालीलप्रमाणे लागू केला:–

प्रकरण 1

प्राथमिक

1. लहान शीर्षक, विस्तार आणि प्रारंभ – (1) या कायद्याला अन्न सुरक्षा आणि मानक अधिनियम, 2006 म्हटले जाऊ शकते.

(2) त्याची व्याप्ती संपूर्ण भारतात आहे.

(3) केंद्र सरकार, अधिकृत राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे, या कायद्याच्या विविध तरतुदींसाठी अंमलबजावणी आणि वेगवेगळ्या तारखांना अंमलबजावणणी करू शकेल. त्या त्या तारखेपासून ते अंमलात येईल आणि अशा कोणत्याही तरतुदीतील कोणताही संदर्भ या कायद्याच्या सुरुवाती पासून लागू होईल. त्या तरतुदीच्या अंमलात येण्याचा संदर्भ म्हणून अधिनियमाचा अर्थ लावला जाईल.

2. संघाराज्या द्वारे नियंत्रणाची सोय म्हणून घोषणापत्र – याद्वारे असे घोषित केले जाते की, संघराज्याने खाद्य उद्योग आपल्या नियंत्रणाखाली घेणे सार्वजनिक हिताचे आहे.

3. व्याख्या – (1) या कायद्यानुसार, अन्य संदर्भ आवश्यक असल्याशिवाय, –

(a) “भेसळ करणारा” म्हणजे असा कोणताही घटक जो अन्न असुरक्षित किंवा अप्रमाणित किंवा निकृष्ट ब्रँडचा किंवा अप्रमाणित पदार्थ त्याचप्रमाणे अन्न पदार्थ बनवण्यासाठी किंवा वापरले जाऊ शकते अशी कोणतीही सामग्री;

(b) "जाहिरात" म्हणजे कोणत्याही प्रकारची ध्वनीचित्र प्रसिद्धी, जी कोणत्याही प्रकाश, ध्वनी, धूर, वायू, छापील, इलेक्ट्रॉनिक मीडिया, इंटरनेट किंवा वेबसाइटद्वारे केलेली कोणतीही दृकश्राव्य किंवा दृश्य प्रसिद्धी, प्रतिनिधित्व किंवा उद्घोषणा आणि त्यात कोणत्याही सूचना, परिपत्रक, लेबल, रॅपर, इनव्हॉइस यांचा समावेश आहे. किंवा इतर कागदपत्रे;

(c) “अध्यक्ष” म्हणजे अन्न प्राधिकरणाचे अध्यक्ष;

(d) “दावा” म्हणजे कोणतेही प्रतिनिधित्व जे असे विशिष्ट गुण सांगते, सुचवते किंवा सूचित करते की अन्नाचे मूळ,

पौष्टिक गुणधर्म, प्रकार, प्रक्रिया, रचना किंवा अन्य संबंधित बाबी.

(e) “अन्न सुरक्षा आयुक्त” म्हणजे कलम 30 अन्वये नियुक्त केलेले अन्न सुरक्षा आयुक्त;

(f) “ग्राहक” म्हणजे त्यांच्या वैयक्तिक गरजा पूर्ण करण्यासाठी अन्न खरेदी करणाऱ्या आणि मिळवणाऱ्या व्यक्ती आणि कुटुंबे;

(g) “दूषित” म्हणजे कोणतेही पदार्थ, अन्नात मिसळले किंवा नसले तरीही, परंतु उत्पादनाच्या परिणामी (पीकपालन, पशुपालन किंवा पशुवैद्यकीय औषधे यासह केलेल्या प्रक्रियांसह), उत्पादन, प्रक्रिया, असे अन्न तयार करणे, प्रक्रिया करणे, पॅकिंग करणे, पॅकेजिंग करणे, वाहतूक करणे किंवा साठा करणे किंवा पर्यावरणीय दूषित पदार्थ. यामध्ये कीटकांचे तुकडे, उंदराचे केस आणि इतर बाह्य पदार्थांचा समावेश नाही;

(h) "नियुक्त अधिकारी" म्हणजे कलम 36 अंतर्गत नियुक्त केलेला अधिकारी;

(i) “बाह्य पदार्थ” म्हणजे अन्नाच्या वस्तूमध्ये समाविष्ट असलेली कोणतीही वस्तू जी कच्चा माल, पॅकेजिंग मटेरियल किंवा त्याच्या उत्पादनासाठी वापरल्या जाणाऱ्या प्रक्रिया प्रणालींमधून वा त्यात थेट समाविष्ट केली जाऊ शकते, परंतु अशा बाबींच्या वापरामुळे अन्न असुरक्षित होत नाही असे कोणतेही घटक.

(j) “अन्न” म्हणजे कोणताही पदार्थ, मग तो प्रक्रिया केलेला, अंशत: प्रक्रिया केलेला किंवा प्रक्रिया न केलेला, जो मानवी वापरासाठी आहे आणि त्यात खंड उपनियमानुसार (झेड के), अनुवांशिकरित्या सुधारित किंवा अभियांत्रिकी प्रक्रियागत अन्न किंवा असे घटक असलेले अन्न, अर्भकांसाठीचे अन्न, परिभाषित केलेल्या मर्यादेपर्यंतचे प्राथमिक अन्न समाविष्ट आहे. अन्न, पॅकेज केलेले पिण्याचे पाणी, अल्कोहोलयुक्त पेय, च्युइंग गम आणि कोणतेही पदार्थ, ज्यामध्ये अन्नपदार्थ तयार करताना, बनवताना किंवा प्रक्रिया करताना पाण्याचा वापर होतो परंतु ते बाजारात आणण्यासाठी तयार किंवा प्रक्रिया केल्याशिवाय कोणतेही पशुखाद्य, जिवंत प्राणी यांचा समावेश केला जात नाही. मानवी वापरासाठी, वनस्पती, शेतमालाच्या कापणीपूर्वी, औषधे आणि औषधी उत्पादने, सौंदर्यप्रसाधने, अंमली पदार्थ किंवा सायकोट्रॉपिक पदार्थ:

परंतु, केंद्र सरकार, अधिकृत राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे, या कायद्याच्या उद्देशाने, त्याचा वापर, गुणधर्म, पदार्थ किंवा गुणवत्तेशी संबंधित इतर कोणताही घटक अन्न म्हणून घोषित करू शकेल;

(k) “फूड ॲडिटीव्ह” म्हणजे कोणताही पदार्थ जो सामान्यतः स्वतःच अन्न म्हणून वापरला जात नाही किंवा अन्नाचा विशिष्ट घटक म्हणून वापरला जात नाही, मग त्याचे पौष्टिक मूल्य असो वा नसो, तांत्रिक (ऑर्गनोलेप्टिकसह) अन्नामध्ये हेतुपुरस्सर केलेली भर. अशा अन्न परिणामांचे उत्पादन, प्रक्रिया, तयारी, उपचार, पॅकिंग, पॅकेजिंग, वाहतूक किंवा साठवणूकीचा उद्देश आहे, किंवा त्यामध्ये किंवा त्याचे उप–उत्पादने घटक बनणे किंवा अन्यथा प्रभावित करणारे परिणाम (प्रत्यक्ष किंवा अप्रत्यक्षपणे) अपेक्षित आहेत. अशा अन्नाची वैशिष्ठ्ये म्हणजे त्यात "दूषित घटक" किंवा पौष्टिक गुण राखण्यासाठी किंवा सुधारण्यासाठी अन्नामध्ये वापरले जाणारे कोणतेही पदार्थ समाविष्ट नाहीत;

(l) “अन्न विश्लेषक” म्हणजे कलम 45 अंतर्गत नियुक्त केलेले विश्लेषक;

(m) “अन्न प्राधिकरण” म्हणजे कलम 4 अंतर्गत स्थापन केलेले भारतीय अन्न सुरक्षा आणि मानक प्राधिकरण;

(n) “अन्न व्यवसाय” म्हणजे कोणताही उपक्रम, मग तो फायद्यासाठी असो वा नसो आणि सार्वजनिक असो वा खाजगी, उत्पादन, प्रक्रिया, पॅकेजिंग, साठवण, वाहतूक, अन्न वितरण, आयात आणि त्यात समाविष्ट असलेल्या कोणत्याही टप्प्याशी संबंधित कोणतेही उपक्रम करणे. अन्न सेवा, खानपान सेवा, अन्न किंवा अन्न घटकांची विक्री;

(o) अन्न व्यवसायाच्या संदर्भात “फूड बिझनेस ऑपरेटर” म्हणजे ज्या व्यक्तीद्वारे हा व्यवसाय चालवला जातो किंवा त्याच्या मालकीचा असतो आणि तो या कायद्याचे, त्याखाली बनवलेले नियम आणि नियमांचे पालन सुनिश्चित करण्यासाठी जबाबदार आहे;

(p) “अन्न प्रयोगशाळा” म्हणजे केंद्र किंवा राज्य सरकार किंवा इतर कोणत्याही एजन्सीने स्थापन केलेली कोणतीही अन्न प्रयोगशाळा किंवा संस्था आणि नॅशनल ॲक्रेडिटेशन बोर्ड फॉर टेस्टिंग अँड कॅलिब्रेशन लॅबोरेटरीज किंवा समकक्ष मान्यता एजन्सीद्वारे मान्यताप्राप्त आणि कलम 43 अंतर्गत अन्न प्राधिकरणाद्वारे मान्यताप्राप्त. ;

(q) "अन्न सुरक्षा" म्हणजे अन्न मानवी वापरासाठी त्याच्या हेतूनुसार वापरासाठी स्वीकार्ह असल्याची खात्री;

(r) “फूड सेफ्टी ऑडिट” म्हणजे उत्पादक आस्थापनेने स्विकारलेली अन्नाची पद्धतशीर व कार्यात्मक स्वतंत्र तपासणी जी हे पाहाते की असे उपाय आणि संबंधित परिणाम अन्न सुरक्षेच्या उद्दिष्टांशी त्याचप्रमाणे त्या संदर्भात केलेल्या दाव्यांशी जुळतात की नाही.

(s) “अन्न सुरक्षा व्यवस्थापन प्रणाली” म्हणजे अन्न व्यवसायासाठी चांगल्या उत्पादन पद्धती, चांगल्या स्वच्छताविषयक पद्धती, धोक्याचे विश्लेषण आणि अत्यावश्यक नियंत्रण बिंदू आणि नियमांद्वारे निर्दिष्ट केलेल्या अशा इतर पद्धतींचा अवलंब;

(t) “अन्न सुरक्षा अधिकारी” म्हणजे कलम 37 अंतर्गत नियुक्त केलेला अधिकारी;

(u) “धोका” म्हणजे आरोग्यावर प्रतिकूल परिणाम घडविण्याची क्षमता असलेले अन्नातील जैविक, रासायनिक किंवा भौतिक घटक किंवा स्थिती;

(v) “आयात” म्हणजे जमीन, समुद्र किंवा हवाई मार्गाने अन्नधान्याची कोणतीही वस्तू भारतात आणणे;

(w) “सुधारणा सूचना” म्हणजे या कायद्याच्या कलम 32 अंतर्गत जारी केलेली नोटीस;

(x) "शिशु आहार" आणि "शिशु दुधाचा पर्याय" यांचा अर्थ अर्भक दूध पर्याय, फीडिंग बॉटल आणि शिशु अन्न (नियमन) च्या कलम 2 च्या उपविभाग (I) च्या खंड (f) आणि (g) मध्ये त्यांना दिलेला असेल. उत्पादन, पुरवठा आणि वितरण) अधिनियम, 1992 (1992 चा 41), अनुक्रमे;

(y) “घटक” म्हणजे अन्नपदार्थ तयार करण्यासाठी किंवा तयार करण्यासाठी वापरल्या जाणाऱ्या आणि अंतिम उत्पादनामध्ये, शक्यतो सुधारित स्वरूपात वापरल्या जाणाऱ्या खाद्यपदार्थांसह कोणताही पदार्थ;

(z) “लेबल” म्हणजे कोणताही टॅग, ब्रँड, चिन्ह, चित्रात्मक किंवा इतर वर्णनात्मक बाब, लिखित, मुद्रित, स्टेन्सिल, चिन्हांकित, नक्षी, ग्राफिक, छिद्रित, स्टँप केलेले किंवा त्यावर छापलेले किंवा कंटेनर, कव्हर, झाकण किंवा आवरण असलेले. अन्न पॅकेज आणि ज्यात उत्पादन समाविष्ट आहे;

(za) “परवाना” म्हणजे कलम 31 अंतर्गत मंजूर केलेला परवाना;

(zb) “स्थानिक क्षेत्र” म्हणजे या कायद्याच्या उद्देशाने स्थानिक क्षेत्र म्हणून अन्न सुरक्षा आयुक्तांनी अधिसूचित केलेले कोणतेही क्षेत्र, शहरी किंवा ग्रामीण;

(zc) "उत्पादन" म्हणजे अन्नाच्या वस्तूमध्ये घटकांचे रूपांतर करण्यासाठी प्रक्रिया किंवा स्विकारलेली किंवा कोणतीही उपचारपद्धती, ज्यामध्ये कोणतीही उप–प्रक्रिया, आनुषंगिक किंवा अन्नपदार्थाच्या उत्पादनासाठी पूरक समाविष्ट आहे;

(zd) “उत्पादक” म्हणजे विक्रीसाठी खाद्यपदार्थाच्या कोणत्याही वस्तू तयार करण्याच्या व्यवसायात गुंतलेली व्यक्ती आणि त्यात अशी कोणतीही व्यक्ती समाविष्ट आहे जी दुसऱ्या व्यक्तीकडून असा पदार्थ मिळवते आणि विक्रीसाठी पॅक आणि लेबल करते किंवा केवळ अशा हेतूंसाठी लेबल करते;

(ze)“सदस्य” म्हणजे अन्न प्राधिकरणाचे सदस्य आणि त्यात अध्यक्षांचा समावेश होतो;

(zf) “मिसब्रँडेड फूड” म्हणजे अन्नाचा एक पदार्थ –

(A) जर ते अभिप्रेत असेल, किंवा असे दर्शवले असेल, किंवा ते प्रत्यक्षात असेल तर –

(i) खोट्या, दिशाभूल करणाऱ्या किंवा फसव्या दाव्यांसह विक्रीसाठी ऑफर किंवा जाहिरात केल्यास;

(a) पॅकेजच्या लेबलवर, किंवा

(b) जाहिरातीद्वारे, किंवा

(ii) खाद्यपदार्थाच्या दुसऱ्या वस्तूच्या नावाने विकले जाते; किंवा

(iii) एखाद्या काल्पनिक व्यक्तीच्या किंवा कंपनीच्या नावाखाली विक्रीसाठी ऑफर केलेले किंवा प्रायोजित केलेले आहे किंवा पदार्थाचा निर्माता ज्याचे नाव पॅकेज व आहे किंवा ज्यात पदार्थांमध्ये असलेल्या घटकांची माहिती अशा पॅकेजवर आहे ते किंवा.

(B) जर तो पदार्थ अशा पॅकेजेसमध्ये विकला गेला असेल ज्यावर निर्माता किंवा उत्पादकाने त्याचे नाव आणि पत्ता दिलेला असेल किंवा त्याद्वारे सीलबंद किंवा तयार केले असेल परंतु –

(i) पदार्थ ज्या नावाने विकला जातो तो खाद्यपदार्थ दुसऱ्या वस्तूचे अनुकरण आहे, किंवा त्याचा पर्याय आहे, किंवा फसवणूक करण्याच्या दृष्टीने त्याच्याशी साम्य आहे, आणि ते सूचित करण्यासाठी त्याचे खरे स्वरुप स्पष्टपणे आणि अस्पष्टपणे लेबल केलेले नाही. किंवा

(ii) पदार्थ असलेल्या पॅकेजमध्ये किंवा पॅकेजवरील लेबल त्यामध्ये असलेल्या घटक किंवा पदार्थांसंबंधी कोणतेही विधान, डिझाइन किंवा उपकरण धारण करते, जे कोणत्याही विशिष्ट सामग्रीमध्ये खोटे किंवा दिशाभूल करणारे आहे किंवा असे पॅकेज जे त्याच्या सामग्रीविषयी अन्यथा फसवणूक करणारे आहे; किंवा

(iii) पदार्थ कोणत्याही ठिकाणाचे किंवा देशाचे उत्पादन म्हणून विक्रीसाठी दिलेला आहे जो खोटा आहे; किंवा

(C) जर पॅकेजमध्ये पदार्थ समाविष्ट असेल तर –

(i) कोणत्याही कृत्रिम चव, रंग किंवा रसायनाचा समावेश आहे. प्रिझर्व्हेटिव्ह आणि पॅकेज हे या कायद्याच्या किंवा त्याखाली बनवलेल्या नियमांच्या आवश्यकतांनुसार किंवा त्याचे उल्लंघन करत असल्याचे नमूद करणाऱ्या घोषणात्मक लेबलशिवाय आहे किंवा ते लेबल केलेले नाही; किंवा

(ii) विशेष आहारातील वापरासाठी विक्रीसाठी ऑफर केले जाते, जोपर्यंत त्याच्या लेबलमध्ये त्यातील जीवनसत्त्वे, खनिजे किंवा इतर आहारातील गुणधर्मांविषयी नियमानुसार निर्दिष्ट केली जाऊ शकते अशा माहितीचा समावेश केला जात नाही, जेणेकरून त्याच्या खरेदीदाराला अशा वापरासाठी त्याचे मूल्य कळावे; किंवा

(iii) या कायद्यांतर्गत विहित केलेल्या परिवर्तनशीलतेच्या मर्यादेत आहे की त्याच्या बाहेर आहे हे स्पष्टपणे किंवा योग्यरित्या नमूद केलेले नाही.

(zg) “सूचना” म्हणजे अधिकृत राजपत्रात प्रकाशित झालेली अधिसूचना;

(zh) “पॅकेज” म्हणजे आधीच पॅक केलेला बॉक्स, बाटली, कास्केट, टिन, डबे, पाकीट, थैली, भांडे, सॅक, पिशवी, आवरण किंवा अशा इतर गोष्टी ज्यामध्ये खाद्यपदार्थ पॅक केले जातात;

(zi) “परिसर” मध्ये कोणतेही दुकान, स्टॉल, हॉटेल, रेस्टॉरंट, विमान सेवा आणि अन्न कॅन्टीन, ठिकाण किंवा वाहन किंवा भांडे यांचा समावेश होतो जेथे खाद्यपदार्थाची कोणतीही वस्तू विकली जाते किंवा उत्पादित केली जाते किंवा विक्रीसाठी ठेवली जाते;

(zj) “निर्धारित” म्हणजे केंद्र सरकार किंवा राज्य सरकारने बनवलेल्या नियमांद्वारे विहित केलेले, जसे की या कायद्याखालील प्रकरण असेल;

(zk) "प्राथमिक अन्न" म्हणजे अन्नाचा एक पदार्थ, जो शेती किंवा फलोत्पादन किंवा पशुपालन आणि दुग्धव्यवसाय किंवा मत्स्यपालन यांचे नैसर्गिक स्वरूपातील उत्पादन आहे, ज्यामुळे वाढ, मशागत, लागवड, वेचणी, कापणी, गोळा करणे किंवा पकडणे. शेतकरी किंवा मच्छीमार व्यतिरिक्त इतर व्यक्तीच्या तर्फे असल्यास ;

(zl) “निषेध आदेश” म्हणजे या कायद्याच्या कलम 33 अंतर्गत जारी केलेला आदेश;

(zm) “जोखीम”, अन्नाच्या कोणत्याही वस्तूच्या संबंधात, म्हणजे अशा अन्नाच्या ग्राहकांच्या आरोग्यावर प्रतिकूल परिणाम होण्याची संभाव्यता आणि त्या परिणामाची तीव्रता, परिणामी धोकादायक अन्न;

(zn) “जोखीम विश्लेषण”, अन्नाच्या कोणत्याही वस्तूच्या संबंधात, म्हणजे तीन घटकांचा समावेश असलेली प्रक्रिया, म्हणजे जोखीम मूल्यांकन, जोखीम व्यवस्थापन आणि जोखीम संप्रेषण;

(zo) "जोखीम मूल्यांकन" म्हणजे खालील चरणांचा समावेश असलेली वैज्ञानिकदृष्ट्या आधारित प्रक्रिया:

(i) धोका ओळखणे,

(ii) धोक्याचे वैशिष्ट्यीकरण;

(iii) परिणामांचे मूल्यांकन, आणि

(iv) जोखीम वैशिष्ट्यीकरण;

(zp) "जोखीम संप्रेषण" म्हणजे जोखीम मूल्यांकन करणारे, जोखीम व्यवस्थापक, ग्राहक, उद्योग, शैक्षणिक समुदाय आणि इतर स्वारस्य असलेल्या पक्षांमधील जोखीम, जोखीम–संबंधित घटक आणि जोखीम धारणा यासंबंधित जोखीम विश्लेषण प्रक्रियेदरम्यान माहिती आणि मतांची परस्पर देवाणघेवाण. जोखीम मूल्यांकन निष्कर्षांचे स्पष्टीकरण आणि जोखीम व्यवस्थापन निर्णयांच्या आधारासह;

(zq) "जोखीम व्यवस्थापन" म्हणजे जोखीम मूल्यांकनापेक्षा वेगळी, धोरणात्मक पर्यायांचे मूल्यमापन करण्याची, जोखीम मूल्यांकन आणि ग्राहकांच्या आरोग्याच्या संरक्षणासाठी आणि अधिकृत व्यापार पद्धतींच्या प्रचारासाठी संबंधित इतर घटकांचा विचार करून सर्व इच्छुक पक्षांशी सल्लामसलत करण्याची प्रक्रिया, आणि, आवश्यक असल्यास, योग्य प्रतिबंध आणि नियंत्रण पर्याय निवडणे;

(zr) "विक्री" त्याच्या व्याकरणाच्या भिन्नता आणि संज्ञानात्मक अभिव्यक्तीसह, म्हणजे खाद्यपदार्थाच्या कोणत्याही वस्तूची विक्री, मग ती रोख किंवा उधारीवर किंवा देवाणघेवाणीद्वारे आणि घाऊक किंवा किरकोळ, मानवी वापरासाठी किंवा खाण्यासाठी किंवा विश्लेषणासाठी असो., आणि त्यात विक्रीसाठीचा करार, विक्रीची ऑफर, विक्रीसाठी खुले करणे किंवा असा कोणताही पदार्थ विक्रीसाठी ताब्यात असणे आणि असा कोणताही पदार्थ विकण्याचा प्रयत्न यांचा समावेश आहे;

(zs) "नमुना" म्हणजे या कायद्याच्या तरतुदी किंवा त्याखाली बनवलेले कोणतेही नियम आणि नियमांनुसार घेतलेल्या अन्नाच्या कोणत्याही वस्तूचा नमुना;

(zt) "नियमांद्वारे निर्दिष्ट" म्हणजे अन्न प्राधिकरणाने केलेल्या नियमांद्वारे निर्दिष्ट;

(zu) "मानक", अन्नाच्या कोणत्याही वस्तूच्या संबंधात, म्हणजे अन्न प्राधिकरणाने अधिसूचित केलेली मानके;

(zv) केंद्रशासित प्रदेशाच्या संदर्भात "राज्य सरकार" म्हणजे राज्यघटनेच्या अनुच्छेद 239 नुसार राष्ट्रपतींनी नियुक्त केलेला त्या केंद्रशासित प्रदेशाचा प्रशासक;

(zw) "पदार्थ" मध्ये कोणताही नैसर्गिक किंवा कृत्रिम पदार्थ किंवा इतर पदार्थ समाविष्ट आहेत, मग ते घन अवस्थेत किंवा द्रव स्वरूपात किंवा वायू किंवा वाष्प स्वरूपात असो;

(zx) "उप–मानक" खाद्यपदार्थाचा एखादा पदार्थ विनिर्दिष्ट मानकांची पूर्तता करत नसल्यास, परंतु अन्नाचा पदार्थ असुरक्षित ठरत नसल्यास तो उप–मानक मानला जाईल;

(zy) "ट्रिब्युनल" म्हणजे कलम 70 अंतर्गत स्थापित अन्न सुरक्षा अपील न्यायाधिकरण;

(zz) "असुरक्षित अन्न" याचा अर्थ असा अन्नपदार्थ आहे की ज्याचा स्वभाव, पदार्थ किंवा गुणवत्तेवर इतका परिणाम होतो की ते आरोग्यास हानीकारक ठरते:–

(i) स्वतः पदार्था द्वारे, किंवा त्याच्या पॅकेजद्वारे, जे पूर्णपणे किंवा अंशतः, विषारी किंवा हानिकारक पदार्थाने बनलेले आहे; किंवा

(ii) कोणत्याही घाणेरड्या, सडलेल्या, कुजलेल्या, विघटीत किंवा रोगग्रस्त प्राणी पदार्थ किंवा भाजीपाला पदार्थांचा, संपूर्णपणे किंवा अंशतः समावेश असलेल्या पदार्था द्वारे; किंवा

(iii) अस्वच्छ प्रक्रियेमुळे किंवा कोणत्याही हानिकारक पदार्थाच्या त्या पदार्थातील उपस्थितीमुळे; किंवा

(iv) पूर्णपणे किंवा अंशतः कोणत्याही निकृष्ट किंवा स्वस्त पदार्थाच्या पर्यायी वापरामुळे; किंवा

(v) प्रमाणित पदार्थाच्या व्यतिरिक्तपदार्थ थेट किंवा एक घटक म्हणून वापरला असेल; किंवा

(vi) त्याच्या कोणत्याही घटकांच्या अप्रत्यक्ष वा प्रत्यक्ष सहभागामुळे, पूर्णतः किंवा अंशतः; किंवा

(vii) पदार्थ जर रंगीत, चवीचा किंवा लेप केलेला, पावडर केलेला किंवा पॉलिश केलेला आहे, ज्यामुळे पदार्थ खराब

होईल किंवा निकृष्ट किंवा तो जसा आहे त्यापेक्षा चांगला किंवा जास्त मूल्याचा असेल; किंवा

(viii) त्यांच्या संदर्भात निर्दिष्ट केलेल्या व्यतिरिक्त कोणत्याही रंगीत पदार्थ किंवा संरक्षकांच्या उपस्थितीने; किंवा

(ix) पदार्थात जंत, भुंगे किंवा कीटकांचा संसर्ग किंवा प्रादुर्भाव झाला आहे; किंवा

(x) चुकीची प्रक्रिया केल्यामुळे, पॅक केलेले किंवा अस्वच्छ परिस्थितीत ठेवल्यामुळे; किंवा

(xi) चुकीच्या ब्रँडेड किंवा उप–मानक किंवा बाह्य पदार्थ असलेले अन्न असल्यामुळे; किंवा

(xii) नियमांद्वारे निर्दिष्ट केलेल्या प्रमाणापेक्षा जास्त प्रमाणात कीटकनाशके आणि इतर दूषित पदार्थ समाविष्ट केल्यामुळे.

(2) जम्मू आणि काश्मीर राज्यात लागू नसलेल्या कायद्याचा या कायद्यातील कोणताही संदर्भ, त्या राज्याच्या संबंधात, त्या राज्यात अंमलात असल्यास, संबंधित कायद्याचा संदर्भ म्हणून अर्थ लावला जाईल.

प्रकरण 2

भारताचे अन्न सुरक्षा आणि मानक प्राधिकरण

4. भारतीय अन्न सुरक्षा आणि मानक प्राधिकरणाची स्थापना– (1) केंद्र सरकार, अधिसूचनेद्वारे, या कायद्यानुसार त्यांना प्रदान केलेल्या अधिकारांचा वापर करण्यासाठी आणि त्यांना नियुक्त केलेली कार्ये पार पाडण्यासाठी भारतीय अन्न सुरक्षा आणि मानक प्राधिकरण म्हणून ओळखली जाणारी संस्था स्थापन करेल.

(2) अन्न प्राधिकरण ही उपरोक्त नावाची एक संस्था असेल, ज्याला शाश्वत उत्तराधिकार असेल आणि स्थावर आणि जंगम अशा दोन्ही मालमत्तेचे अधिग्रहण, धारण आणि विल्हेवाट लावण्याचा अधिकार असलेला शिक्का असेल आणि ते या नावाने करार करतील आणि या, दावा करु शकतील किंवा खटला दाखल करु शकतील.

(3) अन्न प्राधिकरणाचे मुख्य कार्यालय दिल्ली येथे असेल.

(4) अन्न प्राधिकरण भारतात इतर कोणत्याही ठिकाणी आपली कार्यालये स्थापन करू शकते.

(5). अन्न प्राधिकरणाची रचना आणि त्याचे अध्यक्ष आणि इतर सदस्यांच्या नियुक्तीसाठी पात्र असेल –

(1) अन्न प्राधिकरणामध्ये एक अध्यक्ष आणि खालील बावीस सदस्य असतील ज्यापैकी एक तृतीयांश महिला असतील, जसे की:–

(a) केंद्र सरकारच्या मंत्रालयांचे किंवा विभागांचे प्रतिनिधीत्व करण्यासाठी भारत सरकारच्या सहसचिव पदापेक्षा कमी अर्हता नसलेले, सात सदस्य, केंद्र सरकारद्वारे नियुक्त केले जातील,

(i) शेती,

(ii) वाणिज्य,

(iii) ग्राहक व्यवहार,

(iv) अन्न प्रक्रिया,

(v) आरोग्य,

(vi) विधिमंडळ व्यवहार,

(vii) लघुउद्योग,

यातील पदसिद्ध सदस्य कोण असतील;

(b) अन्न उद्योगातील दोन प्रतिनिधी ज्यापैकी एक लघु उद्योगातील असेल;

(c) ग्राहक संघटनांचे दोन प्रतिनिधी;

(d) तीन प्रख्यात फूड टेक्नॉलॉजिस्ट किंवा शास्त्रज्ञ;

(e) राज्ये आणि केंद्रशासित प्रदेशांचे प्रतिनिधित्व करण्यासाठी पहिल्या अनुसूचीमध्ये निर्दिष्ट केल्याप्रमाणे प्रत्येक तीन वर्षांनी रोटेशनद्वारे प्रत्येक झोनमधून अनुक्रमे एक असे पाच सदस्य नियुक्त केले जातील.

(f) शेतकरी संघटनांचे प्रतिनिधित्व करण्यासाठी दोन व्यक्ती;

(g) किरकोळ विक्रेत्यांच्या संघटनांचे प्रतिनिधित्व करण्यासाठी एक व्यक्ती.

(2) अन्न प्राधिकरणाचे अध्यक्ष आणि इतर सदस्यांची नियुक्ती अशा प्रकारे केली जाईल जेणेकरून उच्च दर्जाची सक्षमता, संबंधित तज्ञांची विस्तृत श्रेणी आणि देशातील शक्य तितक्या व्यापक भौगोलिक वितरणाचे ते प्रतिनिधित्व करतील.

(3) अध्यक्षाची नियुक्ती केंद्र सरकारद्वारे अन्न विज्ञान क्षेत्रातील प्रतिष्ठित व्यक्तींमधून किंवा प्रशासनातील अशा व्यक्तींमधून केली जाईल जे या विषयाशी संबंधित आहेत आणि जे एकतर भारत सरकारच्या सचिव पदाच्या खाली अर्हता धारण करत नाहीत.

(4) अन्न प्राधिकरणाच्या पदसिद्ध सदस्यांव्यतिरिक्त अध्यक्ष आणि सदस्यांची नियुक्ती केंद्र सरकारद्वारे निवड समितीच्या शिफारशींवर केली जाईल.

(5) अन्न प्राधिकरणाच्या पदसिद्ध सदस्यांव्यतिरिक्त अध्यक्ष किंवा सदस्य इतर कोणतेही पद धारण करणार नाहीत.

(6). अन्न प्राधिकरणाचे अध्यक्ष आणि सदस्य यांच्या निवडीसाठी निवड समिती–

(1) केंद्र सरकार, अन्न प्राधिकरणाच्या पदसिद्ध सदस्यांव्यतिरिक्त अध्यक्ष आणि सदस्यांच्या निवडीच्या उद्देशाने, एक निवड समिती गठीत करेल ज्यामध्ये –

(a) कॅबिनेट सचिव–अध्यक्ष,

(b) मंत्रालयाचे प्रभारी सचिव किंवा या कायद्याच्या प्रशासनासाठी जबाबदार असलेल्या विभागाचे निमंत्रक– सदस्य,

(c) आरोग्य, विधिमंडळ आणि प्रशासकीय यांच्याशी संबंधित मंत्रालये किंवा केंद्र सरकारच्या विभागांचे प्रभारी सचिव– सदस्य,

(d) सार्वजनिक उपक्रम निवड मंडळाचे अध्यक्ष — सदस्य,

(e) केंद्र सरकारकडून नामनिर्देशित केले जाणारे प्रख्यात अन्न तंत्रज्ञ – सदस्य.

स्पष्टीकरण– खंड (e) च्या हेतूंसाठी, केंद्र सरकार कोणत्याही राष्ट्रीय संशोधन किंवा तांत्रिक संस्थेच्या संचालक किंवा कोणत्याही नावाने प्रमुख पदावर असलेल्या व्यक्तींमधून नामनिर्देशित करेल.

(2) केंद्र सरकार, अन्न प्राधिकरणाचे अध्यक्ष किंवा सदस्य यांच्या निधनामुळे, राजीनामा दिल्याच्या किंवा काढून टाकल्याच्या कारणास्तव कोणतीही जागा रिक्त झाल्याच्या तारखेपासून दोन महिन्यांच्या आत आणि सेवानिवृत्ती किंवा कार्यकाळ पूर्ण होण्याच्या तीन महिन्यांपूर्वी. अध्यक्ष किंवा त्या प्राधिकरणाच्या कोणत्याही सदस्याचे कार्यालय, रिक्त जागा भरण्यासाठी निवड समितीकडे शिफारस करतील.

(3) निवड समिती अन्न प्राधिकरणाच्या अध्यक्षांची आणि सदस्यांची निवड ज्या तारखेला त्याचा संदर्भ असेल त्या तारखेपासून दोन महिन्यांच्या आत अंतिम करेल.

(4) निवड समिती प्रत्येक रिक्त पदासाठी दोन नावांच्या पॅनेलची शिफारस करेल.

(5) अन्न प्राधिकरणाचे अध्यक्ष किंवा इतर सदस्य म्हणून नियुक्तीसाठी कोणत्याही व्यक्तीची शिफारस करण्यापूर्वी, निवड समितीचे स्वतःचे समाधान झाले पाहिजे की अशा व्यक्तीचे कोणतेही आर्थिक किंवा इतर हित नाही, ज्यामुळे सदस्य म्हणून त्यांच्या कार्यांवर प्रतिकूल परिणाम होण्याची शक्यता आहे.

(6) अन्न प्राधिकरणाच्या अध्यक्षाची किंवा अन्य सदस्याची नियुक्ती केवळ निवड समितीमध्ये रिक्त असलेल्या कोणत्याही

कारणामुळे अवैध ठरणार नाही.

(7).अन्न प्राधिकरणाचे अध्यक्ष आणि सदस्य यांच्या पदाचा कार्यकाळ, पगार, भत्ते आणि इतर सेवाशर्ती–

(1) अध्यक्ष आणि पदसिद्ध सदस्यांव्यतिरिक्त इतर सदस्य त्यांच्या कार्यालयात प्रवेश करतील त्या तारखेपासून तीन वर्षांच्या कालावधीसाठी पद धारण करतील आणि पुढील तीन वर्षांच्या कालावधीच्या पुनर्नियुक्तीसाठी पात्र असतील:

[परंतु, अध्यक्षांनी वयाची पासष्ट वर्षे पूर्ण केल्यानंतर ते पदावर राहणार नाही.]

(a) अध्यक्षांच्या बाबतीत, वयाची पासष्ट वर्षे, आणि

(b) सदस्याच्या बाबतीत, वय बासष्ट वर्षे.

(2) पदसिद्ध सदस्यांव्यतिरिक्त अध्यक्ष आणि सदस्यांना देय असलेले वेतन आणि भत्ते आणि इतर सेवाशर्ती केंद्र सरकारने विहित केल्याप्रमाणे असतील.

(3) अध्यक्ष आणि प्रत्येक सदस्य, त्याच्या कार्यालयात प्रवेश करण्यापूर्वी, केंद्र सरकारने विहित केलेल्या अधिकाऱ्यासमोर अशा स्वरुपात आणि अशा प्रकारे आणि अशा रीतीने, पद आणि गोपनीयतेची शपथ घेऊन त्यांचे सदस्यत्व ग्रहण करतील.

(4) उपकलममध्ये काहीही असले तरी अध्यक्ष किंवा कोणताही सदस्य –

(a) केंद्र सरकारला तीन महिन्यांपेक्षा कमी कालावधीची नोटीस देऊन आपले पद सोडू शकतील; किंवा

(b) कलम 8 च्या तरतुदींनुसार त्याच्या पदावरून काढून टाकण्यात येईल.

(5) अध्यक्ष किंवा कोणत्याही सदस्याने पद सोडले असेल तर तो अन्न प्राधिकरण किंवा कोणत्याही राज्य प्राधिकरणासमोर कोणत्याही प्रकारे कोणत्याही व्यक्तीचे प्रतिनिधित्व करणार नाही.

8. अन्न प्राधिकरणाचे अध्यक्ष आणि सदस्य यांची हकालपट्टी–

(1) कलम 7 च्या पोटकलम (1) मध्ये काहीही असले तरी, केंद्र सरकार आदेशाद्वारे, अध्यक्ष किंवा इतर कोणत्याही सदस्याला, अध्यक्ष किंवा यथास्थिती, अशा इतर सदस्यांना पदावरून दूर करू शकते.

(a) दिवाळखोर ठरवले गेले आहे; किंवा

(b) केंद्र सरकारच्या मते, नैतिक पतनाचा समावेश असलेल्या गुन्ह्यासाठी दोषी ठरविण्यात आले आहे; किंवा

(c) सदस्य म्हणून काम करण्यास शारीरिक किंवा मानसिकदृष्ट्या अक्षम झाला आहे; किंवा

(d) सदस्य या नात्याने त्याच्या कार्यांवर प्रतिकूल परिणाम होण्याची शक्यता असलेल्या आर्थिक किंवा इतर हितसंबंधांचे संपादन केले आहे; किंवा

(e) आपल्या पदाचा इतका गैरवापर केला आहे की त्याने पदावर कायम राहणे सार्वजनिक हितासाठी प्रतिकूल आहे.

(2) उपकलम (1) च्या खंड (d) आणि (e) अंतर्गत कोणत्याही सदस्याला या प्रकरणात सुनावणीची वाजवी संधी दिल्याशिवाय त्याला काढून टाकले जाणार नाही.

9. अन्न प्राधिकरणाचे अधिकारी आणि इतर कर्मचारी–

(1) अन्न प्राधिकरणाचा एक मुख्य कार्यकारी अधिकारी असेल, जो भारत सरकारच्या अतिरिक्त सचिव दर्जाच्या खालील नसेल, जो केंद्र सरकारद्वारे नियुक्त केलेल्या प्राधिकरणाचा सदस्य–सचिव असेल.

(2) अन्न प्राधिकरण, केंद्र सरकारच्या मान्यतेने, अन्न प्राधिकरणाला त्याचे कार्य पार पाडण्यासाठी आवश्यक असलेल्या इतर अधिकारी आणि कर्मचाऱ्यांची संख्या, स्वरूप आणि श्रेणी निश्चित करू शकेल.

(3) मुख्य कार्यकारी अधिकारी, अधिकारी आणि इतर कर्मचाऱ्यांना देय असलेले वेतन आणि भत्ते आणि सेवांच्या इतर अटी केंद्र सरकारच्या मान्यतेने अन्न प्राधिकरणाच्या नियमांद्वारे निर्दिष्ट केल्या जातील.

10. मुख्य कार्यकारी अधिकारी यांची कार्ये–

(1) मुख्य कार्यकारी अधिकारी अन्न प्राधिकरणाचा कायदेशीर प्रतिनिधी असेल आणि यासाठी जबाबदार असेल –

(a) अन्न प्राधिकरणाचे दैनंदिन प्रशासन;

(b) केंद्रीय सल्लागार समितीशी सल्लामसलत करून अन्न प्राधिकरणाच्या कार्य कार्यक्रमांसाठी प्रस्ताव तयार करणे;

(c) कामकाजाचे कार्यक्रम आणि अन्न प्राधिकरणाने घेतलेले निर्णय अंमलात आणणे;

(d) वैज्ञानिक समिती आणि वैज्ञानिक पॅनेलसाठी योग्य वैज्ञानिक, तांत्रिक आणि प्रशासकीय सहाय्याची तरतूद सुनिश्चित करणे;

(e) अन्न प्राधिकरण आपल्या वापरकर्त्यांच्या आवश्यकतांनुसार, विशेषत: पुरविलेल्या सेवांची पर्याप्तता आणि लागणारा वेळ याच्या अनुषंगाने आपले कार्ये पार पाडते याची खात्री करणे;

(f) महसूल आणि खर्चाचे विवरण तयार करणे आणि अन्न प्राधिकरणाच्या अंदाजपत्रकाची अंमलबजावणी; आणि

(g) केंद्र सरकारशी संपर्क विकसित करणे आणि राखणे आणि त्याच्या संबंधित समित्यांशी नियमित संवाद सुनिश्चित करणे.

(2) दरवर्षी, मुख्य कार्यकारी अधिकारी अन्न प्राधिकरणाकडे मंजुरीसाठी सादर करतील –

(a) मागील वर्षातील अन्न प्राधिकरणाच्या सर्व कामकाजाचा समावेश असणारा एक सामान्य अहवाल;

(b) कामासंबधीचे कार्यक्रम;

(c) मागील वर्षाचे वार्षिक खाते; आणि

(d) आगामी वर्षाचा अर्थसंकल्प.

(3) मुख्य कार्यकारी अधिकारी, अन्न प्राधिकरणाने स्विकारल्यानंतर सामान्य अहवाल आणि कार्यक्रम केंद्र सरकार आणि राज्य सरकारांना पाठवतील आणि तो प्रकाशित करतील.

(4) मुख्य कार्यकारी अधिकारी अन्न प्राधिकरणाच्या सर्व आर्थिक खर्चास मान्यता देतील आणि प्राधिकरणाच्या कामकाजाचा अहवाल केंद्र सरकारला देतील.

(5) मुख्य कार्यकारी अधिकारी अशा वस्तूंच्या अन्न सुरक्षेशी संबंधित बाबी हाताळताना अन्न सुरक्षा आयुक्तांचे अधिकार वापरतील.

(6) मुख्य कार्यकारी अधिकारी यांचे अन्न प्राधिकरणाचे अधिकारी आणि इतर कर्मचाऱ्यांवर प्रशासकीय नियंत्रण असेल.

11. केंद्रीय सल्लागार समिती–

(1) अन्न प्राधिकरण, अधिसूचनेद्वारे, केंद्रीय सल्लागार समिती म्हणून ओळखली जाणारी समिती स्थापन करेल.

(2) केंद्रीय सल्लागार समितीमध्ये अन्न उद्योग, कृषी, ग्राहक, संबंधित संशोधन संस्था आणि अन्न प्रयोगशाळा आणि सर्व अन्न सुरक्षा आयुक्त यांच्या हिताचे प्रतिनिधित्व करण्यासाठी प्रत्येकी दोन सदस्य असतील आणि वैज्ञानिक समितीचे अध्यक्ष पदसिद्ध सदस्य असतील. .

(3) केंद्र सरकारच्या कृषी, पशुसंवर्धन आणि दुग्धव्यवसाय, जैव–तंत्रज्ञान, वाणिज्य आणि उद्योग, ग्राहक व्यवहार, पर्यावरण आणि वने, अन्न प्रक्रिया उद्योग, आरोग्य, पंचायती राज, लघुउद्योग यामधील संबंधित मंत्रालये किंवा विभागांचे प्रतिनिधी आणि अन्न आणि सार्वजनिक वितरण किंवा सरकारी संस्था किंवा संस्था आणि सरकारी मान्यताप्राप्त शेतकरी केंद्रीय सल्लागार समितीच्या चर्चेसाठी आमंत्रित असतील.

(4) मुख्य कार्यकारी अधिकारी हे केंद्रीय सल्लागार समितीचे पदसिद्ध अध्यक्ष असतील.

(5) केंद्रीय सल्लागार समिती विनियमांद्वारे विनिर्दिष्ट केलेल्या व्यवसायाच्या व्यवहारासाठी अशा प्रक्रियेच्या नियमांचे पालन करेल.

12. केंद्रीय सल्लागार समितीची कार्ये–

(1) केंद्रीय सल्लागार समिती अन्न प्राधिकरण आणि अन्न क्षेत्रात कार्यरत असलेल्या अंमलबजावणी संस्था आणि संघटना यांच्यात परस्पर सहकार्य सुनिश्चित करेल.

(2) केंद्रीय सल्लागार समिती अन्न प्राधिकरणाला सल्ला देईल –

(a) या कलमाखालील त्याची कर्तव्ये पार पाडणे आणि विशेषतः अन्न प्राधिकरणाच्या कार्यसंबधी कार्यक्रमासाठी प्रस्ताव तयार करणे,

(b) कामाच्या प्राधान्यक्रमावर,

(c) संभाव्य धोके ओळखणे,

(d) ज्ञानाचे एकत्रीकरण, आणि

(e) नियमांद्वारे निर्दिष्ट केलेली अशी इतर कार्ये.

(3) केंद्रीय सल्लागार समितीची बैठक केंद्रीय सल्लागार समितीच्या अध्यक्षांच्या निमंत्रणावरून किंवा तिच्या किमान एक तृतीयांश सदस्यांच्या विनंतीवरून, आणि वर्षातून तीन वेळे पेक्षा कमी होणार नाही.

13. वैज्ञानिक तावदान –

(1) अन्न प्राधिकरण वैज्ञानिक पॅनेल स्थापन करेल, ज्यामध्ये स्वतंत्र वैज्ञानिक तज्ञ असतील.

(2) वैज्ञानिक पॅनेल संबंधित उद्योग आणि ग्राहक प्रतिनिधींना त्याच्याशी संबंधित चर्चेसाठी आमंत्रित करेल.

(3) पोट–कलम (1) च्या तरतुदींशी पूर्वग्रह न ठेवता, अन्न प्राधिकरण पुढील पॅनेल व्यतिरिक्त आवश्यक वाटेल तितके वैज्ञानिक पॅनेल स्थापन करू शकेल:

(a) अन्न पदार्थ, स्वाद, प्रक्रिया सहाय्य आणि अन्नाच्या संपर्कात असलेले साहित्य;

(b) कीटकनाशके आणि प्रतिजैविकांचे अवशेष;

(c) अनुवांशिकरित्या सुधारित जीव आणि अन्न;

(d) प्रासंगिक अन्न, न्यूट्रास्युटिकल्स, आहारातील उत्पादने आणि इतर तत्सम उत्पादने;

(e) जैविक धोके;

(f) अन्नसाखळीतील दूषित घटक;

(g) लेबलिंग; आणि

(h) नमुना आणि विश्लेषणाची पद्धत.

(4) अन्न प्राधिकरण वेळोवेळी नवीन सदस्य घेऊन किंवा विद्यमान सदस्यांना वगळून किंवा यथास्थितीप्रमाणे पॅनेलचे नाव बदलून वैज्ञानिक पॅनेलची पुनर्रचना करू शकते.

14. वैज्ञानिक समिती–

(1) अन्न प्राधिकरण वैज्ञानिक समिती स्थापन करेल ज्यामध्ये वैज्ञानिक पॅनेलचे अध्यक्ष आणि सहा स्वतंत्र वैज्ञानिक तज्ञ असतील जे कोणत्याही वैज्ञानिक पॅनेलशी संबंधित नाहीत किंवा संलग्न नाहीत.

(2) वैज्ञानिक समिती अन्न प्राधिकरणाला वैज्ञानिक मते देण्यासाठी जबाबदार असेल आणि आवश्यक असेल तेथे सार्वजनिक सुनावणी आयोजित करण्याचे अधिकार तिला असतील.

(3) वैज्ञानिक समिती वैज्ञानिक मत प्रक्रियेची सुसंगतता सुनिश्चित करण्यासाठी आवश्यक असलेल्या सामान्य समन्वयासाठी आणि विशेषत: वैज्ञानिक पॅनेलच्या कामकाजाच्या पद्धती आणि कार्यपद्धतीचा अवलंब करण्याच्या संदर्भात जबाबदार असेल.

(4) वैज्ञानिक समिती एकापेक्षा जास्त वैज्ञानिक पॅनेलच्या क्षमतेमध्ये येणाऱ्या बहु–क्षेत्रीय मुद्द्यांवर आणि कोणत्याही वैज्ञानिक पॅनेलच्या क्षमतेमध्ये न येणाऱ्या मुद्द्यांवर मते प्रदान करेल.

(5) जेथे आवश्यक असेल तेथे, आणि विशेषतः, कोणत्याही वैज्ञानिक पॅनेलच्या पात्रतेमध्ये न येणाऱ्या विषयांच्या बाबतीत, वैज्ञानिक समिती कार्यगट स्थापन करेल आणि अशा प्रकरणांमध्ये, ती वैज्ञानिक मते प्रस्थापित करताना काम

करणाऱ्यांच्या गटाच्या तज्ञ क्षमतेचा आधार घेईल. .

15. वैज्ञानिक समिती आणि वैज्ञानिक पॅनेलची प्रक्रिया–

(1) वैज्ञानिक समितीचे सदस्य, जे वैज्ञानिक पॅनेलचे सदस्य नाहीत आणि वैज्ञानिक पॅनेलचे सदस्य अन्न प्राधिकरणाद्वारे तीन वर्षांच्या कालावधीसाठी नियुक्त केले जातील, जे अशा कालावधीसाठी नूतनीकरणयोग्य असतील आणि रिक्त जागांची सूचना संबंधित अग्रगण्य वैज्ञानिक प्रकाशनांमध्ये आणि कॉलसाठी अन्न प्राधिकरणाच्या वेबसाइटवर स्वारस्य अभिव्यक्तीसाठी प्रकाशित केली जाईल.

(2) वैज्ञानिक समिती आणि वैज्ञानिक पॅनेल त्यांच्या सदस्यांमधून प्रत्येकी एक अध्यक्ष निवडतील.

(3) वैज्ञानिक समिती आणि वैज्ञानिक पॅनेल त्यांच्या बहुसंख्य सदस्यांद्वारे कार्य करतील आणि सदस्यांचे मत नोंदवले जाईल.

(4) वैज्ञानिक समिती आणि वैज्ञानिक पॅनेलच्या कार्यपद्धती आणि सहकार्याची प्रक्रिया नियमांद्वारे निर्दिष्ट केली जाईल.

(5) या कार्यपद्धती विशेषतः संबंधित असतील –

(a) एक सदस्य वैज्ञानिक समिती किंवा वैज्ञानिक पॅनेलवर सलग किती वेळा सेवा देऊ शकतो;

(b) प्रत्येक वैज्ञानिक पॅनेलमधील सदस्यांची संख्या;

(c) वैज्ञानिक समिती आणि वैज्ञानिक पॅनेलच्या सदस्यांच्या खर्चाची परतफेड करण्याची प्रक्रिया;

(d) वैज्ञानिक समिती आणि वैज्ञानिक पॅनेलला ज्या पद्धतीने कार्ये आणि वैज्ञानिक मतांसाठी विनंत्या नियुक्त केल्या जातात;

(e) वैज्ञानिक समिती आणि वैज्ञानिक पॅनेलच्या कार्यरत गटांची निर्मिती आणि संघटना आणि त्या कार्य गटांमध्ये बाह्य तज्ञांचा समावेश होण्याची शक्यता;

(f) वैज्ञानिक समिती आणि वैज्ञानिक पॅनेलच्या बैठकांमध्ये निरीक्षकांना आमंत्रित केले जाण्याची शक्यता;

(g) सार्वजनिक सुनावणी आयोजित करण्याची शक्यता; आणि

(h) सभेची गणसंख्या, बैठकीची सूचना, बैठकीचा अजेंडा आणि अशा इतर बाबी.

16. अन्न प्राधिकरणाची कर्तव्ये आणि कार्ये–

(1) सुरक्षित आणि पौष्टिक अन्न सुनिश्चित करण्यासाठी अन्नाचे उत्पादन, प्रक्रिया, वितरण, विक्री आणि आयात यांचे नियमन आणि निरीक्षण करणे हे अन्न प्राधिकरणाचे कर्तव्य असेल.

(2) पोट–कलम (1) च्या तरतुदींचा संदर्भ न ठेवता, अन्न प्राधिकरण नियमांद्वारे निर्दिष्ट करू शकते –

(a) खाद्यपदार्थांच्या संदर्भात मानके आणि मार्गदर्शक तत्त्वे आणि या कायद्यांतर्गत अधिसूचित केलेल्या विविध मानकांची अंमलबजावणी करण्यासाठी योग्य प्रणाली निर्दिष्ट करणे;

(b) मिश्रित अन्न पदार्थ, पीक दूषित पदार्थ, कीटकनाशकांचे अवशेष, पशुवैद्यकीय औषधांचे अवशेष, जड धातू, प्रक्रिया सहाय्य, मायको– टॉक्सिन्स, प्रतिजैविक आणि फार्माकोलॉजिकल सक्रिय पदार्थ आणि अन्नाचे विकिरण यांच्या वापरासाठीच्या मर्यादा;

(c) अन्न व्यवसायांसाठी अन्न सुरक्षा व्यवस्थापन प्रणालीच्या प्रमाणीकरणामध्ये गुंतलेल्या प्रमाणन संस्थांच्या मान्यतासाठी यंत्रणा आणि मार्गदर्शक तत्त्वे;

(d) भारतात आयात केलेल्या अन्नाच्या कोणत्याही वस्तूच्या संबंधात गुणवत्ता नियंत्रणाची प्रक्रिया आणि अंमलबजावणी;

(e) प्रयोगशाळांच्या मान्यता आणि मान्यताप्राप्त प्रयोगशाळांची अधिसूचना यासाठीची प्रक्रिया आणि मार्गदर्शक तत्त्वे;

(f) अंमलबजावणी प्राधिकरणांमध्ये नमुना, विश्लेषण आणि माहितीची देवाणघेवाण करण्याची पद्धत;

(g) देशात या कायद्याची अंमलबजावणी आणि प्रशासनाचे सर्वेक्षण करणे;

(h) खाद्यपदार्थांसाठी आरोग्य, पोषण, विशेष आहारातील वापर आणि अन्न श्रेणी प्रणालींवरील दाव्यांसह अन्न लेबलिंग मानके; आणि

(i) जोखीम विश्लेषण, जोखीम मूल्यांकन, जोखीम संप्रेषण आणि जोखीम व्यवस्थापन ज्या पद्धतीने आणि प्रक्रिया केली गेली आहे.

(3) अन्न प्राधिकरण देखील –

(a) अन्न सुरक्षा आणि पोषण यावर प्रत्यक्ष किंवा अप्रत्यक्ष प्रभाव असलेल्या क्षेत्रांमध्ये धोरण आणि नियम तयार करण्याच्या बाबतीत केंद्र सरकार आणि राज्य सरकारांना वैज्ञानिक सल्ला आणि तांत्रिक सहाय्य प्रदान करणे;

(b) विशेषतः संबंधित वैज्ञानिक आणि तांत्रिक डेटा शोधणे, संकलित करणे, एकत्र करणे, विश्लेषण करणे आणि सारांशित करणे –

(i) अन्नाचा वापर आणि अन्नाच्या वापराशी संबंधित जोखमींचा व्यक्तींशी संपर्क;

(ii) जैविक जोखमीच्या घटना आणि प्रसार;

(iii) अन्नातील दूषित पदार्थ;

(iv) विविध दूषित पदार्थांचे अवशेष;

(v) उदयोन्मुख जोखमींची ओळख; आणि

(vi) जलद सूचना प्रणालीचा परिचय;

(c) जोखीम मूल्यांकन पद्धतींच्या विकासासाठी प्रोत्साहन, समन्वय आणि मार्गदर्शक तत्त्वे जारी करणे आणि केंद्र सरकार, राज्य सरकारे आणि अन्न सुरक्षा आयुक्तांना अन्नाच्या आरोग्य आणि पौष्टिक जोखमींवरील संदेशांचे निरीक्षण करणे आणि अंमलबजावणी करणे आणि अग्रेषित करणे;

(d) केंद्र सरकार आणि राज्य सरकारांना वैज्ञानिक आणि तांत्रिक सल्ला आणि सहाय्य प्रदान करणे आणि अन्न सुरक्षेसंदर्भात दक्षता व्यवस्थापन प्रक्रियेच्या अंमलबजावणीसाठी आणि संकट व्यवस्थापनासाठी एक सामान्य योजना तयार करणे आणि या संदर्भात केंद्र सरकारने स्थापन केलेल्या संकट युनिटशी संलग्न राहून सहकार्याने काम करणे.

(e) उपक्रमांचे समन्वय, माहितीची देवाणघेवाण, संयुक्त प्रकल्पांचा विकास आणि अंमलबजावणी, तज्ञांची देवाणघेवाण आणि सर्वोत्तम पद्धती यांच्याद्वारे वैज्ञानिक सहकार्य चौकट सुलभ करण्याच्या उद्देशाने संस्थांच्या क्षेत्रात प्रधिकरणाच्या जबाबदारीमधील नेटवर्कची एक प्रणाली स्थापित करणे.

(f) आंतरराष्ट्रीय संस्थांसोबत सहकार्य सुधारण्यासाठी केंद्र सरकार आणि राज्य सरकारांना वैज्ञानिक आणि तांत्रिक सहाय्य प्रदान करणे;

(g) जनतेला, ग्राहकांना, इच्छुक पक्षांना आणि पंचायतीच्या सर्व स्तरांना जलद, विश्वासार्ह, वस्तुनिष्ठ आणि सर्वसमावेशक माहिती मिळावी यासाठी योग्य पद्धती आणि माध्यमांद्वारे; अशी सर्व पावले उचलणे.

(h) त्यांच्या क्षेत्राच्या आत किंवा बाहेर, अन्न व्यवसाय ऑपरेटर किंवा कर्मचारी म्हणून किंवा अन्यथा अन्न व्यवसायात गुंतलेल्या किंवा गुंतलेल्या व्यक्तींसाठी अन्न सुरक्षेचे प्रशिक्षण कार्यक्रम आणि मानके प्रदान करणे;

(i) या कायद्यातील उद्दिष्टे पार पाडण्यासाठी केंद्र सरकारने त्यांना सोपवलेले इतर कोणतेही काम हाती घेणे;

(j) अन्न, स्वच्छताविषयक आणि फायटो– सॅनिटरी मानकांसाठी आंतरराष्ट्रीय तांत्रिक मानकांच्या विकासास हातभार लावणे;

(k) अन्नाशी संबंधित विशिष्ट उपायांच्या समतुल्य मान्यतेच्या कराराच्या विकासासाठी जे संबंधित, उपयुक्त आणि योग्य असेल तिथे योगदान देता येईल.

(l) आंतरराष्ट्रीय सरकारी आणि गैर–सरकारी संस्थांनी हाती घेतलेल्या अन्न मानकांवरील कामाच्या समन्वयाला प्रोत्साहन देणे;

(m) देशात स्वीकारलेल्या संरक्षणाची पातळी कमी होणार नाही याची खात्री करून आंतरराष्ट्रीय तांत्रिक मानके आणि देशांतर्गत अन्न मानके यांच्यात सातत्य राखणे; आणि

(n) अन्न सुरक्षा आणि अन्न मानकांबद्दल सामान्य जागरूकता वाढवणे.

(4) अन्न प्राधिकरणाने विनाविलंब हे सार्वजनिक करावे –

(a) वैज्ञानिक समिती आणि वैज्ञानिक पॅनेलची मते स्विकारल्यानंतर लगेचच;

(b) अन्न प्राधिकरणाच्या सदस्यांच्या वार्षिक स्वारस्याच्या सूचना, मुख्य कार्यकारी अधिकारी, सल्लागार समितीचे सदस्य आणि वैज्ञानिक समिती आणि वैज्ञानिक पॅनेलच्या सदस्यांनी केलेल्या स्वारस्याच्या घोषणा जर काही असतील तर ते त्या बैठकीच्या अजेंडावरील विषय असतील;

(c) त्यांच्या वैज्ञानिक अभ्यासाचे परिणाम; आणि

(d) त्यांच्या कामकाजाचा वार्षिक अहवाल;

(5) अन्न प्राधिकरण वेळोवेळी अन्न सुरक्षा आणि मानकांशी संबंधित बाबींवर, अन्न सुरक्षा आयुक्तांना असे निर्देश देऊ शकेल, जे या कायद्यांतर्गत त्याच्या अधिकारांचा वापर करताना अशा निर्देशांना बांधील असतील;

(6) अन्न प्राधिकरण ज्यासाठी गोपनीय उपचारांची विनंती केली गेली आहे आणि ती स्वीकारली गेली आहे. अशी कोणतीही गोपनीय माहिती तृतीय पक्षांसमोर उघड करणार नाहीत किंवा ती उघड होऊ देणार नाहीत. केवळ सार्वजनिक आरोग्याचे रक्षण करणारी जी माहिती त्या त्या परिस्थितीत सार्वजनिक करणे आवश्यक असल्यास तीच उघड केली जाईल.

17. अन्न प्राधिकरणाची कार्यवाही–

(1) अन्न प्राधिकरणाच्या मुख्य कार्यालयात किंवा त्यांच्या कोणत्याही कार्यालयात अध्यक्षांनी निर्देश दिल्यानुसार बैठक होईल आणि त्यांच्या बैठकींमध्ये नियमांद्वारे निर्दिष्ट केल्याप्रमाणे कामकाज होईल. (या बैठकींमधील गणसंख्येसह) कामकाजाच्या व्यवहाराबाबतचे अशा पद्धतीचे नियम पाळून.)

(2) अध्यक्ष, अन्न प्राधिकरणाच्या बैठकीस उपस्थित राहू शकत नसल्यास, अशा वेळी अध्यक्षांनी नामनिर्देशित केलेला अन्य सदस्य आणि अशा नामनिर्देशित व्यक्तीच्या अनुपस्थितीत किंवा अध्यक्ष नसताना, उपस्थित सदस्यांनी आपापसात निवडलेला कोणताही सदस्य, बैठकीचे अध्यक्षस्थान भूषवेल.

(3) अन्न प्राधिकरणाच्या कोणत्याही सभेपुढे उपस्थित होणारे सर्व प्रश्न हे मतदान करणाऱ्या सदस्यांच्या बहुमताने ठरवले जातील आणि मतांची समानता झाल्यास, अध्यक्ष किंवा सभेचे अध्यक्षस्थान करणारी व्यक्ती. यांना भिन्न किंवा निर्णायक मताचा वापर करण्याचा अधिकार आहे.

(4) अन्न प्राधिकरणाचे सर्व आदेश आणि निर्णय मुख्य कार्यकारी अधिकारी यांच्या द्वारे प्रमाणित केले जातील.

(5) मुख्य कार्यकारी अधिकारी मतदानाच्या अधिकाराशिवाय अन्न प्राधिकरणाच्या बैठकांमध्ये भाग घेऊ शकतील.

(6) अन्न प्राधिकरण वैज्ञानिक समितीच्या अध्यक्षांना मतदानाच्या अधिकाराशिवाय त्यांच्या बैठकीस उपस्थित राहण्यासाठी आमंत्रित करू शकतात.

(7) अन्न प्राधिकरणाच्या कोणत्याही कृतीवर किंवा कार्यवाहीवर केवळ अन्न प्राधिकरणाच्या घटनेत कोणतीही अपूर्णता किंवा दोष असल्याच्या आधारावर प्रश्नचिन्ह उपस्थित करता येणार नाही किंवा ती अवैध ठरवली जाणार नाही.

प्रकरण 3

अन्न सुरक्षेची सामान्य तत्त्वे

18. कायद्यानुसार पाळण्यात येणारी सामान्य प्रशासकीय तत्त्वे–

(1) केंद्र सरकार, राज्य सरकारे, अन्न प्राधिकरण आणि इतर एजन्सी, या कायद्याच्या तरतुदींची अंमलबजावणी करताना, पुढील मार्गदर्शक तत्त्वांचे पालन करतील :–

(a) मानवी जीवन आणि आरोग्याचे संरक्षण आणि ग्राहकांच्या हितसंबंधांच्या संरक्षणाची योग्य पातळी प्राप्त करण्याचा प्रयत्न करण्यासाठी सर्व प्रकारच्या अन्न व्यापारातील योग्य पद्धती आणि अन्न सुरक्षा मानके आणि पद्धतींचा दर्जा गाठण्याचा

प्रयत्न करणे.

(b) जोखीम व्यवस्थापन करणे ज्यामध्ये जोखीम मूल्यांकनाचे परिणाम आणि इतर घटक जे अन्न प्राधिकरणाच्या मते विचाराधीन विषयांशी संबंधित आहेत. त्याचबरोबर सामान्य उद्दिष्टे साध्य करण्यासाठीच्या नियम आणि अटींशी संबंधित आहेत.

(c) जेथे कोणत्याही विशिष्ट परिस्थितीत, उपलब्ध माहितीच्या मूल्यांकनाच्या आधारे, आरोग्यावर हानिकारक प्रभावांची शक्यता ओळखली जाते परंतु वैज्ञानिक अनिश्चितता कायम राहते, आरोग्य संरक्षणाची योग्य पातळी सुनिश्चित करण्यासाठी आवश्यक तात्पुरत्या जोखीम व्यवस्थापन उपायांचा अवलंब केला जाऊ शकतो, पुढे अधिक व्यापक जोखीम मूल्यांकनासाठी वैज्ञानिक माहिती प्रलंबित असते ;

(d) खंड (c) च्या आधारे अवलंबलेले उपाय प्रमाणानुसार असतील आणि आरोग्य संरक्षणाची योग्य पातळी प्राप्त करण्यासाठी, तांत्रिक आणि विचाराधीन प्रकरणामध्ये; आर्थिक व्यवहार्यता आणि वाजवी आणि योग्य मानल्या जाणाऱ्या इतर घटकांचा विचार करून व्यापारासाठी अधिक प्रतिबंधित नसतील.

(e) जीवन किंवा आरोग्याच्या धोक्याचे स्वरूप लक्षात आले असेल आणि वैज्ञानिक अनिश्चितता स्पष्ट करण्यासाठी आणि अधिक व्यापक जोखीम मूल्यांकन करण्यासाठी आवश्यक असलेल्या वैज्ञानिक माहितीच्या प्रकारानुसार अवलंबलेल्या जोखीम व्यवस्थापनाच्या उपायांचे वाजवी कालावधीत पुनरावलोकन केले जाईल;

(f) अन्नामुळे मानवी आरोग्यास धोका निर्माण होऊ शकतो अशी शंका घेण्यास संयुक्तिक कारणे असतील तर, अन्न प्राधिकरण आणि अन्न सुरक्षा आयुक्त त्या धोक्याचे स्वरूप, गांभीर्य आणि व्याप्ती यावर आधारीत, योग्य पावले उचलतील. शक्य तितक्या प्रमाणात अन्न किंवा अन्नाचा प्रकार, त्यातून उद्भवू शकणारा धोका आणि प्रतिबंध, धोका कमी किंवा प्रतिबंधीत करण्यासाठी जे उपाय केले जातात किंवा केले जातील ते कसे ओळखतात त्याचप्रमाणे त्याचा आरोग्याला कोणत्या स्वरुपाचा धोका होतो याची माहिती सामान्य लोकांना देणे, ; आणि

(g) अन्न सुरक्षा अर्हतेचे पालन करण्यात अयशस्वी होणारे कोणतेही अन्न जे एकाच वर्गाच्या किंवा वर्णनाच्या अन्नाच्या बॅचचा, लॉटचा किंवा खेपेचा भाग असेल, तर त्या बॅचमधील सर्व अन्न हे विरुद्ध सिद्ध होईपर्यंत लॉट किंवा माल त्या आवश्यकतांचे पालन करण्यात अयशस्वीच आहे असे गृहीत धरले जाईल.,

(2) अन्न प्राधिकरण, या कायद्यांतर्गत नियम व अटी तयार करताना किंवा मानके निर्दिष्ट करताना–

(a) हे विचारात घेईल –

(i) प्रचलित कृषी पद्धती आणि हाताळणी, साठवण आणि वाहतूक परिस्थितीसह देशातील परिस्थिती; आणि

(ii) आंतरराष्ट्रीय मानके आणि पद्धती, जेथे आंतरराष्ट्रीय मानके किंवा पद्धती अस्तित्वात आहेत किंवा तयार होण्याच्या प्रक्रियेत आहेत, तोपर्यंत असे मत आहे की, अशा प्रचलित पद्धती आणि परिस्थिती किंवा आंतरराष्ट्रीय मानके किंवा पद्धती किंवा त्यांचा कोणताही विशिष्ट भाग विचारात घेतल्याशिवाय अशा नियमांची उद्दिष्टे सुरक्षित करण्यासाठी एक प्रभावी किंवा योग्य माध्यम असणे किंवा जेथे वैज्ञानिक औचित्य आहे किंवा जेथे त्यांचा परिणाम देशात योग्य म्हणून निर्धारित केलेल्या संरक्षणापासून भिन्न स्तरावर होईल;

(b) जोखीम विश्लेषणाच्या आधारे अन्न मानके निर्धारित करणे, जेथे असे मत आहे की असे विश्लेषण परिस्थिती किंवा प्रकरणाच्या स्वरूपासाठी योग्य नाही;

(c) उपलब्ध वैज्ञानिक पुराव्यांवर आधारित आणि स्वतंत्र, वस्तुनिष्ठ आणि पारदर्शक पद्धतीने जोखीम मूल्यांकन करा;

(d) अन्न सुरक्षेबाबत नियमांची तयारी, मूल्यमापन आणि पुनरावृत्ती करताना, थेट किंवा सर्व स्तरावरील पंचायतींसह प्रतिनिधी संस्थांद्वारे खुले आणि पारदर्शक सार्वजनिक मत असल्याची खात्री करा. जर लोकांचे असे मत असेल की आरोग्य नियम बनवणे किंवा त्यामध्ये तातडीने सुधारणा करायला हवी तर अन्न सुरक्षा किंवा सार्वजनिक आरोग्याशी संबंधित नियम बनवण्यासाठी सल्ला दिला जाऊ शकतो.

परंतु असे नियम सहा महिन्यांपेक्षा जास्त काळ लागू नसतील;

(e) ग्राहकांच्या हिताचे संरक्षण सुनिश्चित करणे आणि ग्राहकांना ते वापरत असलेल्या खाद्यपदार्थांच्या संदर्भात माहितीपूर्ण निवड करण्यासाठी आधार प्रदान करणे;

(f) प्रतिबंध सुनिश्चित करा –

(i) फसव्या, चुकीच्या किंवा अनुचित व्यापार पद्धती ज्यामुळे ग्राहकांची दिशाभूल किंवा हानी होऊ शकते; आणि

(ii) असुरक्षित किंवा दूषित किंवा कमी दर्जाचे अन्न.

(3) या कायद्याच्या तरतुदी कोणत्याही शेतकरी किंवा मच्छीमार किंवा शेतीच्या कामांना किंवा पिके किंवा पशुधन किंवा मत्स्यपालन, आणि शेतीमध्ये वापरल्या जाणाऱ्या किंवा शेती उत्पादन साहित्याचा पुरवठा किंवा शेतमाल किंवा मच्छीमाराने त्याच्या कामातून उत्पादित केलेल्या पिकांच्या उत्पादनांना लागू होणार नाही. .

प्रकरण 4

अन्नाच्या वस्तूंनुसार सर्वसामान्य तरतुदी

19. अन्न मिश्रित किंवा प्रक्रिया सहाय्यकाचा वापर– या कायद्याच्या आणि त्याखाली केलेल्या नियमांच्या तरतुदींनुसार अन्नाच्या कोणत्याही पदार्थामध्ये कोणतेही अन्न मिश्रित किंवा प्रक्रिया सहाय्यक असू शकत नाही.

स्पष्टीकरण.– या कलमाच्या उद्देशांसाठी, "प्रक्रिया सहाय्यक" म्हणजे कोणताही पदार्थ किंवा साहित्य, ज्यामध्ये उपकरणे किंवा भांडी समाविष्ट नसतात आणि ते स्वतःच अन्न घटक म्हणून वापरले जात नाहीत, जो कच्चा माल, खाद्यपदार्थ किंवा त्याच्या घटकांच्या प्रक्रियेत वापरला जातो. ज्याचा वापर, उपचार किंवा प्रक्रियेदरम्यान एक विशिष्ट तांत्रिक हेतू ठेऊन केला जातो आणि ज्याच्या अंतिम परिणामी उत्पादनामध्ये अवशेष किंवा डेरिव्हेटिव्ह् जाणीवपूर्वक नसले तरी त्यांची उपस्थिती अपरिहार्यपणे असू शकते.

20. दूषित पदार्थ, नैसर्गिकरित्या उद्भवणारे विषारी पदार्थ, जड धातू इ – अन्नाच्या कोणत्याही वस्तूमध्ये कोणतेही दूषित, नैसर्गिकरित्या उद्भवणारे विषारी पदार्थ किंवा विष किंवा संप्रेरक किंवा जड धातू या नियमांद्वारे निर्दिष्ट केलेल्या प्रमाणापेक्षा जास्त असू नयेत.

21. कीटकनाशके, पशुवैद्यकीय औषधांचे अवशेष, प्रतिजैविक अवशेष आणि सूक्ष्मजीवशास्त्रीय संख्या–

(1) अन्नाच्या कोणत्याही पदार्थात कीटकनाशके किंवा कीटकनाशकांचे अवशेष, पशुवैद्यकीय औषधांचे अवशेष, प्रतिजैविक अवशेष, विद्रावक अवशेष, फार्माकोलॉजिकल सक्रिय पदार्थ आणि सूक्ष्म–जैविक संख्या ही सहनशीलतेच्या नियमांमध्ये निर्दिष्ट केलेल्या मर्यादेपेक्षा जास्त असू नयेत.

(2) कीटकनाशक कायदा, 1968 (1968 चा 46) अंतर्गत नोंदणीकृत आणि मंजूर केलेल्या फ्युमिगंट्सशिवाय कोणत्याही कीटकनाशकांचा वापर थेट खाण्याच्या वस्तूंमध्ये केला जाणार नाही.

स्पष्टीकरण.– या विभागाच्या उद्देशांसाठी, –

(1) “कीटकनाशक अवशेष” म्हणजे कीटकनाशकाच्या वापरामुळे अन्नातील कोणताही निर्दिष्ट पदार्थ आणि त्यात कीटकनाशकाचे कोणतेही डेरिव्हेटिव्ह्ज समाविष्ट आहेत, जसे की रूपांतरण उत्पादने, कर्बोदके, प्रतिक्रिया उत्पादने आणि विषारी गुणधर्म समजल्या जाणाऱ्या अशुद्धता आणि वातावरणातून अन्नात येणाऱ्या अशा अवशेषांचा देखील समावेश होतो. ;

(2) "पशुवैद्यकीय औषधांचे अवशेष" मध्ये मूळ संयुगे किंवा त्यांचे कर्बोदके किंवा दोन्ही जे कोणत्याही प्राणीजन्य उत्पादनाच्या खाण्यायोग्य भागामध्ये समाविष्ट आहेत आणि ज्यात संबंधित पशुवैद्यकीय औषधांच्या संबंधित अशुद्धतेचे अवशेष समाविष्ट आहेत.

22. अनुवांशिकरित्या सुधारित अन्न, सेंद्रिय अन्न, प्रासंगिक अन्न, विशिष्ट अन्न इ–

या कायद्यांतर्गत आणि त्याखाली केलेल्या नियमांनुसार अन्यथा प्रदान केल्याप्रमाणे, कोणतीही व्यक्ती कोणतेही नवीन अन्न, अनुवांशिकरित्या सुधारित अन्न पदार्थ, विकिरणित अन्न, सेंद्रिय पदार्थ, विशेष आहारातील वापरासाठीचे पदार्थ, कार्यात्मक अन्न, न्यूट्रास्युटिकल्स, आरोग्यासाठी कोणतेही नवीन अन्न तयार, वितरण, विक्री किंवा आयात करू शकत नाही. पूरक, मालकीचे अन्न आणि अन्नाचे असे इतर पदार्थ जे केंद्र सरकार या निमित्त अधिसूचित करू शकते.

स्पष्टीकरण.– या विभागाच्या उद्देशांसाठी,–

(1) "खास आहारातील वापरासाठीचे अन्न किंवा प्रासंगिक अन्न किंवा न्यूट्रास्युटिकल्स किंवा आरोग्य पूरक आहार" म्हणजे:

(a) खाद्यपदार्थ जे विशिष्ट शारीरिक किंवा शारीरिक स्थिती किंवा विशिष्ट रोग आणि विकारांमुळे अस्तित्वात असलेल्या विशिष्ट आहाराच्या गरजा पूर्ण करण्यासाठी विशेष प्रक्रिया किंवा तयार केले जातात आणि जे तसे सादर केले जातात, ज्यामध्ये या अन्नपदार्थांची रचना त्यांच्या तौलनिक नैसर्गिक सामान्य पदार्थ रचनेपेक्षा लक्षणीय भिन्न असणे आवश्यक आहे. जर असे सामान्य पदार्थ अस्तित्वात असतील आणि त्यात खालीलपैकी एक किंवा अधिक घटक असतील, म्हणजे:–

(i) वनस्पती किंवा जीवशास्त्रीय घटक किंवा त्यांचे भाग पावडरच्या स्वरूपात, पाण्यात विरघळलेले किंवा त्यांचा अर्क, इथाइल अल्कोहोल किंवा हायड्रो अल्कोहोलिक अर्क, स्वतंत्र किंवा एकत्रितपणे;

(ii) खनिजे किंवा जीवनसत्त्वे किंवा प्रथिने किंवा धातू किंवा त्यांची संयुगे किंवा अमीनो आम्ल (भारतीयांसाठी शिफारस केलेल्या दैनिक सेवन प्रमाणापेक्षा जास्त नसलेल्या प्रमाणात) किंवा एन्झाईम्स पाचक रस (परवानगीच्या मर्यादेत);

(iii) प्राणीजन्य मूल उत्पादित पदार्थ;

(iv) एकूण आहारातील प्रमाण वाढवून आहाराला पूरक म्हणून मानवाकडून वापरण्यासाठीचे आहारातील पदार्थ;

(b) (i) एक उत्पादन जे "विशेष आहारातील वापरासाठी अन्न किंवा कार्यात्मक अन्न किंवा न्यूट्रास्युटिकल्स किंवा आरोग्य पूरक किंवा तत्सम अन्न" म्हणून लेबल केलेले आहे जे पारंपारिक अन्न म्हणून वापरण्यासाठी प्रस्तुत केले जात नाही आणि ज्याद्वारे अशी उत्पादने पावडर, ग्रेन्युल्स, टॅब्लेट, कॅप्सूल, द्रव, जेली आणि इतर सेवन पद्धतीचे स्वरूपात तयार केले जाऊ शकतात परंतु जे थेट शरीरात टोचण्यासाठी नाही आणि तोंडावाटे सेवन करण्यासाठी आहेत ;

(ii) अशा उत्पादनामध्ये औषध आणि सौंदर्य प्रसाधने कायदा, 1940 (1940 चा 23) च्या कलम 3 च्या कलम (a) आणि (h) मध्ये परिभाषित केल्यानुसार खंड (b) आणि आयुर्वेदिक, सिधा आणि युनानी औषधांचा समावेश नाही.) आणि त्याखाली केलेले नियम;

(iii) कोणताही विशिष्ट रोग, विकार किंवा स्थिती बरी करण्याचा किंवा कमी करण्याचा दावा करत नाही (विशिष्ट आरोग्य लाभ किंवा अशा जाहिरातींचे दावे वगळता) त्यांना या कायद्यांतर्गत केलेल्या नियमांद्वारे परवानगी दिली जाऊ शकते;

(iv) अंमली पदार्थ आणि सायकोट्रॉपिक पदार्थ अधिनियम, 1985 (1985 चा 61) च्या अनुसूचीमध्ये परिभाषित केल्यानुसार अंमली पदार्थ किंवा सायकोट्रॉपिक पदार्थ आणि त्याखाली बनवलेले नियम आणि ड्रग्ज आणि कॉस्मेटिक्सच्या अनुसूची E आणि EI मध्ये सूचीबद्ध केलेल्या पदार्थांचा समावेश नाही नियम, 1945;

(2) “अनुवांशिकदृष्ट्या अभियांत्रिकी किंवा सुधारित अन्न” म्हणजे अन्न आणि अन्नातील घटक जे बनवलेले किंवा आधुनिक जैवतंत्रज्ञानाद्वारे प्राप्त केलेले अनुवांशिकरित्या सुधारित किंवा अभियांत्रिकेच्या सहाय्याने केलेले जीव, किंवा आधुनिक जैवतंत्रज्ञानाद्वारे प्राप्त केलेले अनुवांशिकरित्या सुधारित किंवा अभियांत्रिकेद्वारे तयार केलेले जीव नसलेले परंतु त्यापासून उत्पादित केलेले अन्न आणि अन्न घटक;

(3) "सेंद्रिय अन्न" म्हणजे विशिष्ट सेंद्रिय उत्पादन मानकांनुसार उत्पादित केलेली खाद्य उत्पादने;

(4) "विलक्षण आणि नवीन अन्न" म्हणजे अन्नाचा एक पदार्थ ज्यासाठी मानके निर्दिष्ट केलेली नाहीत परंतु जे असुरक्षित नाहीत:

परंतु, अशा अन्नामध्ये या कायद्यान्वये आणि त्याखाली बनविलेल्या नियमांनुसार प्रतिबंधित असलेले कोणतेही खाद्यपदार्थ आणि घटक नसतील.

23. खाद्यपदार्थांचे पॅकेजिंग आणि लेबलिंग–

(1) कोणत्याही व्यक्तीने नियमांद्वारे निर्दिष्ट केल्याप्रमाणे चिन्हांकित आणि लेबल केलेले नसलेले कोणतेही पॅकेज केलेले खाद्यपदार्थ विक्रीच्या उद्देशाने कोणत्याही एजंट किंवा ब्रोकरला विक्रीसाठी तयार करणे, वितरित करणे, विक्री करणे किंवा प्रदर्शित करणे किंवा पाठवणे किंवा वितरित करता येणार नाही:

परंतु, लेबलमध्ये कोणतेही विधान, दावा, डिझाइन किंवा उपकरण नसावे जे पॅकेजमध्ये समाविष्ट असलेल्या अन्न उत्पादनांबद्दल किंवा औषधी किंवा उपचारात्मक दावे किंवा त्या ठिकाणाशी संबंधित असलेल्या प्रमाण किंवा पौष्टिक मूल्याशी संबंधित कोणत्याही विशिष्ट बाबतीत किंवा उपरोक्त अन्नाच्या उत्पत्तीच्या संदर्भात खोटे किंवा दिशाभूल करणारे असेल.

(2) प्रत्येक खाद्य व्यवसाय ऑपरेटर हे सुनिश्चित करेल की खाद्यपदार्थांचे लेबलिंग आणि प्रेझेंटेशन, त्यात त्यांचा आकार, स्वरूप किंवा पॅकेजिंग, वापरलेले पॅकेजिंग साहित्य, ते ज्या पद्धतीने मांडले जातात आणि ते कोणत्या सेटिंगमध्ये प्रदर्शित केले

जातात आणि जी माहिती त्यांच्याबद्दल कोणत्याही माध्यमातून उपलब्ध करून दिले जाते, त्यातून ग्राहकांची दिशाभूल केली जात नाही.

24. जाहिरातीचे निर्बंध आणि अनुचित व्यापार पद्धतींबद्दल प्रतिबंध–

(1) कोणत्याही खाद्यपदार्थाची दिशाभूल करणारी किंवा फसवणूक करणारी किंवा या कायद्याच्या तरतुदींचे, त्याखाली केलेले नियम आणि नियमांचे उल्लंघन करणारी कोणतीही जाहिरात केली जाऊ नये.

(2) कोणत्याही व्यक्तीने खाद्यपदार्थांच्या विक्री, पुरवठा, वापर आणि वापरास प्रोत्साहन देण्याच्या उद्देशाने कोणत्याही अनुचित व्यापार व्यवहारात स्वत:ला गुंतवून ठेवू नये किंवा कोणतीही अनुचित किंवा फसवी प्रथा स्वीकारू नये, ज्यात तोंडी किंवा लेखी किंवा दृश्यमान प्रतिनिधित्वाद्वारे असे कोणतेही विधान करण्याची प्रथा समाविष्ट आहे. –

(a) खाद्यपदार्थ विशिष्ट मानक, दर्जा, प्रमाण किंवा ग्रेड– रचना असल्याचे खोटे प्रतिनिधित्व करतात;

(b) गरज किंवा उपयुक्ततेबद्दल खोटे किंवा दिशाभूल करणारे विधान करते;

(c) जनतेला परिणामकारकतेची कोणतीही हमी देते जी त्याच्या पुरेशा किंवा वैज्ञानिक औचित्यावर आधारित नाही:

परंतु, अशी हमी पुरेशा किंवा वैज्ञानिक औचित्यावर आधारित आहे असे प्रतिरक्षण उभे केले गेले तर, अशा संरक्षणाच्या पुराव्याचा भार असा बचाव करणाऱ्या व्यक्तीवर असेल.

प्रकरण 5

आयातीशी संबंधित तरतुदी

25. अन्नाच्या सर्व वस्तूंची आयात या कायद्याच्या अधीन असेल– (1) कोणत्या व्यक्तीने भारतात आयात करू नये –

(i) कोणतेही असुरक्षित किंवा चुकीचे किंवा अप्रमाणित अन्न किंवा बाह्य पदार्थ असलेले अन्न;

(ii) परवान्याच्या अटींशिवाय कोणत्याही कायद्याच्या किंवा नियमांनुसार किंवा नियमांनुसार परवाना आवश्यक असलेल्या खाद्यपदार्थाच्या कोणत्याही वस्तूच्या आयातीसाठी; आणि

(iii) या कायद्याच्या किंवा त्याखाली केलेल्या कोणत्याही नियमाचे किंवा विनियमाचे किंवा इतर कोणत्याही कायद्याचे उल्लंघन करणारी अन्नाची कोणतीही वस्तू.

(2) केंद्र सरकार, परकीय व्यापार (विकास आणि नियमन) अधिनियम, 1992 (22 ऑफ 1992) या कायद्याचे आणि त्याखाली बनवलेले नियम आणि विनियम .अन्वये अन्नाच्या वस्तूंच्या आयातीवर प्रतिबंध करेल, जे निर्बंध किंवा अन्यथा नियमन करतानांच्या, तरतुदींनुसार अन्न प्राधिकरणाने घालून दिलेल्या मानकांचे पालन करेल.

प्रकरण 6

अन्न सुरक्षा म्हणून विशेष जबाबदाऱ्या

26. अन्न व्यवसाय चालकाजबाबदाऱ्या. (1) प्रत्येक अन्न व्यवसाय ऑपरेटरने त्याच्या नियंत्रणाखाली असलेल्या व्यवसायांमध्ये उत्पादन, प्रक्रिया, आयात, वितरण आणि विक्री या सर्व टप्प्यांवर या कायद्याच्या आवश्यकता आणि त्याखाली बनवलेले नियम आणि नियम यांची पूर्तता केली जाईल याची खात्री केली पाहिजे.

(2) कोणताही खाद्य व्यवसाय ऑपरेटर स्वत: किंवा त्याच्या वतीने कोणत्याही व्यक्तीने अन्नपदार्थाचे उत्पादन, साठवणूक, विक्री किंवा वितरण करू शकत नाही –

(i) जे असुरक्षित आहे; किंवा

(ii) जे चुकीचे ब्रँड केलेले किंवा मानक नसलेले आहे किंवा त्यात बाह्य पदार्थ आहेत; किंवा

(iii) ज्यासाठी परवान्याच्या अटींनुसार परवाना आवश्यक आहे; किंवा

(iv) जे सार्वजनिक आरोग्याच्या हितासाठी अन्न प्राधिकरण किंवा केंद्र सरकार किंवा राज्य सरकारने सध्या प्रतिबंधित केले आहे; किंवा

(v) या कायद्याच्या इतर कोणत्याही तरतुदीचे किंवा त्याखाली केलेल्या कोणत्याही नियमाचे किंवा नियमांचे उल्लंघन करणारे आहे.

(3) कोणताही अन्न व्यवसाय ऑपरेटर संसर्गजन्य, साथीच्या आजाराने ग्रस्त किंवा घृणास्पद रोगाने ग्रस्त असलेल्या कोणत्याही व्यक्तीला कामावर ठेवू नये.

(4) कोणताही खाद्य व्यवसाय ऑपरेटर कोणत्याही विक्रेत्याला खाद्यपदार्थाचा कोणताही पदार्थ विकणार नाही किंवा विक्रीसाठी देऊ शकणार नाही, जोपर्यंत त्याने विक्रेत्याला अशा वस्तूंचे स्वरूप आणि दर्जाविषयी नियमांद्वारे निर्दिष्ट केलेल्या फॉर्ममध्ये लेखी हमी दिली नाही:

परंतु, खाद्य व्यवसाय ऑपरेटरने विक्रेत्याला दिलेल्या खाद्यपदार्थाच्या कोणत्याही वस्तूच्या विक्रीच्या संदर्भात बिल, रोख मेमो किंवा इनव्हॉइस या कलमांतर्गत हमी मानले जाईल, बिल, कॅश मेमो किंवा इनव्हॉइसमध्ये जरी निर्दिष्ट फॉर्ममध्ये हमी समाविष्ट नसली तरीही.

(5) असुरक्षित असलेले कोणतेही अन्न एकाच वर्गाच्या किंवा वर्णनाच्या अन्नाच्या बॅचचा, लॉटचा किंवा खेपेचा भाग असेल तर, त्या बॅचमधील सर्व अन्न, लॉट किंवा माल देखील असुरक्षित आहे, असे गृहीत धरले जाईल, विनिर्दिष्ट वेळेत मूल्यांकन केल्यावर असे आढळून आले की जोपर्यंत तपशीलांचे पालन केले नसेल तर उर्वरित बॅच, लॉट किंवा माल असुरक्षित असल्याचा कोणताही पुरावा नाही:

परंतु, त्या अन्नाला लागू असलेल्या विशिष्ट तरतुदींसह अन्नाची कोणतीही सुसंगतता, बाजारात आणल्या जाणाऱ्या अन्नावर निर्बंध लादण्यासाठी किंवा नोंदवण्याच्या कारणांसाठी ते बाजारातून काढून टाकण्यासाठी त्याची कारणे लिखित स्वरुपात नोंदवली असतील आणि जर सक्षम अधिकाऱ्यांना शंका आहे की, अनुरूप असूनही, अन्न असुरक्षित आहे.

27. उत्पादक, पॅकर्स, घाऊक विक्रेते, वितरक आणि विक्रेते यांचे दायित्व (1) खाद्यपदार्थाचा निर्माता किंवा पॅकर या कायद्याच्या आणि त्याखाली बनवलेल्या नियम आणि नियमांच्या आवश्यकतांची पूर्तता करत नसल्यास अशा खाद्यपदार्थांसाठी जबाबदार असेल.

(2) घाऊक विक्रेता किंवा वितरक या कायद्यानुसार अन्नाच्या कोणत्याही वस्तूसाठी जबाबदार असेल जे–

(a) त्याची मुदत संपल्याच्या तारखेनंतर पुरवठा केलेले; किंवा

(b) निर्मात्याच्या सुरक्षा सूचनांचे उल्लंघन करून साठवलेले किंवा पुरवठा केलेले; किंवा

(c) असुरक्षित किंवा चुकीचे ब्रँड केलेले; किंवा

(d) ज्या निर्मात्याकडून अन्नपदार्थ प्राप्त झाला आहे त्याची ओळख पटू शकत नाही; किंवा

(e) या कायद्याच्या तरतुदींचे, त्याखाली केलेले नियम आणि नियमांचे उल्लंघन करून साठवलेले किंवा

हाताळलेले किंवा ठेवलेले; किंवा

(f) त्याला असुरक्षित असल्याची माहिती मिळालेली असल्यास.

(3) विक्रेता या कायद्यांतर्गत अन्नाच्या कोणत्याही वस्तूसाठी जबाबदार असेल –

(a) त्याची मुदत संपल्याच्या तारखेनंतर विकली गेली; किंवा

(b) अस्वच्छ परिस्थितीत हाताळलेले किंवा ठेवलेले; किंवा

(c) चुकीचे ब्रँड केलेले; किंवा

(d) उत्पादक किंवा वितरक ज्यांच्याकडून असे खाद्यपदार्थ प्राप्त झाले त्यांची ओळख पटू शकत नाही; किंवा

(e) असुरक्षित असल्याची माहिती त्याला आधीच मिळालेली आहे.

28. अन्न परत घेण्याची प्रक्रिया. (1) जर एखाद्या खाद्यपदार्थाचा व्यवसाय करणाऱ्याला असे वाटत असेल की त्याने प्रक्रिया

केलेले, उत्पादित केलेले किंवा वितरीत केलेले अन्न या कायद्याचे किंवा त्याखाली बनवलेल्या नियमांचे किंवा नियमांचे पालन करत नाही असा विश्वास ठेवण्याची कारणे आहेत, तर तो ते अन्न ताबडतोब परत घेण्याची प्रक्रिया सुरू करेल. बाजारातील खाद्यपदार्थ आणि ग्राहक ते परत घेण्याची कारणे दाखवतात आणि सक्षम अधिकाऱ्यांना त्याची माहिती देतात.

(2) अन्न व्यवसाय ऑपरेटरने बाजारात आणलेले अन्न ग्राहकांसाठी असुरक्षित असू शकते असे त्याला वाटत असेल किंवा त्याला विश्वास ठेवण्याची कारणे असतील तर त्याने ताबडतोब सक्षम अधिकाऱ्यास कळवावे आणि त्यांना सहकार्य करावे.

(3) फूड बिझनेस ऑपरेटरने ग्राहकांना होणारे धोके टाळण्यासाठी केलेल्या कारवाईची माहिती सक्षम अधिकाऱ्यांना द्यावी आणि अन्नामुळे उद्भवणारा धोका दूर करण्यासाठी या कायद्यानुसार, सक्षम अधिकाऱ्यांशी, जे या अन्नापासून निर्माण होणाऱ्या धोक्याला प्रतिबंध करू शकतो किंवा तो कमी करु शकतात किंवा पूर्णपणे काढून टाकू शकतात अशा कोणत्याही व्यक्तीला सहकार्य करण्यापासून प्रतिबंधित किंवा परावृत्त करणार नाही.

(4) प्रत्येक अन्न व्यवसाय ऑपरेटर अन्न प्राधिकरण नियमांद्वारे निर्दिष्ट केलेल्या अन्न परत मागवण्याच्या प्रक्रियेशी संबंधित अशा अटी आणि मार्गदर्शक तत्त्वांचे पालन करेल,

प्रकरण 7

कायद्याची अंमलबजावणी

29. कायद्याच्या अंमलबजावणीसाठी जबाबदार अधिकारी.

(1) अन्न प्राधिकरण आणि राज्य अन्न सुरक्षा प्राधिकरण या कायद्याच्या अंमलबजावणीसाठी जबाबदार असतील.

(2) अन्न प्राधिकरण आणि राज्य अन्न सुरक्षा प्राधिकरणे अन्न व्यवसायाच्या सर्व टप्प्यांवर अन्न व्यवसाय ऑपरेटरद्वारे कायद्याच्या संबंधित आवश्यकता पूर्ण केल्या जात आहेत याची देखरेख आणि पडताळणी करतील.

(3) अधिकारी, नियंत्रण आणि परिस्थितीनुसार योग्य अशा इतर क्रियाकलापांची देखरेख करतील, ज्यामध्ये अन्न सुरक्षा आणि जोखीम, अन्न सुरक्षा नियंत्रण ठेवणे आणि अन्न व्यवसायाच्या सर्व टप्प्यांचा समावेश असलेल्या इतर देखरेख कामकाजांबाबत सार्वजनिक संवाद समाविष्ट आहे.

(4) अन्न सुरक्षा अधिकारी त्यांच्या क्षेत्रामध्ये या कायद्याच्या तरतुदींची अंमलबजावणी आणि व्यवस्थापन करतील ज्यांच्या संदर्भात कर्तव्य स्पष्टपणे किंवा काही अन्य उपक्रमाने आवश्यक प्रभावाने लादलेले नाही.

(5) या कायद्याखालील विनियम हे निर्दिष्ट करतील की कोणते अन्न सुरक्षा अधिकारी त्याचे व्यवस्थापन आणि अंमलबजावणी करतील, एकतर सामान्यत: किंवा विशिष्ट वर्णनाच्या किंवा विशिष्ट क्षेत्राच्या प्रकरणांच्या संबंधात, 11 मध्ये या कायद्याच्या कोणत्याही तरतुदी आणि असे कोणतेही नियम किंवा आदेश जे कोणत्याही संस्थेला मदत किवा माहिती देण्यासाठी देऊ शकतील. अशा संबंधित इतर प्राधिकरणांना, संबंधित कोणत्याही प्राधिकाऱ्याकडून सहाय्य आणि माहिती त्यांच्या अंतर्गत संबंधित कर्तव्यांच्या उद्देशाने प्रदान करू शकतात.

(6) अन्न सुरक्षा आयुक्त आणि पदनिर्देशित अधिकारी अन्न सुरक्षा अधिकाऱ्याला प्रदान केलेल्या अधिकारांचा वापर करतील आणि या कायद्यात विनिर्दिष्ट केलेल्या समान प्रक्रियेचे पालन करतील.

30. राज्याचे अन्न सुरक्षा आयुक्त. (1) राज्य सरकार, अन्न सुरक्षा आणि या अधिनियमांतर्गत आणि त्याखाली बनविलेल्या नियम आणि नियमांच्या कार्यक्षम अंमलबजावणीसाठी आणि मानके आणि इतर आवश्यकतांच्या कार्यक्षम अंमलबजावणीसाठी राज्यासाठी अन्न सुरक्षा आयुक्त नियुक्त करेल.

(२) अन्न सुरक्षा आयुक्त खालीलपैकी सर्व किंवा कोणतीही कार्ये पार पाडतील, म्हणजे:–

(a) सार्वजनिक आरोग्याच्या हितासाठी, संपूर्ण राज्यात किंवा कोणत्याही क्षेत्रामध्ये किंवा त्याच्या काही भागामध्ये, एक वर्षापेक्षा जास्त नसलेल्या, अशा कालावधीसाठी, अन्नधान्याच्या कोणत्याही वस्तूचे उत्पादन, साठवण, वितरण किंवा विक्री करण्यास मनाई करणे अधिकृत राजपत्रात या निमित्त अधिसूचित केलेल्या आदेशात निर्दिष्ट केल्याप्रमाणे; .

(b) अन्नपदार्थांच्या विविध वस्तूंसाठी अन्न प्राधिकरणाने अधिसूचित केलेल्या मानकांचे अशा युनिट्सद्वारे पालन केले जात आहे हे शोधण्यासाठी राज्यातील अन्न उत्पादक किंवा त्यावर प्रक्रिया करणाऱ्या औद्योगिक घटकांचे सर्वेक्षण करणे;

(c) अन्न सुरक्षा आयुक्त, कार्यालयातील कर्मचाऱ्यांसाठी आणि अन्न सुरक्षेबद्दल जागरूकता निर्माण करण्यासाठी अन्न साखळीच्या विविध विभागांसाठी व्यापक प्रमाणात प्रशिक्षण कार्यक्रम आयोजित करणे किंवा त्यांचे नियोजन करणे;

(d) निर्दिष्ट केल्याप्रमाणे मानके आणि इतर आवश्यकतांची कार्यक्षम आणि एकसमान अंमलबजावणी सुनिश्चित करणे आणि वस्तुनिष्ठता, उत्तरदायित्व, व्यवहार्यता, पारदर्शकता आणि विश्वासार्हता यांचे उच्च मानक सुनिश्चित करणे;

(e) या कायद्यांतर्गत तुरुंगवासाची शिक्षा होऊ शकणाऱ्या गुन्ह्यांसाठी खटला चालवण्यास मंजुरी;

(f) राज्य सरकार अन्न प्राधिकरणाशी सल्लामसलत करून, विहित करू शकेल अशी इतर कार्ये.

(3) अन्न सुरक्षा आयुक्त, आदेशाद्वारे, आदेशात निर्दिष्ट केल्या जाणाऱ्या अटी आणि निर्बंधांच्या अधीन राहून, या कायद्याखालील त्यांचे अधिकार आणि कार्ये (पदनिर्देशित अधिकारी, अन्न सुरक्षा अधिकारी आणि अन्न विश्लेषक नियुक्त करण्याचा अधिकार वगळता) त्याला त्याच्या अधीनस्थ असलेल्या कोणत्याही अधिकाऱ्याला आवश्यक किंवा हितकारक वाटेल असे प्रतिनिधी नियुक्त करू शकतात.

31. खाद्य व्यवसायाचा परवाना आणि नोंदणी. (1) कोणतीही व्यक्ती परवान्याशिवाय कोणताही खाद्यपदार्थ व्यवसाय सुरू करू शकत नाही किंवा चालवू शकत नाही.

(2) पोट–कलम (1) मध्ये अंतर्भूत नसलेली कोणतीही गोष्ट छोट्या उत्पादकाला लागू होणार नाही जो स्वत: खाद्यपदार्थाची कोणतीही वस्तू बनवतो किंवा विकतो किंवा किरकोळ विक्रेता, फेरीवाला, प्रवासी विक्रेता किंवा तात्पुरता स्टॉलधारक किंवा लघु किंवा कुटीर किंवा अशा इतर उद्योगांना लागू होणार नाही. अन्न व्यवसाय किंवा लहान अन्न व्यवसाय ऑपरेटरशी संबंधित; परंतु त्यांनी मानवी उपभोगासाठी सुरक्षित आणि पौष्टिक अन्नाच्या उपलब्धतेवर पूर्वग्रह न ठेवता किंवा ग्राहकांच्या हितसंबंधांवर परिणाम न करता, अशा अधिकाऱ्यांकडे आणि नियमांद्वारे निर्दिष्ट केल्यानुसार त्यांची नोंदणी करावी.

(3) कोणताही खाद्यपदार्थ व्यवसाय सुरू करण्यास किंवा पुढे चालवण्यास इच्छुक असलेल्या कोणत्याही व्यक्तीने नियमांद्वारे असलेल्या पद्धतीने निर्दिष्ट केल्याप्रमाणे तपशील आणि शुल्क समाविष्ट करुन नियुक्त अधिकाऱ्याकडे परवाना मंजूर करण्यासाठी अर्ज करावा.

(4) उप–कलम (3) अंतर्गत अर्ज मिळाल्यावर पदनिर्देशित अधिकारी, एकतर परवाना देऊ शकेल किंवा अर्जदाराला सुनावणीची संधी दिल्यानंतर आणि लिखित स्वरुपात नोंदवण्याच्या कारणास्तव, कोणत्याही व्यक्तीला परवाना देण्यास नकार देऊ शकेल. जर तो सार्वजनिक आरोग्याच्या हितासाठी असे करणे आवश्यक असण्याबाबत समाधानी असल्यास अर्जदारास आदेशाची प्रत उपलब्ध करून देईल:

परंतु, जर अर्ज केल्याच्या तारखेपासून दोन महिन्यांच्या आत परवाना जारी केला गेला नाही किंवा त्याचा अर्ज फेटाळला गेला नाही, तर अर्जदार उक्त कालावधी संपल्यानंतर त्याचे काम सुरू करू शकतो. आणि अशा परिस्थितीत, पदनिर्देशित अधिकारी परवाना जारी करण्यास नकार देणार नाही परंतु, आवश्यक वाटल्यास, कलम 32 अंतर्गत सुधारणा नोटीस जारी करू शकतो आणि त्या संदर्भातील प्रक्रियांचे पालन करू शकतो.

(5) प्रत्येक परवाना अशा स्वरुपात असेल आणि नियमांद्वारे निर्दिष्ट केलेल्या अटींच्या अधीन असेल.

(6) पदनिर्देशित अधिकाऱ्याकडून एक किंवा अधिक खाद्यपदार्थांसाठी आणि त्याच क्षेत्रातील वेगवेगळ्या आस्थापना किंवा परिसरांसाठी एकच परवाना जारी केला जाऊ शकतो.

(7) जर खाद्यपदार्थांचे उत्पादन, साठवणूक, विक्री किंवा विक्रीसाठी एकापेक्षा जास्त परिसरात वसलेल्या वेगवेगळ्या आवारात विक्रीसाठी प्रदर्शन केले असेल, तर वेगळे अर्ज केले जातील आणि त्याच परिसरात न येणाऱ्या अशा जागेच्या संदर्भात स्वतंत्र परवाना जारी केला जाईल.

(8) परवाना मंजूर करण्याच्या नाकारण्याच्या आदेशाविरुद्ध अन्न सुरक्षा आयुक्तांकडे अपील केले जाईल.

(9) पूर्वी निलंबित किंवा रद्द न केल्यास परवाना नियमांद्वारे निर्दिष्ट केलेल्या कालावधीसाठी लागू असेल: परंतु परवान्याच्या वैधतेची मुदत संपण्यापूर्वी परवान्याच्या नूतनीकरणासाठी अर्ज केला असल्यास, परवाना अर्जावर आदेश पारित होईपर्यंत अंमलात राहील.

(10) परवाना त्याची मृत व्यक्तीच्या वैयक्तिक प्रतिनिधीच्या किंवा त्याच्या कुटुंबातील इतर कोणत्याही सदस्याच्या फायद्यासाठी राहील, जोपर्यं –

(a) त्याच्या मृत्यूपासून तीन महिन्यांचा कालावधी; किंवा

(b) पदनिर्देशित अधिकारी परवानगी देऊ शकेल इतका अधिक कालावधी.

32. सुधारणा सूचना. (1) पदनिर्देशित अधिकाऱ्याकडे असा विश्वास ठेवण्याचे वाजवी कारण असेल की कोणताही खाद्य व्यवसाय ऑपरेटर हे कलम लागू असलेल्या कोणत्याही नियमांचे पालन करण्यात अयशस्वी ठरला असेल, तर तो, त्या अन्न व्यवसाय ऑपरेटरला नोटीस बजावेल (या कायद्याच्या संदर्भात एक "सुधारणा सूचना") –

(a) फूड बिझनेस ऑपरेटर नियमांचे पालन करण्यात अयशस्वी ठरला आहे असे समजण्याची कारणे सांगा ;

(b) ज्या बाबींचे पालन करण्यात फूड बिझनेस ऑपरेटरचे अपयशी आहे त्या निर्दिष्ट करा;

(c) उक्त प्राधिकरणाच्या मते, अनुपालन सुरक्षित करण्यासाठी अन्न व्यवसाय ऑपरेटरने कोणते उपाय करणे आवश्यक आहे ते निर्दिष्ट करा; आणि

(d) फूड बिझनेस ऑपरेटरने नोटीसमध्ये नमूद केल्याप्रमाणे योग्य कालावधीत (चौदा दिवसांपेक्षा कमी नसलेले) आवश्यक ते उपाय किंवा किमान त्यांच्या समतुल्य उपाययोजना करणे आवश्यक आहे.

(2) जर अन्न व्यवसाय ऑपरेटर सुधारणा सूचनेचे पालन करण्यात अयशस्वी ठरला, तर त्याचा परवाना निलंबित केला जाऊ शकतो.

(3) फूड बिझनेस ऑपरेटर त्यानंतरही सुधारणा सूचनेचे पालन करण्यात अपयशी ठरल्यास, नियुक्त अधिकारी, परवानाधारकाला कारणे दाखविण्याची संधी दिल्यानंतर, त्याला दिलेला परवाना रद्द करू शकतो:

परंतु, पदनिर्देशित अधिकारी सार्वजनिक आरोग्याच्या हितासाठी कोणताही परवाना लिखित स्वरुपात कारणे नोंदवल्यानंतर ताबडतोब निलंबित करू शकतो.

(4) कोणतीही व्यक्ती जी या द्वारे असमाधानी आहे–

(a) सुधारणा सूचना; किंवा

(b) सुधारणा म्हणून प्रमाणपत्र जारी करण्यास नकार; किंवा

(c) या कायद्यांतर्गत परवाना रद्द करणे किंवा निलंबित करणे किंवा फेरविचार करणे, या बाबत अन्न सुरक्षा आयुक्तांकडे अपील करू शकतात मात्र त्यांचा निर्णय अंतिम असेल.

(5) ज्या कालावधीत असे अपील केले जाऊ शकते तो या प्रमाणे असेल –

(a) अपील करू इच्छिणाऱ्या व्यक्तीला निर्णयाची नोटीस बजावल्याच्या तारखेपासून पंधरा दिवस; किंवा

(b) उप–कलम (1) अंतर्गत अपीलच्या बाबतीत, तो कालावधी किंवा सुधारणा सूचनेमध्ये निर्दिष्ट केलेला कालावधी, यापैकी जे आधी कालबाह्य होईल.

स्पष्टीकरण – या उपकलमच्या उद्देशाने, तक्रार करणे हे अपील करणे समजले जाईल.

33. मनाई आदेश. (1) जर –

(a) कोणताही खाद्य व्यवसाय ऑपरेटर या कायद्याखालील गुन्ह्यासाठी दोषी आहे; आणि

(b) ज्या न्यायालयाद्वारे किंवा त्यापूर्वी त्याला दोषी ठरवण्यात आले आहे त्या न्यायालयाचे स्पष्ट मत आहे की त्या खाद्य व्यवसायाच्या संदर्भात आरोग्यास धोका आहे, न्यायालय, अन्न व्यवसाय ऑपरेटरला सुनावणीची संधी दिल्यानंतर, आदेशाद्वारे, पुढील गोष्टींवर प्रतिबंध, लागू करू शकते. म्हणजे:–

(i) अन्न व्यवसायाच्या उद्देशांसाठी प्रक्रिया किंवा उपचार वापरण्यास मनाई;

(ii) अन्न व्यवसायाच्या किंवा त्याच वर्गाच्या किंवा वर्णनाच्या इतर कोणत्याही खाद्य व्यवसायाच्या हेतूंसाठी परिसर किंवा उपकरणे वापरण्यास मनाई;

(iii) कोणत्याही खाद्य व्यवसायाच्या हेतूंसाठी परिसर किंवा उपकरणे वापरण्यास मनाई.

(2) न्यायालय, असे करणे आवश्यक असल्याचे समाधानकारक उत्तर मिळाल्यावर, आदेशाद्वारे, कोणत्याही खाद्य व्यवसायाच्या व्यवस्थापनात भाग घेणाऱ्या अन्न व्यवसाय ऑपरेटरवर, किंवा या वर्गाच्या कोणत्याही खाद्य व्यवसायावर किंवा आदेशा मध्ये निर्दिष्ट केलेल्या वर्णनानुसारच्या कामकाजावर बंदी घालू शकते. .

(3) पोट–कलम (1) किंवा उपकलम (2) (या कायद्यात "निषेध आदेश" म्हणून संदर्भित) अंतर्गत आदेश दिल्यानंतर शक्य तितक्या लवकर, संबंधित अन्न सुरक्षा अधिकारी –

(a) फूड बिझनेस ऑपरेटरला आदेशाची प्रत देतील; आणि

(b) उप–कलम (1) अंतर्गत आदेशाच्या बाबतीत, आदेशाची प्रत खाद्यपदार्थांच्या व्यवसायासाठी वापरल्या जाणाऱ्या जागेवर सुस्पष्टपणे दिसेल अशा पद्धतीने चिकटवतील. आणि अशा आदेशाचे जाणूनबुजून उल्लंघन करणारी कोणतीही व्यक्ती गुन्ह्यासाठी दोषी असेल आणि तीन लाख रुपयांपर्यंतच्या दंडास पात्र असेल.

(4) संबंधित अन्न सुरक्षा अधिकारी पदसिद्ध अधिकाऱ्याच्या मान्यतेने, अन्न व्यवसाय संचालकाने केलेल्या अर्जावर समाधानी झाल्यापासून सात दिवसांच्या आत, मनाई आदेश उठवण्याचे समर्थन करण्यासाठी पुरेशी उपाययोजना केली असल्याचे प्रमाणपत्र जारी करतील. अशा प्रमाणपत्रासाठी फूड बिझनेस ऑपरेटर किंवा उक्त अधिकारी –

(a) जितक्या लवकर वाजवी व्यवहार्य असेल तितक्या लवकर आणि कोणत्याही घटनेत चौदा दिवसांच्या आत, तो असा समाधानी आहे की नाही हे ठरवेल; आणि

(b) जर त्याने असे ठरवले की तो इतका समाधानी नाही, तर त्या निर्धाराच्या कारणांची फूड बिझनेस ऑपरेटरला नोटीस देईल.

(5) अन्न व्यवसाय ऑपरेटरने बंदी आदेश पारित केल्यानंतर सहा महिन्यांपेक्षा कमी कालावधीत केलेल्या मनाई आदेश उठवण्याच्या अर्जावर, फूड बिझनेस ऑपरेटरने पुरेशा उपाययोजना केल्या आहेत, असे न्यायालयाचे समाधान झाल्यामुळे मनाई आदेशाची अंमलबजावणी थांबेल.

(6) फूड बिझनेस ऑपरेटरच्या अर्जावर न्यायालयाकडून निर्देश दिले जातील, जर कोर्ट प्रकरणाच्या सर्व परिस्थितींचा विचार करून, विशेषत: अन्न व्यवसाय ऑपरेटरच्या वर्तनाचा विचार करून तसे करणे योग्य वाटत असेल. आदेश तयार करण्याच्या सूचना देईल; परंतु असा कोणताही अर्ज केला नसेल तर त्यावर विचार केला जाणार नाही –

(a) मनाई आदेश दिल्यानंतर सहा महिन्यांच्या आत; किंवा

(b) फूड बिझनेस ऑपरेटरने अशा दिशानिर्देशासाठी पूर्वीचा अर्ज केल्यानंतर तीन महिन्यांच्या आत.

स्पष्टीकरण — या विभागाच्या उद्देशाने, —

(i) वरील कोणताही संदर्भ अन्न व्यवसायाच्या व्यवस्थापकाच्या संबंधात लागू होईल जसा तो खाद्य व्यवसाय ऑपरेटरच्या संबंधात लागू होतो; आणि व्यवसायाच्या फूड बिझनेस ऑपरेटर किंवा फूड बिझनेस ऑपरेटरचा कोणताही संदर्भ, त्यानुसार त्याचा अर्थ गृहित धरला जाईल;

(ii) "व्यवस्थापक", अन्न व्यवसायाच्या संबंधात, म्हणजे अशी कोणतीही व्यक्ती जिला फूड बिझनेस ऑपरेटरने व्यवसाय किंवा व्यवसायाचा कोणताही भाग दैनंदिन चालवण्याची जबाबदारी दिली आहे.

34. आपत्कालीन प्रतिबंध सूचना आणि आदेश. (1) पदनिर्देशित अधिकाऱ्याला कोणत्याही खाद्य व्यवसायाच्या संदर्भात आरोग्य धोक्याची स्थिती असल्याचे निश्चित जाणवल्यास, तो अन्न व्यवसाय ऑपरेटरला बजावलेल्या नोटीसनंतर (या कायद्यामध्ये 'आपत्कालीन प्रतिबंध सूचना' म्हणून संदर्भित) बंदी लादण्यासाठी अन्न सुरक्षा आयुक्तांकडे अर्ज करू शकतो. .

(2) अशा अधिकाऱ्याच्या अर्जावर अन्न सुरक्षा आयुक्त समाधानी असल्यास, कोणत्याही खाद्य व्यवसायाच्या संदर्भात आरोग्य धोक्याची स्थिती अस्तित्वात आहे, तर ते, आदेशाद्वारे,प्रतिबंध लागू करतील.

(3) नियुक्त केलेला अधिकारी, अर्जाच्या तारखेच्या किमान एक दिवस अगोदर, आदेशासाठी अर्ज करण्याच्या त्याच्या निर्णयाची व्यवसायाच्या फूड बिझनेस ऑपरेटरला नोटीस बजावल्याशिवाय, आपत्कालीन प्रतिबंध आदेशासाठी अर्ज करणार नाही.

(4) आपत्कालीन प्रतिबंध आदेश दिल्यानंतर शक्य तितक्या लवकर, पदनिर्देशित अधिका– याने अन्न सुरक्षा अधिका– याने खालील गोष्टी करणे आवश्यक असेल –

(a) व्यवसायाच्या खाद्य व्यवसाय ऑपरेटरला ऑर्डरची एक प्रत देणे; किंवा

(b) त्या व्यवसायाच्या हेतूंसाठी वापरल्या जाणाऱ्या अशा जागेवर ठळक ठिकाणी ऑर्डरची प्रत चिकटवणे; आणि अशा आदेशाचे जाणूनबुजून उल्लंघन करणारी कोणतीही व्यक्ती गुन्ह्यासाठी दोषी असेल आणि त्याला दोन वर्षांपर्यंतच्या कारावासाची आणि दोन लाख रुपयांपर्यंतच्या दंडाची शिक्षा होईल.

(5) फूड बिझनेस ऑपरेटरने असा आदेश उठवण्याचे समर्थन करण्यासाठी पुरेशी उपाययोजना केल्याचे समाधानी असल्याचे प्रमाणपत्र पदनिर्देशित अधिकाऱ्याने जारी केल्यानंतर या प्रकरणावर आपात्कालीन प्रतिबंध आदेशाची अंमलबजावणी थांबेल.

(6) पदनिर्देशित अधिकारी उपकलम (5) अंतर्गत अन्न व्यवसाय ऑपरेटरने अशा प्रमाणपत्रासाठी अर्ज केल्याच्या सात दिवसांच्या आत प्रमाणपत्र जारी करेल आणि त्याचे समाधान न झाल्यास, तो अधिकारी अन्न व्यवसाय ऑपरेटरला दहा दिवसांच्या आत अशा निर्णयाची कारणे दाखवणारी नोटीस देईल.

35. अन्न विषबाधेची सूचना. अन्न प्राधिकरण, अधिसूचनेद्वारे, अधिसूचनेमध्ये निर्दिष्ट केलेल्या कोणत्याही स्थानिक क्षेत्रामध्ये नोंदणीकृत वैद्यकीय व्यावसायिकांनी, त्यांच्या निदर्शनास आलेल्या निर्दिष्ट केल्याप्रमाणे अन्न विषबाधाच्या सर्व घटनांची नोंद अशा नियुक्त अधिकाऱ्याकडे करणे आवश्यक आहे.

36. नियुक्त अधिकारी. (1) अन्न सुरक्षा आयुक्त, आदेशाद्वारे, पदनिर्देशित अधिकाऱ्याची नियुक्ती करील, जो उपविभागीय अधिकाऱ्याच्या दर्जापेक्षा कमी नसेल, अशा क्षेत्रामध्ये अन्न सुरक्षा प्रशासनाचा प्रभारी म्हणून नियमांद्वारे निर्दिष्ट केले जाईल. .

(2) प्रत्येक जिल्ह्यासाठी एक पदनिर्देशित अधिकारी असेल.

(3) पदनिर्देशित अधिकाऱ्याने पार पाडावयाची कार्ये खालीलप्रमाणे असतील, म्हणजे:–

(a) अन्न व्यवसाय ऑपरेटरचा परवाना; जारी करणे किंवा रद्द करणे

(b) या कायद्याच्या तरतुदींचे आणि त्याखाली बनवलेल्या नियमांचे आणि नियमांचे उल्लंघन करणाऱ्या कोणत्याही खाद्यपदार्थाच्या विक्रीस प्रतिबंध करणे;

(c) अन्न सुरक्षा अधिकाऱ्यांकडून त्यांच्या अखत्यारीतील खाद्यपदार्थांच्या वस्तूंचे अहवाल आणि नमुने प्राप्त करणे आणि त्यांचे विश्लेषण करणे;

(d) कारावासाच्या शिक्षेचे उल्लंघन झाल्यास खटला चालवण्यास परवानगी देण्यासाठी अन्न सुरक्षा आयुक्तांना शिफारस करणे;

(e) दंडासह शिक्षेस पात्र असलेल्या उल्लंघनाच्या प्रकरणांमध्ये खटला मंजूर करणे किंवा सुरू करणे;

(f) अन्न सुरक्षा अधिका– यांनी केलेल्या सर्व तपासण्यांचे रेकॉर्ड ठेवणे आणि त्यांच्या कार्यकाळात त्यांनी केलेल्या कारवाईची नोंद ठेवणे;

(g) या कायद्याच्या तरतुदी आणि त्याखाली बनवलेले नियम आणि कायदे यांच्या कोणत्याही उल्लंघनाबाबत लेखी स्वरूपात केलेल्या तक्रारीची चौकशी करणे;

(h) अन्न सुरक्षा अधिका– याविरुद्ध लेखी स्वरूपात केलेल्या तक्रारीची चौकशी करणे; आणि

(i) अन्न सुरक्षा आयुक्तांनी सोपवलेली इतर कर्तव्ये पार पाडणे.

37. अन्न सुरक्षा अधिकारी. (1) अन्न सुरक्षा आयुक्त, अधिसूचनेद्वारे, केंद्र सरकारने विहित केलेली पात्रता असलेल्या, त्यांना योग्य वाटतील अशा व्यक्तींची, अशा स्थानिक क्षेत्रांसाठी अन्न सुरक्षा अधिकारी म्हणून नियुक्ती करील, त्यांना तो या कायद्यांतर्गत आणि त्याखाली बनविलेले नियम व कायद्यांतर्गत कार्ये करण्याच्या उद्देशाने नियुक्त करेल.

(2) राज्य सरकार पोट–कलम (1) अन्वये विहित केलेली पात्रता असलेल्या राज्य सरकारच्या कोणत्याही अधिकाऱ्याला विशिष्ट अधिकारक्षेत्रात अन्न सुरक्षा अधिकाऱ्याची कार्ये करण्यासाठी अधिकृत करू शकते.

38. अन्न सुरक्षा अधिकारी यांचे अधिकार. (1) अन्न सुरक्षा अधिकारी हे करू शकतात –

(a) नमुना घेणे – (i) कोणत्याही अन्नाचे, किंवा कोणत्याही पदार्थाचे, जे त्याला विक्रीच्या उद्देशाने किंवा मानवी वापरासाठी विकले गेले आहे असे दिसते; किंवा

(ii) अशा कोणत्याही आवारात किंवा त्याच्याकडे आढळलेल्या कोणत्याही अन्न किंवा पदार्थाचा; या कायद्याच्या कोणत्याही तरतुदी किंवा त्याखालील नियम किंवा आदेश यांच्या अंतर्गत कार्यवाहीमध्ये पुरावा म्हणून आवश्यक असू शकते असे समजण्याचे त्याच्याकडे विहित कारण आहे. किंवा

(b) अन्न सुरक्षा अधिकाऱ्यास या कायद्याचे किंवा त्याखाली केलेल्या नियमांचे उल्लंघन करणारे खाद्यपदार्थ जप्त करणे; आणि

(c) अन्नाचा नमुना घेतल्यानंतर ते अन्न व्यवसाय ऑपरेटरच्या सुरक्षित कोठडीत ठेवणे; आणि दोन्ही प्रकरणांमध्ये ज्या स्थानिक क्षेत्रामध्ये असा नमुना घेतला गेला आहे: तेच विश्लेषणासाठी अन्न विश्लेषकाकडे पाठवणे

परंतु, जेथे अन्न सुरक्षा अधिकारी असा पदार्थ अन्न व्यवसाय ऑपरेटरच्या सुरक्षित कस्टडीमध्ये ठेवतो, तेव्हा तो अन्न व्यवसाय ऑपरेटरला अशा वस्तूच्या किमतीएवढ्या रकमेसाठी एक किंवा अधिक जामिनासह बॉण्ड किंवा फूड सेफ्टी ऑफिसरला जे योग्य वाटेल ते अंमलात आणू शकतो. आणि फूड बिझनेस ऑपरेटर त्यानुसार बाँड अंमलात आणेल.

(2) अन्न सुरक्षा अधिकारी, जेथे अन्नपदार्थ उत्पादित केला जातो, किंवा विक्रीसाठी साठवला जातो,किंवा इतर कोणत्याही पदार्थाच्या उत्पादनासाठी साठवलेला असतो, किंवा विक्रीसाठी उघड किंवा प्रदर्शित केला जातो आणि जेथे कोणतीही भेसळ उत्पादित केली जाते. अशा कोणत्याही ठिकाणी प्रवेश करू शकतो आणि तपासणी करू शकतो आणि विश्लेषणासाठी अन्न किंवा भेसळीच्या अशा वस्तूंचे नमुने घेऊ शकतो.

(3) जेथे कोणताही नमुना घेतला गेला असेल, तर त्याची किंमत सामान्यतः ज्या दराने वस्तू लोकांना विकली जाते त्या दराने मोजली जाते ती ज्या व्यक्तीकडून नमुना घेतला असेल त्या व्यक्तीला दिली जाईल.

(4) उपकलम (1) च्या खंड (b) अन्वये जप्त करण्यात आलेला कोणताही अन्न पदार्थ नाशवंत स्वरूपाचा असेल आणि अन्न सुरक्षा अधिकाऱ्याचे समाधान असेल की अशा अन्नाची वस्तू इतकी खराब झाली आहे की ती मानवी वापरासाठी अयोग्य आहे, तर अन्न सुरक्षा अधिकारी अन्न व्यवसाय चालकास ते नष्ट करण्याच्या कारणाची लेखी नोटीस देऊ शकतात.

(5) अन्न सुरक्षा अधिकारी, या कलमांतर्गत कोणत्याही ठिकाणी प्रवेश करण्याच्या अधिकारांचा वापर करताना आणि तपासणी करताना, फौजदारी प्रक्रिया संहिता, 1973 (1974 चा 2) त्या संहितेच्या अंतर्गत जारी केलेल्या शोध वॉरंटची अंमलबजावणी करणाऱ्या पोलिस अधिकाऱ्याने ठिकाणाची झडती किंवा तपासणी करणे. या मधील तरतुदींचे पालन करतील.

(6) कोणताही भेसळ करणारा पदार्थ उत्पादकाच्या, वितरक किंवा वितरकाच्या ताब्यात, खाद्यपदार्थाच्या कोणत्याही वस्तूमध्ये किंवा त्याने व्यापलेल्या कोणत्याही जागेत आढळला आणि ज्याच्या ताब्यात आहे तो त्याचा समाधानकारक हिशोब देऊ शकत नाही. फूड सेफ्टी ऑफिसर आणि त्याच्या ताब्यात किंवा नियंत्रणात सापडलेली कोणतीही हिशोबाची पुस्तके किंवा इतर दस्तऐवज आणि जे या कायद्याखालील कोणत्याही तपासासाठी किंवा कार्यवाहीसाठी उपयुक्त असतील किंवा संबंधित असतील, अन्न सुरक्षा अधिकारी जप्त करू शकतात आणि अशा भेसळीचा नमुना अन्न विश्लेषकाकडे विश्लेषणासाठी सादर करतील:

परंतु, अन्न सुरक्षा अधिकारी अशी कोणतीही लेखापुस्तके किंवा इतर दस्तऐवज ज्या अधिकाऱ्याच्या तो अधीन आहे त्याच्या पूर्वपरवानगीशिवाय जप्त करु शकणार नाही.

(7) जेथे अन्न सुरक्षा अधिकारी पोट–कलम (1), किंवा उप–कलम (2), किंवा उप–कलम (4) किंवा उप–कलम (6) च्या खंड (अ) अंतर्गत कोणतीही कारवाई करतो, तो, अशी कारवाई करतांना एक किंवा अधिक व्यक्तींना उपस्थित राहण्यासाठी बोलावेल आणि त्याच्या किंवा त्यांच्या स्वाक्षऱ्या घेईल.

(8) उपकलम (6) अन्वये कोणतीही हिशोबाची पुस्तके किंवा इतर दस्तऐवज जप्त केले असल्यास, अन्न सुरक्षा अधिकारी, जप्तीच्या तारखेपासून तीस दिवसांपेक्षा जास्त नसलेल्या कालावधीत, त्याच्या प्रती जप्त केल्यावर किंवा त्या व्यक्तीने प्रमाणित केल्याप्रमाणे केंद्र सरकारने विहित केलेल्या रीतीने तेथून काढलेले सारांश घेतले गेले आहेत: ते ज्या व्यक्तीकडून जप्त केले होते त्या व्यक्तीला ते परत करतील.

परंतु, जर अशा व्यक्तीने तसे प्रमाणपत्र देण्यास नकार दिला असेल आणि या कायद्यान्वये त्याच्याविरुद्ध खटला चालवला गेला असेल, तर अशी हिशेबाची पुस्तके किंवा इतर कागदपत्रे कोर्टाने प्रमाणित केल्याप्रमाणे त्याच्या प्रती काढल्यानंतरच त्याला परत केली जातील.

(9) उपकलम (6) अन्वये कोणताही भेसळ करणारा पदार्थ जप्त केल्यावर, अशी भेसळ करणारा पदार्थ भेसळीच्या उद्देशाने नाही हे सिद्ध करण्याची जबाबदारी ज्या व्यक्तीच्या ताब्यातून अशी भेसळ जप्त करण्यात आली आहे त्या व्यक्तीवर असेल.

(10) अन्न सुरक्षा आयुक्त वेळोवेळी अन्न सुरक्षा अधिकाऱ्याच्या अधिकारांच्या वापराबाबत मार्गदर्शक तत्त्वे जारी करू शकतात, जे बंधनकारक असतील:

परंतु, अशा अन्न सुरक्षा अधिकाऱ्याचे अधिकार अन्न सुरक्षा आयुक्तांद्वारे विनिर्दिष्ट कालावधीसाठी रद्द केले जाऊ शकतात.

39. काही प्रकरणांमध्ये अन्न सुरक्षा अधिकाऱ्याची जबाबदारी. या कायद्यांतर्गत किंवा त्याखाली बनवलेले नियम आणि नियमांखालील अधिकारांचा वापर करणारा कोणताही अन्न सुरक्षा अधिकारी कोण –

(a) संतापाने आणि कोणत्याही वाजवी कारणाशिवाय अन्न किंवा भेसळ करणारी कोणतीही वस्तू जप्त करणे; किंवा

(b) कोणत्याही व्यक्तीच्या कर्तव्याच्या अंमलबजावणीसाठी असे कृत्य आवश्यक आहे असे मानण्याचे कारण नसताना तिला दुखापत करण्यासाठी इतर कोणतेही कृत्य करते. तो या कायद्यांतर्गत गुन्ह्यासाठी दोषी असेल आणि एक लाख रुपयांपर्यंतच्या शिक्षेस पात्र असेल:

परंतु, अन्न सुरक्षा अधिकाऱ्याविरुद्ध कोणतीही खोटी तक्रार केली असल्यास आणि ती सिद्ध झाल्यास, तक्रारकर्ता या कायद्यान्वये गुन्ह्यासाठी दोषी असेल आणि पन्नास हजार रुपयांपेक्षा कमी नसलेल्या परंतु तो एक लाख रुपया पर्यंत वाढू शकेल अशा शिक्षेस पात्र असेल.

40. खरेदीदाराने अन्नाचे विश्लेषण केले असेल. (1) अन्न सुरक्षा अधिका– याखेरीज अन्नाचा कोणताही पदार्थ खरेदी करणाऱ्या व्यक्तीला त्यासाठीची फी भरून अन्न विश्लेषकाकडून अशा पदार्थाचे विश्लेषण करण्यापासून आणि अन्न विश्लेषकाकडून नियमांद्वारे निर्दिष्ट केलेल्या कालावधीत त्याचा विश्लेषण अहवाल प्राप्त करण्यापासून रोखण्यासाठी या कायद्यात कोणतीही गोष्ट समाविष्ट नाही.

परंतु, अशा खरेदीदाराने अन्न व्यवसाय ऑपरेटरला अशा पदार्थाचे विश्लेषण करण्याचा त्याचा हेतू खरेदीच्या वेळी कळवावा:

परंतु पुढे, जर अन्न विश्लेषकांच्या अहवालावरून असे दिसून आले की अन्नाचा पदार्थ जर कायद्याचे किंवा त्याखाली बनवलेल्या नियमांचे किंवा नियमांचे पालन करत नाही, तर खरेदीदार या कलमाखाली त्याने भरलेल्या शुल्काचा परतावा मिळण्यास पात्र असेल.

(2) अन्न विश्लेषकाला या कायद्याच्या तरतुदी आणि त्याखाली बनवलेल्या नियमांचे उल्लंघन करणारा नमुना आढळल्यास, अन्न विश्लेषक कलम 42 मध्ये नमूद केलेल्या प्रक्रियेचे पालन करण्यासाठी हा अहवाल नियुक्त अधिकाऱ्याकडे खटल्यासाठी पाठवतील.

41. शोध, जप्ती, तपास, आणि खटला चालवण्याची कार्यपद्धती याचे अधिकार – (1) कलम 31 च्या उप–कलम (2) मध्ये काहीही असले तरी, अन्न सुरक्षा अधिकारी कोणत्याही ठिकाणी शोध घेऊ शकतात, अन्न किंवा भेसळ करणारे पदार्थ जप्त करू शकतात, जर त्यांना अन्नासाठी संबंधित कोणत्याही गुन्ह्यात त्यांचा सहभाग असल्याची रास्त शंका असेल. तर ते त्यांनी केलेल्या कारवाईची लेखी माहिती नियुक्त अधिकाऱ्याला देतील.

परंतु, शोधासाठीचे साक्षीदार हे ज्या परिसरात शोध घेतला गेला आहे त्या परिसरातील रहिवासी नाहीत या कारणास्तव कोणताही शोध अनियमित असल्याचे मानले जाणार नाही.

(2) या कायद्यात अन्यथा स्पष्टपणे प्रदान केल्यानुसार, फौजदारी प्रक्रिया संहिता, 1973 (1974 चा 2) च्या तरतुदी, शोध, जप्ती, समन्स, तपास आणि खटला यांच्याशी संबंधित, या कायद्यांतर्गत अन्न सुरक्षा अधिकाऱ्याने घेतलेल्या कारवाईसाठी लागू होतील.

42. खटला चालवण्याची प्रक्रिया.

(1) अन्न सुरक्षा अधिकारी अन्न व्यवसायाची तपासणी, नमुने घेणे आणि विश्लेषणासाठी अन्न विश्लेषकाकडे पाठवणे यासाठी जबाबदार असेल.

(2) अन्न सुरक्षा अधिकाऱ्याकडून नमुना प्राप्त झाल्यानंतर अन्न विश्लेषक नमुन्याचे विश्लेषण करेल आणि चौदा दिवसांच्या आत नमुना आणि विश्लेषणाच्या पद्धतीचा उल्लेख करणारा विश्लेषण अहवाल पदनिर्देशित अधिकाऱ्याकडे व त्याची एक प्रत अन्न सुरक्षा आयुक्तांकडे पाठवेल.

(3) अन्न विश्लेषकाच्या अहवालाची छाननी केल्यानंतर नियुक्त अधिकारी हे ठरवेल की हे उल्लंघन केवळ दंडाच्या शिक्षेपुरते आहे की, या उल्लंघनाच्या बाबतीत कारावासाची शिक्षा आहे. या बाबत तो, कारवाईला मंजुरी देण्यासाठी चौदा दिवसांच्या आत

त्याच्या शिफारसी अन्न सुरक्षा आयुक्तांकडे पाठवेल.

(4) अन्न सुरक्षा आयुक्त, त्यांना योग्य वाटल्यास, केंद्र सरकारने विहित केलेल्या मुदतीत, गुन्ह्याच्या गंभीरतेनुसार, प्रकरणाचा संदर्भ घ्यायचा की नाही,याचा निर्णय घेईल–

(a) तीन वर्षांपर्यंतच्या कारावासाची शिक्षा असलेल्या गुन्ह्यांच्या बाबतीत सामान्य अधिकार क्षेत्राचे न्यायालय; किंवा

(b) एक विशेष न्यायालय ज्या गुन्ह्यांसाठी तीन वर्षांपेक्षा जास्त कालावधीसाठी तुरुंगवासाची शिक्षा होऊ शकते जेथे असे विशेष न्यायालय स्थापन केले आहे आणि कोणतेही विशेष न्यायालय स्थापन केलेले नसल्यास, अशी प्रकरणे सामान्य अधिकारक्षेत्राच्या न्यायालयाद्वारे चालविली जातील.

(5) अन्न सुरक्षा आयुक्त आपला निर्णय पदनिर्देशित अधिकारी आणि संबंधित अन्न सुरक्षा अधिकारी यांना कळवेल जे सामान्य अधिकार क्षेत्राच्या न्यायालयांसमोर किंवा विशेष न्यायालयासमोर जसे प्रकरण असेल तसा खटला चालवतील आणि जर नमुना कलम 40 अंतर्गत घेतला असेल तर त्याची सूचना खरेदीदाराला देखील पाठवली जाईल.

प्रकरण 8

अन्नाचे विश्लेषण

43. प्रयोगशाळा, संशोधन संस्था आणि रेफरल फूड प्रयोगशाळेची निवड आणि मान्यता – (1) अन्न प्राधिकरण या कायद्यांतर्गत अन्न विश्लेषकांद्वारे नमुन्यांचे विश्लेषण करण्याच्या उद्देशाने राष्ट्रीय प्रमाणीकरण बोर्ड फॉर टेस्टिंग अँड कॅलिब्रेशन लॅबोरेटरीज किंवा इतर कोणत्याही मान्यताप्राप्त एजन्सीद्वारे मान्यताप्राप्त अन्न प्रयोगशाळा आणि संशोधन संस्थांना सूचीबद्ध करू शकते.

(2) अन्न प्राधिकरण या कायद्याद्वारे किंवा त्याखाली बनवलेले कोणतेही नियम आणि नियमांद्वारे संदर्भित अन्न प्रयोगशाळेकडे सोपवलेली कार्ये पार पाडण्यासाठी एक किंवा अधिक संदर्भ अन्न प्रयोगशाळा किंवा अनेक प्रयोगशाळा अधिसूचनेद्वारे स्थापित किंवा निवडेल.

(3) अन्न प्राधिकरण विनिर्दिष्ट करणारे नियम तयार करू शकते –

(a) अन्न प्रयोगशाळा आणि संदर्भ अन्न प्रयोगशाळेची कार्ये आणि स्थानिक क्षेत्र किंवा क्षेत्र ज्यामध्ये अशी कार्ये केली जाऊ शकतात;

(b) अन्नाच्या वस्तूंचे नमुने विश्लेषण किंवा चाचण्यांसाठी उक्त प्रयोगशाळेत सादर करण्याची प्रक्रिया, त्यावरील प्रयोगशाळेच्या अहवालांचे स्वरूप आणि अशा अहवालांच्या संदर्भात देय शुल्क; आणि

(c) उक्त प्रयोगशाळेला तिची कार्ये प्रभावीपणे पार पाडण्यासाठी आवश्यक किंवा समर्पक अशा इतर बाबी.

44. अन्न सुरक्षा ऑडिटसाठी संस्था किंवा एजन्सीची निवड. अन्न सुरक्षा लेखापरीक्षण आणि या कायद्यांतर्गत आवश्यक असलेल्या अन्न सुरक्षा व्यवस्थापन प्रणाली किंवा त्याखाली बनवलेल्या नियम आणि नियमांचे पालन तपासण्याच्या उद्देशाने अन्न प्राधिकरण कोणतीही संस्था किंवा एजन्सी निवडू शकते.

45. अन्न विश्लेषक. अन्न सुरक्षा आयुक्त, अधिसूचनेद्वारे, त्यांना योग्य वाटतील आणि त्यांच्याकडे केंद्र सरकारने विहित केलेली पात्रता असेल अशा व्यक्तींना, त्या त्या क्षेत्रांसाठी अन्न विश्लेषक म्हणून नियुक्त करू शकतात, जे त्यांना अन्न सुरक्षा आयुक्तांनी नियुक्त केले असतील:

परंतु, या कलमाखाली अन्न विश्लेषक म्हणून अन्नपदार्थाच्या कोणत्याही वस्तूच्या उत्पादनात किंवा विक्रीमध्ये आर्थिक हितसंबंध असलेल्या कोणत्याही व्यक्तीची नियुक्ती केली जाणार नाही:

अन्नाच्या वेगवेगळ्या वस्तूंसाठी वेगवेगळे अन्न विश्लेषक नेमले जाऊ शकतात.

46. अन्न विश्लेषकांची कार्ये. (1) अन्न सुरक्षा अधिकारी किंवा इतर कोणत्याही व्यक्तीकडून विश्लेषणासाठी नमुना असलेले पॅकेज मिळाल्यावर, अन्न विश्लेषक कंटेनरवरील सील आणि बाहेरील आवरणाची स्वतंत्रपणे प्राप्त झालेल्या नमुन्याच्या छापाशी तुलना करेल आणि सीलच्या अटी लक्षात घेईल. त्यावर:

परंतु, अन्न विश्लेषकाने प्राप्त केलेला नमुना कंटेनर तुटलेल्या स्थितीत किंवा विश्लेषणासाठी अयोग्य असल्याचे आढळल्यास,

त्याने असा नमुना मिळाल्याच्या तारखेपासून सात दिवसांच्या आत त्याबाबत नियुक्त अधिकाऱ्याला कळवावे आणि नमुन्याचा दुसरा भाग पाठवण्यासाठी त्याला मागणी पाठवावी.

(2) अन्न विश्लेषक अन्न सुरक्षा अधिका– याने किंवा या कायद्यांतर्गत प्राधिकृत इतर कोणत्याही व्यक्तीद्वारे पाठवलेल्या अन्नाच्या वस्तूंच्या नमुन्यांचे विश्लेषण करेल.

(3) अन्न विश्लेषक, विश्लेषणासाठी कोणताही नमुना मिळाल्याच्या तारखेपासून चौदा दिवसांच्या आत, पाठवेल–

(i) जेथे असा नमुना कलम 38 किंवा कलम 47 अंतर्गत पदसिद्ध अधिकाऱ्याला प्राप्त होतो, तेथे नमुना आणि विश्लेषणाची पद्धत दर्शविणाऱ्या अहवालाच्या चार प्रती; आणि

(ii) जेथे असा नमुना कलम 40 अन्वये प्राप्त झाला असेल तेथे, ज्या व्यक्तीने असा अन्नपदार्थ खरेदी केला होता त्या व्यक्तीला नमुना व विश्लेषण करण्याची पद्धत दर्शविणाऱ्या अहवालाची प्रत पदनिर्देशित अधिकाऱ्याकडे प्रतीसह पाठवेल:

परंतु, जर नमुना प्राप्त झाल्यापासून चौदा दिवसांच्या आत त्याचे विश्लेषण करता येत नसेल तर, अन्न विश्लेषक, नियुक्त अधिकारी आणि अन्न सुरक्षा आयुक्त यांना कारणे देऊन आणि विश्लेषणासाठी लागणारा वेळ निर्दिष्ट करून सूचित करेल.

(4) अन्न विश्लेषकांच्या अहवालाविरुद्ध नियुक्त अधिकाऱ्यासमोर अपील असेल, जर त्याने असे ठरवले तर, अभिप्रायासाठी अन्न प्राधिकरणाने अधिसूचित केलेल्या अन्न प्रयोगशाळेकडे सल्ल्यासाठी पाठवेल.

47. नमुना आणि विश्लेषण. (1) जेव्हा अन्न सुरक्षा अधिकारी विश्लेषणासाठी अन्नाचा नमुना घेतो तेव्हा तो –

(a) ज्या व्यक्तीकडून त्याने नमुना घेतला आहे आणि ज्या व्यक्तीचे नाव, पत्ता आणि इतर तपशील उघड केले गेले आहेत, त्या व्यक्तीला आणि जर असेल तर त्याचे असे विश्लेषण करण्याच्या त्याच्या हेतूबद्दल लेखी सूचना द्या;

(b) या कायद्यांतर्गत नियमांद्वारे प्रदान केल्या जाणाऱ्या विशेष बाबी वगळता, नमुन्याचे चार भागांमध्ये विभाजन करा आणि प्रत्येक भागाला त्याच्या रचनेनुसार चिन्हांकित करा आणि सील करा किंवा बांधा आणि ज्या व्यक्तीकडून नमुना केंद्र सरकारने विहित केलेल्या ठिकाणी आणि अशा प्रकारे घेतला आहे त्याची स्वाक्षरी किंवा अंगठ्याचा ठसा घ्या. :

परंतु, अशा व्यक्तीने स्वाक्षरी करण्यास किंवा अंगठ्याचा ठसा देण्यास नकार दिला, तर अन्न सुरक्षा अधिकारी एक किंवा अधिक साक्षीदारांना बोलावेल आणि अशा व्यक्तीच्या स्वाक्षरी किंवा अंगठ्याच्या ठशाऐवजी त्यांची स्वाक्षरी किंवा अंगठ्याचा ठसा घेईल;

(c) (i) पदसिद्ध अधिकाऱ्याला सूचनेनुसार अन्न विश्लेषकाकडे विश्लेषणासाठी असलेल्या भागांपैकी एक भाग पाठवा;

(ii) ते सुरक्षित कोठडीत ठेवण्यासाठी नियुक्त अधिकाऱ्याकडे दोन भाग पाठवा आणि –

(iii) उर्वरित भाग विश्लेषणासाठी मान्यताप्राप्त प्रयोगशाळेकडे पाठवा, फूड बिझनेस ऑपरेटरने विनंती केल्यास नियुक्त केलेल्या अधिकाऱ्याच्या सूचनेनुसार :

परंतु उपखंड (i) आणि (iii) अंतर्गत प्राप्त झालेल्या चाचणी अहवालांमध्ये तफावत आढळून आल्यास, नियुक्त केलेल्या अधिकाऱ्याने त्याच्या ताब्यात ठेवलेल्या नमुन्याचा एक भाग विश्लेषणासाठी संदर्भ प्रयोगशाळेकडे पाठवावा, ज्याचा त्यावर निर्णय अंतिम होईल.

(2) अन्न किंवा भेसळीच्या कोणत्याही वस्तूचा नमुना घेतल्यावर, अन्न सुरक्षा अधिकारी, तत्काळ नंतरच्या कामकाजाच्या दिवसापर्यंत, तो नमुना विश्लेषण आणि अहवालासाठी संबंधित क्षेत्राच्या अन्न विश्लेषकाकडे पाठवेल.

(3) अन्न विश्लेषकाकडे पाठवलेल्या नमुन्याचा भाग हरवला किंवा खराब झाला असेल तर, नियुक्त अधिकारी, अन्न विश्लेषक किंवा अन्न सुरक्षा अधिकाऱ्याने त्याला केलेल्या विनंतीनुसार, पाठवलेल्या नमुन्यातील एक भाग विश्लेषणासाठी अन्न विश्लेषकांकडे पाठवेल.

(4) जप्त केलेला अन्न किंवा भेसळ करणारा पदार्थ, नष्ट केल्याशिवाय, नियुक्त केलेल्या अधिकाऱ्यासमोर शक्य तितक्या लवकर आणि कोणत्याही परिस्थितीत अन्न विश्लेषकाचा अहवाल मिळाल्यानंतर सात दिवसांनंतर सादर केला जाईल:

परंतु, ज्या व्यक्तीकडून अन्नपदार्थाचा कोणताही माल जप्त करण्यात आला आहे अशा व्यक्तीने या संदर्भात पदसिद्ध अधिकाऱ्याकडे अर्ज केला असेल, तर पदसिद्ध अधिकाऱ्याने लेखी आदेशाद्वारे अन्न सुरक्षा अधिका– याला असे पदार्थ आपल्यासमोर आदेशामध्ये स्पष्ट केल्याप्रमाणे सादर करण्याचे निर्देश दिले पाहिजेत.

(5) अन्नाच्या आयात केलेल्या वस्तूंच्या बाबतीत, अन्न प्राधिकरणाच्या प्राधिकृत अधिकाऱ्याने त्याचा नमुना घ्यावा आणि अधिसूचित प्रयोगशाळेतील अन्न विश्लेषकांकडे विश्लेषणासाठी पाठवला पाठवावा जो पाच दिवसांच्या आत अधिकृत अधिकाऱ्याला अहवाल पाठवेल.

(6) पदसिद्ध अधिकारी, अन्न सुरक्षा अधिकारी, अधिकृत अधिकारी आणि अन्न विश्लेषक हे नियमांद्वारे निर्दिष्ट केलेल्या प्रक्रियेचे पालन करतील.

प्रकरण 9

गुन्हे आणि दंड

48. गुन्ह्यांशी संबंधित सामान्य तरतुदी. (1) एखादी व्यक्ती खालीलपैकी एक किंवा अधिक क्रियांद्वारे आरोग्यास हानीकारक अन्नपदार्थ देत असेल, म्हणजे:–

(a) अन्नामध्ये कोणताही पदार्थ किंवा घटक मिसळणे;

(b) अन्न तयार करताना घटक म्हणून कोणताही पदार्थ किंवा वस्तू वापरणे;

(c) अन्नातील कोणतेही घटक काढून टाकणे; किंवा

(d) अन्न विकले जाऊ शकते किंवा विक्रीसाठी दिले जाऊ शकते किंवा मानवी वापरासाठी वितरित केले जाऊ शकते हे माहित असतांनाही इतर कोणतीही प्रक्रिया किंवा उपचारांचा वापर करणे. (2) कोणतेही अन्न असुरक्षित किंवा आरोग्यास हानीकारक आहे की नाही हे ठरवताना, याकडे लक्ष द्यावे लागेल –

(a) (i) उत्पादन, प्रक्रिया आणि वितरणाच्या प्रत्येक टप्प्यावर ग्राहकांद्वारे अन्न वापरण्याची आणि त्याची हाताळणी करण्याची सामान्य परिस्थिती;

(ii) ग्राहकांना प्रदान केलेली माहिती, लेबलवरील माहितीसह, किंवा विशिष्ट अन्न किंवा खाद्यपदार्थांच्या श्रेणीपासून केवळ संभाव्य, तात्काळ किंवा अल्प–विशिष्ट आरोग्यावरील दुष्परिणाम टाळण्यासंबंधी सामान्यत: ग्राहकांना उपलब्ध असलेली इतर माहिती. त्या अन्नाचे सेवन करणाऱ्या व्यक्तीच्या आरोग्यावर होणारे संभाव्य, तात्काळ किंवा संक्षिप्तच नव्हे तर त्या अन्नाचे केवळ अन्न सेवन करणाऱ्याच्याच नव्हे तर येणाऱ्या पिढ्यांवरही होणारे दुरगामी परिणाम.

(iii) संभाव्य एकूण विषारी प्रभावांपर्यंत;

(iv) ग्राहकांच्या विशिष्ट श्रेणीच्या विशिष्ट आरोग्य संवेदनशीलतेसाठी जेथे अन्न त्या श्रेणीतील ग्राहकांसाठी आहे; आणि

(v) सामान्य प्रमाणात सेवन करणाऱ्या व्यक्तीच्या आरोग्यावर मोठ्या प्रमाणात समान रचना असलेल्या अन्नाचा संभाव्य एकूण प्रभाव;

(b) वस्तुस्थिती जेथे पदार्थाची गुणवत्ता किंवा शुद्धता, प्राथमिक अन्न असल्याने, निर्दिष्ट मानकापेक्षा कमी झाली आहे किंवा त्यातील घटक भिन्नतेच्या निर्दिष्ट मर्यादेत नसलेल्या प्रमाणात उपस्थित आहेत, दोन्ही बाबतीत, केवळ नैसर्गिक कारणांमुळे आणि त्याहूनही पुढे मानवी एजन्सीचे नियंत्रण असेल तर असा पदार्थ असुरक्षित किंवा कमी दर्जाचा किंवा बाह्य पदार्थ असलेले अन्न आहे असे मानले जाणार नाही.

स्पष्टीकरण – या कलमाच्या हेतूंसाठी, "इजा" मध्ये कोणतीही कमजोरी समाविष्ट आहे, मग ती कायमची असो किंवा तात्पुरती, आणि "आरोग्यासाठी हानिकारक" याचा अर्थ त्यानुसार लावला जाईल.

49. दंडाशी संबंधित सामान्य तरतुदी. या प्रकरणांतर्गत शिक्षेचे प्रमाण ठरवताना, न्यायाधिकरण किंवा न्यायाधिकरणाने, यथास्थिती, खालील बाबींचा विचार केला पाहिजे:–

(a) फायद्याची रक्कम किंवा अयोग्य फायद्याची रक्कम, जेथे परिमाण करता येईल तेथे, उल्लंघनाच्या परिमाणात,

(b) उल्लंघनामुळे कोणत्याही व्यक्तीला झालेल्या किंवा होण्याची शक्यता असलेल्या नुकसानीची रक्कम,

(c) उल्लंघनाच्या पुनरावृत्तीचे स्वरूप,

(d) हे उल्लंघन त्याच्या माहितीशिवाय आहे की नाही, आणि

(e) इतर कोणताही संबंधित घटक,

50. दर्जाची मागणी पूर्ण करु शकत नसलेले पदार्थ किंवा दर्जाचे नसलेले अन्न विकल्याबद्दल दंड. या कायद्याच्या तरतुदींचे किंवा त्याखाली बनवलेल्या नियमांचे किंवा खरेदीदाराने मागणी केलेल्या स्वरूपाचे किंवा पदार्थाचे किंवा गुणवत्तेचे पालन न करणारे कोणतेही अन्न खरेदीदाराच्या पूर्वग्रहापोटी विकणारी कोणतीही व्यक्ती, रुपये पाच लाखांपेक्षा जास्त नसलेल्या दंडास जबाबदार असेल.

परंतु कलम 31 च्या पोटकलम (2) अंतर्गत समाविष्ट असलेल्या व्यक्ती, असे पालन न केल्याबद्दल पंचवीस हजार रुपयांपेक्षा जास्त नसलेल्या दंडास पात्र असेल.

51. निकृष्ट दर्जाच्या अन्नासाठी दंड. कोणतीही व्यक्ती जी स्वत: किंवा त्याच्या वतीने निकृष्ट दर्जाचे अन्न पदार्थ विक्रीसाठी उत्पादन करते किंवा साठवते किंवा विक्री करते किंवा वितरण करते किंवा मानवी उपभोगासाठी आयात करते, ती रुपये पाच लाखांपर्यंत दंडास पात्र असेल.

52. चुकीच्या ब्रँडेड अन्नासाठी दंड. (1) कोणतीही व्यक्ती जी स्वत: किंवा तिच्या वतीने विक्रीसाठी उत्पादन करते किंवा साठवते किंवा विकते किंवा वितरित करते किंवा मानवी उपभोगासाठी खाद्यपदार्थ आयात करते जे चुकीचे ब्रँड केलेले आहे, ती तीन लाख रुपये पर्यंत वाढू शकेल अशा दंडास जबाबदार असेल.

(2) निर्णय अधिकारी, या कलमाखाली गुन्ह्यासाठी दोषी आढळलेल्या व्यक्तीला चूक सुधारण्यासाठी सुधारात्मक कारवाई करण्यासाठी किंवा अशा खाद्यपदार्थाचा नाश करण्याचे निर्देश जारी करू शकतात.

53. दिशाभूल करणाऱ्या जाहिरातीसाठी दंड. (1) कोणतीही व्यक्ती जी जाहिरात प्रकाशित करते, किंवा जाहिरातीच्या प्रकाशनाचा पक्ष आहे, जी–

(a) कोणत्याही अन्नाचे खोटे वर्णन करते; किंवा

(b) कोणत्याही अन्नाचे स्वरूप किंवा पदार्थ किंवा गुणवत्तेबद्दल दिशाभूल करण्याची शक्यता असल्यास किंवा खोटी हमी दिल्यास, दहा लाख रुपयांपर्यंत दंड आकारला जाईल.

(2) कोणत्याही कार्यवाहीमध्ये खाद्यपदार्थाच्या कोणत्याही वस्तूशी संबंधित लेबल किंवा जाहिराती ज्याच्या संदर्भात उल्लंघन केल्याचा आरोप आहे त्यामध्ये अन्नाच्या रचनेचे अचूक विधान समाविष्ट आहे हे लक्षात घेण्यापासून न्यायालयाला प्रतिबंध करणार नाही.

54. भेसळीचे पदार्थ असलेल्या अन्नासाठी दंड. कोणतीही व्यक्ती स्वत: किंवा तिच्या वतीने विक्रीसाठी उत्पादन करते किंवा साठवते किंवा मानवी वापरासाठी अन्नाचा कोणताही भेसळयुक्त पदार्थ विकते किंवा वितरित करते किंवा आयात करते. ती एक लाख रुपयांपर्यंत वाढू शकेल अशा दंडास जबाबदार असेल.

55. अन्न सुरक्षा अधिकारी यांच्या निर्देशांचे पालन करण्यात अयशस्वी झाल्यास दंड. वाजवी कारणाशिवाय अन्न व्यवसाय ऑपरेटर किंवा आयातदार, या कायद्याच्या आवश्यकतांचे पालन करण्यास किंवा त्याखालील नियम किंवा कायदे किंवा अन्न सुरक्षा अधिकाऱ्याने निर्देशित केलेल्या आदेशांचे पालन करण्यात अयशस्वी झाल्यास, तो दोन लाख रुपये पर्यंत वाढू शकेल अशा दंडास जबाबदार असेल.

56. अस्वच्छ किंवा घाणेरडी अन्न प्रक्रिया किंवा उत्पादनासाठी दंड. कोणतीही व्यक्ती जी स्वत: किंवा त्याच्या वतीने इतर कोणत्याही व्यक्तीद्वारे, अस्वच्छ किंवा घाणेरड्या परिस्थितीत मानवी वापरासाठी अन्नाची कोणतीही वस्तू तयार करते किंवा त्यावर प्रक्रिया करते, ती एक लाख रुपयांपर्यंत दंडास पात्र असेल.

57. भेसळ केल्याबद्दल दंड. (1) या प्रकरणातील तरतुदींच्या अधीन राहून, जर एखादी व्यक्ती स्वत: किंवा इतर कोणत्याही व्यक्तीद्वारे, विक्रीसाठी आयात किंवा कोणत्याही भेसळीची साठवणूक उत्पादन करत असेल, किंवा , विक्री किंवा वितरण करत असेल तर ती जबाबदार असेल –

(i) जेथे अशी भेसळ करणारा पदार्थ आरोग्यास हानीकारक नसतो, तेथे दोन लाख रुपयांपेक्षा जास्त दंड नाही;

(ii) जेथे अशी भेसळ करणारा पदार्थ आरोग्यास हानीकारक असेल तेथे असा दंड दहा लाख रुपयांपेक्षा जास्त नसावा .

(2) पोटकलम (1) अन्वये कार्यवाही करताना, आरोपीने इतर कोणत्याही व्यक्तीच्या वतीने अशी भेसळ केली होती असा बचाव होणार नाही.

58. उल्लंघनासाठी दंड ज्यासाठी विशिष्ट दंड प्रदान केलेला नाही. जो कोणी या कायद्यातील कोणत्याही तरतुदींचे किंवा त्याखाली बनवलेल्या नियमांचे किंवा अटींचे उल्लंघन करेल, ज्याच्या उल्लंघनासाठी या प्रकरणात स्वतंत्रपणे कोणत्याही दंडाची तरतूद केलेली नाही, तो दोन लाख रुपयांपर्यंतच्या दंडास पात्र असेल.

59. असुरक्षित अन्नासाठी शिक्षा. कोणतीही व्यक्ती, जी स्वत: किंवा इतर कोणत्याही व्यक्तीद्वारे, असुरक्षित असलेल्या अन्नाची कोणतीही वस्तू विकते. विक्रीसाठी उत्पादन करते किंवा साठवते किंवा मानवी वापरासाठी किंवा वितरित करते किंवा आयात करते, ती दंडनीय असेल, –

(i) जेथे अशा अयशस्वी किंवा उल्लंघनामुळे दुखापत होत नाही, सहा महिन्यांपर्यंतच्या कारावासासह आणि एक लाख रुपयांपर्यंतच्या दंडासह;

(ii) जेथे अशा अयशस्वी किंवा उल्लंघनामुळे गंभीर दुखापत झाली नाही, तर एक वर्षापर्यंतच्या कारावासाची आणि तीन लाख रुपयांपर्यंतच्या दंडासह;

(iii) जेथे अशा अयशस्वी किंवा उल्लंघनामुळे गंभीर दुखापत होते, सहा वर्षांपर्यंतच्या कारावासाची आणि पाच लाख रुपयांपर्यंतच्या दंडासह;

(iv) जेथे अशा अयशस्वी किंवा उल्लंघनाचा परिणाम मृत्यूमध्ये होतो, अशा मुदतीच्या कारावासासह जी सात वर्षांपेक्षा कमी नसेल परंतु जी जन्मठेपेपर्यंत वाढू शकेल आणि दहा लाख रुपयांपेक्षा कमी नसेल अशा दंडासह.

60. जप्त केलेल्या वस्तूंमध्ये हस्तक्षेप केल्याबद्दल शिक्षा. जर एखाद्या व्यक्तीने अन्न सुरक्षा अधिकाऱ्याच्या परवानगीशिवाय कोणतेही अन्न, वाहन, उपकरणे, पॅकेज किंवा लेबलिंग किंवा जाहिरात साहित्य किंवा या कायद्यान्वये जप्त केलेली इतर वस्तू ठेवली, काढून टाकली किंवा छेडछाड केली, तर त्याला कारावासाची शिक्षा होईल. सहा महिन्यांपर्यंत वाढू शकेल अशी मुदत आणि दोन लाख रुपयांपर्यंतचा दंडही.

61. खोट्या माहितीसाठी शिक्षा. जर एखादी व्यक्ती, या कायद्यांतर्गत आवश्यकता किंवा निर्देशांसंदर्भात, कोणतीही माहिती प्रदान करते किंवा त्या व्यक्तीला खोटे किंवा दिशाभूल करणारे असे कोणतेही दस्तऐवज तयार केले तर, त्याला तीन महिन्यांपर्यंतच्या कारावासाची आणि दंडाची शिक्षा होऊ शकते. जो दोन लाख रुपयांपर्यंत वाढू शकतो.

62. अन्न सुरक्षा अधिकाऱ्याला अडथळा आणण्यासाठी किंवा तोतयागिरी केल्याबद्दल शिक्षा. जर एखाद्या व्यक्तीने या कायद्यांतर्गत अन्न सुरक्षा अधिकाऱ्याच्या कामात अवाजवी सबबी, प्रतिकार, अडथळा किंवा अडचण आणण्याचा, तोतयागिरी करणे, धमकावणे, धमकावण्याचा किंवा हल्ला करण्याचा प्रयत्न केला, तर त्याला तीन महिन्यांपर्यंतच्या कारावासाची आणि दंडासह शिक्षा होऊ शकते. जो एक लाख रुपयांपर्यंत असू शकतो.

63. विना परवाना व्यवसाय करण्यासाठी शिक्षा. जर कोणतीही व्यक्ती किंवा अन्न व्यवसाय ऑपरेटरने (या कायद्याच्या कलम 31 च्या उप–कलम (2) अंतर्गत परवान्यातून सूट देण्यात आलेल्या व्यर्क्तीशिवाय), स्वतः किंवा त्याच्या वतीने परवाना घेणे आवश्यक असलेल्या कोणत्याही व्यक्तीद्वारे, उत्पादक, विक्री, स्टोअर किंवा परवान्याशिवाय खाद्यपदार्थाच्या कोणत्याही वस्तूचे वितरण किंवा आयात केल्यास, त्याला सहा महिन्यांपर्यंतच्या कारावासाची आणि पाच लाख रुपयांपर्यंतच्या दंडाची शिक्षा होऊ शकते.

64. त्यानंतरच्या गुन्ह्यांसाठी शिक्षा. (l) या कायद्यान्वये शिक्षापात्र गुन्ह्यासाठी पूर्वी दोषी ठरलेल्या कोणत्याही व्यक्तीने नंतर तोच गुन्हा केला असेल आणि ती दोषी ठरली असेल, तर ती यासाठी जबाबदार असेल–

(i) दुप्पट शिक्षा, जी पहिल्या गुन्ह्यासाठी ठोठावण्यात आली असती, त्याच गुन्ह्यासाठी जास्तीत जास्त शिक्षेची तरतूद आहे;

(ii) दैनंदिन आधारावर आणखी दंड जो एक लाख रुपयांपर्यंत वाढू शकतो, जिथे गुन्हा सतत चालू आहे; आणि

(iii) त्याचा परवाना रद्द केला जाईल.

(2) न्यायालय गुन्हेगाराचे नाव आणि राहण्याचे ठिकाण, गुन्हा आणि गुन्हा करणाऱ्याच्या खर्चाने वृत्तपत्रात किंवा न्यायालय निर्देश देईल अशा अन्य प्रकारे प्रकाशित करण्यास लावलेला दंड देखील करु शकते आणि अशा प्रकाशनाचा खर्च दोषसिद्धीसाठी उपस्थित राहण्याच्या खर्चाचा भाग असल्याचे मानले जाते आणि दंडाप्रमाणेच वसूल करण्यायोग्य असेल.

65. उपभोक्त्याचा मृत्यू झाल्यास नुकसान भरपाई (I) या प्रकरणातील इतर तरतुदींचा विचार न करता, जर एखादी व्यक्ती स्वत: द्वारे किंवा इतर कोणत्याही व्यक्तीद्वारे, ग्राहकांना किंवा त्याच्या मृत्यूला इजा पोहोचवणाऱ्या अन्नाची कोणतीही वस्तू उत्पादन किंवा वितरण किंवा विक्री किंवा आयात करत असेल, तर ती न्यायनिर्णय करणाऱ्या अधिकाऱ्यासाठी कायदेशीर असेल किंवा यथास्थिती, न्यायालयाने त्याला पीडित व्यक्तीला किंवा पीडिताच्या कायदेशीर प्रतिनिधीला एक रक्कम नुकसान भरपाई देण्याचे निर्देश द्यावे,

(a) मृत्यू झाल्यास पाच लाख रुपयांपेक्षा कमी नाही;

(b) गंभीर दुखापत झाल्यास तीन लाख रुपयांपेक्षा जास्त नाही; आणि

(c) दुखापतीच्या इतर सर्व प्रकरणांमध्ये एक लाख रुपयांपेक्षा जास्त नाही:

परंतु, नुकसान भरपाई लवकरात लवकर आणि कोणत्याही परिस्थितीत घटना घडल्याच्या तारखेपासून सहा महिन्याच्या आत दिली जाईल:

परंतु पुढे असे की, मृत्यू झाल्यास, घटनेच्या तीस दिवसांच्या आत नातेवाईकांना अंतरिम मदत दिली जाईल.

(2) जिथे कोणतीही व्यक्ती गंभीर दुखापत किंवा मृत्यूस कारणीभूत असलेल्या गुन्ह्यासाठी दोषी धरली गेली असेल, तेव्हा निर्णय अधिकारी किंवा न्यायालय, दोषी ठरवलेल्या व्यक्तीचे नाव आणि राहण्याचे ठिकाण, गुन्हा आणि ठोठावण्यात आलेला दंड येथे प्रकाशित करण्यास सांगू शकते. अशा वृत्तपत्रांतून किंवा अन्य रीतीने गुन्हेगाराचा खर्च ज्याप्रमाणे निर्णय अधिकारी किंवा न्यायालय निर्देश देऊ शकेल आणि अशा प्रकाशनाचा खर्च हा दोष सिद्धीस उपस्थित राहण्याच्या खर्चाचा भाग मानला जाईल आणि दंडाप्रमाणेच वसूल करण्यायोग्य असेल.

(3) निर्णय अधिकारी किंवा न्यायालय हे देखील करू शकतात,

(a) परवाना रद्द करण्याचा आदेश, बाजारातून खाद्यपदार्थ पुन्हा मागवण्याचा आदेश, गंभीर दुखापत झाल्यास किंवा ग्राहकाचा मृत्यू झाल्यास आस्थापना आणि मालमत्ता जप्त करणे; (b) इतर प्रकरणांमध्ये मनाई आदेश जारी करणे.

66. कंपन्यांचे गुन्हे. (I) या कायद्यांतर्गत एखादा गुन्हा जो एखाद्या कंपनीने केला असेल तर, गुन्हा घडला त्या वेळी प्रत्येक व्यक्ती कंपनीच्या व्यवसायाच्या वर्तनासाठी जबाबदार होती आणि कंपनीला जबाबदार होती, तसेच कंपनी, गुन्ह्यासाठी दोषी असल्याचे मानले जाईल आणि त्याच्याविरुद्ध कार्यवाही करण्यास आणि त्यानुसार शिक्षा करण्यास जबाबदार असेल:

परंतु जर एखाद्या कंपनीच्या कोणत्याही आस्थापना किंवा शाखेमध्ये भिन्न आस्थापना किंवा शाखा किंवा भिन्न युनिट्स असतील तर, संबंधित प्रमुख किंवा अशा आस्थापना, शाखा, कंपनीने अन्न सुरक्षेसाठी जबाबदार म्हणून नामांकित केलेल्या अशा आस्थापना, शाखा किंवा युनिटनुसार: युनिटचा प्रभारी व्यक्ती या उल्लंघनासाठी जबाबदार असेल.

परंतु पुढे असे की, या उपकलममध्ये समाविष्ट असलेल्या कोणत्याही व्यक्तीने या कायद्यामध्ये दिलेल्या कोणत्याही शिक्षेसाठी अशा कोणत्याही व्यक्तीला जबाबदार धरले जाणार नाही, जर त्याने असे सिद्ध केले की गुन्हा त्याच्या नकळत केला गेला आहे किंवा त्याने असा गुन्हा होऊ नये म्हणून सर्व तत्परतेचा वापर केला आहे.

(2) उप–कलम (1) मध्ये काहीही असले तरी, जेथे या कायद्यांतर्गत गुन्हा एखाद्या कंपनीद्वारे केला गेला आहे आणि असे सिद्ध झाले आहे की गुन्हा कंपनीच्या संमतीने किंवा संगनमताने केला गेला आहे किंवा त्याकडे दुर्लक्ष केले गेले आहे. कंपनीचा कोणताही संचालक, व्यवस्थापक, सचिव किंवा इतर अधिकारी, अशा संचालक, व्यवस्थापक, सचिव किंवा इतर अधिकारी देखील त्या गुन्ह्यासाठी दोषी मानले जातील आणि त्यांच्याविरुद्ध कार्यवाही केली जाईल आणि त्यानुसार शिक्षा केली जाईल.

स्पष्टीकरण.— या विभागाच्या उद्देशाने,—

(a) "कंपनी" म्हणजे कोणीही कॉर्पोरेट आणि त्यात व्यक्तींची फर्म किंवा इतर संघटना समाविष्ट आहे; आणि

(b) फर्मच्या संबंधात “संचालक” म्हणजे फर्ममधील भागीदार.

67. या कायद्याच्या तरतुदींचे उल्लंघन केल्याबद्दल दंड इतर कोणत्याही कायद्यांतर्गत प्रदान केलेल्या दंडाव्यतिरिक्त खाद्यपदार्थांच्या वस्तूंच्या आयातीच्या बाबतीत.

(1) कोणतीही व्यक्ती जी या कायद्याच्या तरतुदींचे, त्याखाली बनवलेल्या नियमांचे आणि अटींचे उल्लंघन करणारी खाद्यपदार्थाची कोणतीही वस्तू आयात करते, ती परकीय व्यापार (विकास आणि विनियमन) च्या कायदा, 1992 (1992 चा 22) आणि सीमाशुल्क कायदा, 1962 (1962 चा 52) तरतुदींनुसार त्याला जबाबदार असणाऱ्या कोणत्याही दंडाव्यतिरिक्त

असेल. ते देखील या कायद्याअंतर्गत जबाबदार असतील आणि त्यानुसार त्यांच्यावर कारवाई केली जाईल.

(2) परकीय व्यापार (विकास आणि नियमन) अधिनियम, 1992 (22 चा 192) किंवा सीमाशुल्क कायदा, 1962 (1962 चा 52) अंतर्गत सक्षम अधिकाऱ्याने परवानगी दिल्यास, अशी कोणतीही खाद्यपदार्थाची वस्तू नष्ट केली जाईल किंवा आयातदाराला परत केली जाईल.), किंवा इतर कोणताही कायदा, जसे असेल की.

प्रकरण 10

न्यायप्रधिकरण आणि अन्न सुरक्षा अपील न्यायाधिकरण

68. न्यायप्राधिकरण — (1) या प्रकरणांतर्गत न्यायनिवाडा करण्याच्या हेतूने, कथित गुन्हा घडलेल्या जिल्ह्याच्या अतिरिक्त जिल्हा दंडाधिकाऱ्यांच्या दर्जापेक्षा कमी नसलेल्या अधिकाऱ्याला, केंद्र सरकारने विहित केलेल्या पद्धतीने राज्य सरकारकडून न्यायनिर्णय अधिकारी म्हणून न्याय करण्यासाठी अधिसूचित केले जाईल.

(2) न्यायधिकरण अधिकारी, व्यक्तीला या प्रकरणात प्रतिनिधित्व करण्याची वाजवी संधी दिल्यानंतर, आणि अशा चौकशीनंतर, त्या व्यक्तीने या कायद्याच्या तरतुदींचे किंवा नियमांचे किंवा विनियमांचे उल्लंघन केल्याचे निश्चित झाले असेल तर त्या गुन्ह्याशी संबंधित तरतुदींनुसार त्याला योग्य वाटेल असा दंड आकारु शकतो.

(3) निर्णय देणाऱ्या अधिकाऱ्याला दिवाणी न्यायालयाचे अधिकार असतील आणि–

(a) त्याच्यासमोरील सर्व कार्यवाही भारतीय दंड संहितेच्या कलम 193 आणि 228 (1860 चा 45) च्या अर्थानुसार न्यायालयीन कार्यवाही संलग्न मानली जाईल.

(b) फौजदारी प्रक्रिया संहिता, 1973 (1974 चा 2) च्या कलम 345 आणि 346 च्या हेतूने संलग्न न्यायालय असल्याचे मानले जाईल.

(3) या प्रकरणांतर्गत शिक्षेचे प्रमाण ठरवताना, निर्णायक अधिकाऱ्याने कलम 49 मध्ये निर्दिष्ट केलेल्या मार्गदर्शक तत्त्वांचा योग्य विचार केला पाहिजे.

69. गुन्ह्यांना एकत्रित करण्याचे अधिकार . (1) अन्न सुरक्षा आयुक्त, आदेशाद्वारे, पदसिद्ध अधिकाऱ्याला, छोटे उत्पादक जे स्वत: अन्नपदार्थाचे कोणतेही उत्पादन आणि विक्री करतात, किरकोळ विक्रेते, फेरीवाले, प्रवासी विक्रेते, तात्पुरते स्टॉलधारक ज्यांच्याविरुद्ध वाजवी खात्री आहे की त्याने या कायद्याच्या विरोधात गुन्हा केला आहे किंवा त्याचे उल्लंघन केले आहे, अशा व्यक्तीने गुन्हा केल्याचा संशय असलेल्या गुन्ह्याच्या रचनेनुसार नुकसानभरपाई म्हणून काही रक्कम त्यांच्याकडून स्वीकारण्याचे अधिकार देऊ शकतात.

(2) अशा अधिकाऱ्याला एवढी रक्कम दिल्यानंतर, संशयित व्यक्ती, कोठडीत असल्यास, सोडण्यात येईल आणि अशा व्यक्तीविरुद्ध गुन्ह्याच्या संदर्भात पुढील कोणतीही कार्यवाही केली जाणार नाही.

(4) पोटकलम (1) तडजोड म्हणून स्वीकारल्या जाणाऱ्या किंवा स्वीकारल्या गेलेल्या पैशांची रक्कम एक लाख रुपयांपेक्षा जास्त नसावी आणि कलम 49 मध्ये निर्दिष्ट केलेल्या मार्गदर्शक तत्त्वांचा योग्य विचार केला जावा:

परंतु, या कायद्यांतर्गत ज्या गुन्ह्यासाठी तुरुंगवासाची शिक्षा विहित केलेली आहे, ती वाढवली जाणार नाही.

70. अन्न सुरक्षा अपील न्यायाधिकरणाची स्थापना. (1) केंद्र सरकार किंवा यथास्थिती, राज्य सरकार, अधिसूचनेद्वारे, कलम 68 अन्वये न्यायनिर्णय करणाऱ्या अधिकाऱ्यांच्या निर्णयांवरून अपील ऐकण्यासाठी अन्न सुरक्षा अपील न्यायाधिकरण म्हणून ओळखले जाणारे एक किंवा अधिक न्यायाधिकरण स्थापन करू शकते.

(2) केंद्र सरकार किंवा राज्य सरकार, यथास्थिती, न्यायाधिकरणाच्या अधिकारक्षेत्राचा वापर केला जाऊ शकतो अशा बाबी आणि क्षेत्रे विहित करतील.

(3) न्यायाधिकरणात केवळ एका व्यक्तीचा समावेश असेल (यापुढे न्यायाधिकरणाचा पीठासीन अधिकारी म्हणून संदर्भित) केंद्र सरकार किंवा राज्य सरकार कडून, जसे प्रकरण असेल त्या प्रमाणे अधिसूचनेद्वारे त्यांची नियुक्त केली जाईल, :

परंतु, कोणतीही व्यक्ती जिल्हा न्यायाधीश असल्याशिवाय किंवा माजी जिल्हा न्यायाधीश असल्याशिवाय न्यायाधिकरणावर पीठासीन अधिकारी म्हणून नियुक्तीसाठी पात्र असणार नाही.

(4) अर्हता, नियुक्ती, पदाची मुदत, पगार आणि भत्ते, पीठासीन अधिकाऱ्याचा राजीनामा आणि काढून टाकणे हे केंद्र सरकारने विहित केल्याप्रमाणे असतील.

(5) अपीलाची कार्यपद्धती आणि न्यायाधिकरणाचे अधिकार सरकारने विहित केल्याप्रमाणे असतील.

71. न्यायाधिकरणाची प्रक्रिया आणि अधिकार. (1) न्यायाधिकरण नागरी प्रक्रिया संहिता, 1908 (1908 चा 5) द्वारे विहित केलेल्या प्रक्रियेस बांधील असणार नाही परंतु नैसर्गिक न्यायाच्या तत्त्वांद्वारे आणि या कायद्याच्या आणि नियमांच्या इतर तरतुदींच्या अधीन राहून मार्गदर्शना नुसार या कायद्याच्या इतर तरतुदी ज्या या नुसार बनवलेल्या आहेत. त्याखाली बनवलेल्या नियमनानुसार कार्य करेल. न्यायाधिकरणाला स्वतःच्या कार्यपद्धतीचे नियमन त्याचप्रमाणे त्यांच्या सुनावणीची जागा ठरवण्याचे अधिकार असतील.

(2) न्यायाधिकरणाला, या कायद्यांतर्गत आपली कार्ये पार पाडण्याच्या हेतूने, खटला चालवताना, दिवाणी प्रक्रिया संहिता, 1908 (1908 चा 5) अंतर्गत दिवाणी न्यायालयात निहित असलेले समान अधिकार असतील. खालील बाबींपैकी, म्हणजे:–

(a) कोणत्याही व्यक्तीला बोलावणे आणि त्याची उपस्थिती अनिवार्य करणे आणि शपथ घेऊन त्याची तपासणी करणे;

(b) दस्तऐवज किंवा इतर इलेक्ट्रॉनिक रेकॉर्ड शोधणे आणि तयार करणे आवश्यक आहे;

(c) प्रतिज्ञापत्रांवर पुरावे प्राप्त करणे;

(d) साक्षीदार किंवा कागदपत्रांच्या तपासणीसाठी आयोग जारी करणे;

(e) त्यांच्या निर्णयांचे पुनरावलोकन करणे;

(f) कर्तव्यातील चुकीमुळे अर्ज फेटाळणे किंवा त्याला पूर्वपक्ष ठरवणे;

(g) केंद्र सरकारने विहित केलेली इतर कोणतीही प्रकरणे.

(3) न्यायाधिकरणासमोरील प्रत्येक कार्यवाही ही कलम 193 आणि 228 च्या अर्थामध्ये न्यायालयीन कार्यवाही मानली जाईल आणि भारतीय दंड संहिता (1860 चा 45) च्या कलम 196 च्या हेतूने ती एक न्यायिक कार्यवाही आहे असे मानले जाईल. फौजदारी संहितेच्या कलम 195 आणि अध्याय XXVI च्या सर्व हेतूंसाठी दिवाणी न्यायालयप्रक्रिया, 1973 (1974 पैकी 2).

(4) अपीलकर्ता एकतर वैयक्तिकरित्या उपस्थित राहू शकतो किंवा एक किंवा अधिक कायदेतज्ज्ञांना किंवा त्याच्या कोणत्याही अधिकाऱ्याला न्यायाधिकरणासमोर त्याच्या प्रकरणाचे प्रतिनिधित्व करण्यासाठी अधिकृत करू शकतो.

(5) न्यायाधिकरणाकडे केलेल्या अपीलला मर्यादा कायदा, 1963 (1963 चा 36) च्या तरतुदी, ज्या या कायद्यामध्ये अन्यथा प्रदान केल्यानुसार, लागू होतील.

(6) न्यायाधिकरणाच्या कोणत्याही निर्णयामुळे किंवा आदेशामुळे नाराज झालेली कोणतीही व्यक्ती, न्यायाधिकरणाचा निर्णय किंवा असा आदेश कळवल्याच्या तारखेपासून साठ दिवसांच्या आत उच्च न्यायालयात अपील करू शकते.

परंतु, उच्च न्यायालय, अपीलकर्त्याला या कालावधीत अपील दाखल करण्यापासून पुरेशा कारणास्तव प्रतिबंधित करण्यात आल्याचे समाधानी असल्यास, ते साठ दिवसांपेक्षा जास्त नसलेल्या पुढील कालावधीत दाखल करण्यास परवानगी देऊ शकेल.

72. दिवाणी न्यायालयाला अधिकार क्षेत्र नसणे. कोणत्याही दिवाणी न्यायालयाला या कायद्याद्वारे किंवा न्यायाधिकरणाला या कायद्याद्वारे किंवा त्याखालील ठरवण्यासाठी अधिकार देण्यात आलेल्या कोणत्याही प्रकरणाच्या संदर्भात कोणताही खटला किंवा कार्यवाही करण्याचा अधिकार असणार नाही आणि कोणत्याही कारवाईच्या संदर्भात कोणत्याही न्यायालय किंवा अन्य प्राधिकरणाकडून कोणताही आदेश मंजूर केला जाणार नाही. या कायद्याद्वारे किंवा त्याअंतर्गत प्रदान केलेल्या कोणत्याही अधिकाराच्या अनुषंगाने निर्णय घेतले किंवा घेतले जाऊ शकतील.

73. थोडक्यात खटले चालविण्याचा न्यायालयाचा अधिकार. फौजदारी प्रक्रिया संहिता, 1973 (1974 चा 2) मध्ये काहीही समाविष्ट असले तरी, विशेष न्यायालयाद्वारे खटल्यासाठी योग्य नसलेले सर्व गुन्हे, प्रथम श्रेणीच्या न्यायदंडाधिकारी किंवा मेट्रोपॉलिटन मॅजिस्ट्रेटद्वारे आणि त्यातील तरतुदींद्वारे थोडक्यात चालवले जातील. उक्त संहितेचे कलम 262 ते 265 (दोन्ही समावेशी) शक्यतो, अशा सुनावणीला लागू होतील:

परंतु, या कलमाखालील थोडक्यात, सुनावणीमध्ये कोणत्याही दोषसिद्धीच्या बाबतीत, दंडाधिकाऱ्यास एक वर्षांपेक्षा जास्त नसलेल्या कारावासाची शिक्षा देणे कायदेशीर असेल:

परंतु पुढे असे की, या कलमांतर्गत थोडक्यात सुनावणी सुरू असताना किंवा चालू असताना, न्यायाधीशांना असे दिसून येते की केसचे स्वरूप असे आहे की एक वर्षांपेक्षा जास्त कालावधीसाठी कारावासाची शिक्षा होऊ शकते. ती वाढवणे किंवा इतर कोणत्याही कारणास्तव, खटला थोडक्यात चालवणे आवश्यक आहे, अशा वेळी दंडाधिकारी पक्षकारांचे म्हणणे ऐकून घेतल्यानंतर, त्या आशयाचा आदेश नोंदवतील आणि त्यानंतर ज्या साक्षीदाराची तपासणी झाली असेल अशा साक्षीदारांना परत बोलावून खटल्याची सुनावणी किंवा कार्यवाही या संहितेद्वारे प्रदान केलेल्या पद्धतीने सुरू करावी.

74. विशेष न्यायालये आणि सरकारी वकील. 1) या कायद्यात किंवा फौजदारी प्रक्रिया संहिता, 1973 (2 of 1974) मध्ये काहीही समाविष्ट असले तरीही, केंद्र सरकार किंवा राज्य सरकार त्यांच्या संबंधित अधिकारक्षेत्रात, सार्वजनिक हिताच्या दृष्टीने हितकारक आणि आवश्यक असल्यास, या हेतूंसाठी ग्राहकाच्या गंभीर दुखापती किंवा मृत्यूशी संबंधित गुन्ह्यांचा खटला ज्यासाठी या कायद्यांतर्गत तीन वर्षांपेक्षा जास्त कारावासाची शिक्षा विहित करण्यात आली आहे, अधिसूचनेत नमूद केल्याप्रमाणे, अशा क्षेत्रासाठी किंवा त्या उच्च न्यायालयाच्या क्षेत्रासाठी आणि अशा अधिकारक्षेत्राचा वापर करण्यासाठी आवश्यक असेल, त्याकरिता मुख्य न्यायमूर्तींच्या संमतीने अधिकृत राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे अनेक विशेष न्यायालये स्थापन केली जातील.

(2) विशेष न्यायालय, स्वतःच्या प्रस्तावावर किंवा सरकारी वकिलाने केलेल्या अर्जावर आणि जर त्याला असे करणे हितावह किंवा इष्ट वाटत असेल तर, त्याच्या कोणत्याही कामकाजासाठी त्याच्या सामान्य बसण्याच्या जागेशिवाय इतर कोणत्याही ठिकाणी बसू शकते.

(3) विशेष न्यायालयामार्फत कोणत्याही गुन्ह्याच्या या कायद्याखालील खटल्याला इतर कोणत्याही न्यायालयात (विशेष न्यायालय नसून) आरोपीविरुद्धच्या इतर कोणत्याही खटल्याच्या खटल्यापेक्षा प्राधान्य असेल आणि अशा खटल्याच्या सुनावणीला प्राधान्य दिले जाईल. त्यावेळी इतर प्रकरण आणि त्यानुसार अशा अन्य प्रकरणाची सुनावणी स्थगित राहील.

(4) प्रत्येक विशेष न्यायालयासाठी, केंद्र सरकार किंवा राज्य सरकार, यथास्थिती, सरकारी वकील म्हणून एखाद्या व्यक्तीची नियुक्ती करेल आणि अतिरिक्त सरकारी वकील म्हणून एकापेक्षा जास्त व्यक्तींची नियुक्ती करू शकेल:

परंतु, केंद्र सरकार किंवा राज्य सरकार, यथास्थिती, कोणत्याही खटल्यासाठी किंवा वर्ग किंवा प्रकरणांच्या गटासाठी विशेष सरकारी वकील देखील नियुक्त करू शकते.

(5) एखादी व्यक्ती या कलमांतर्गत सरकारी वकील किंवा अतिरिक्त सरकारी वकील किंवा विशेष सरकारी वकील म्हणून नियुक्त होण्यास पात्र ठरणार नाही, जोपर्यंत तो सात वर्षांपेक्षा कमी काळ वकील म्हणून व्यवहारात नसेल किंवा सात वर्षांपेक्षा कमी कालावधीसाठी कोणतेही पद भूषवत नसेल, त्याला केंद्र किंवा राज्याच्या अंतर्गत, कायद्याचे विशेष ज्ञान आवश्यक आहे.

75. प्रकरण नियमित न्यायालयात हस्तांतरित करण्याचा अधिकार. जेथे, कोणत्याही गुन्ह्याची दखल घेतल्यानंतर, एखाद्या विशेष न्यायालयाचे असे मत आहे की, तो गुन्हा तिच्याद्वारे तपासण्यायोग्य नाही, त्याला अशा गुन्ह्यांची सुनवाई करण्याचा अधिकार नसताना, अशा गुन्ह्याच्या प्रकरणाचा खटला कोणत्याही न्यायालयात वर्ग करेल. फौजदारी प्रक्रिया संहिता, 1973 (1974 चा 2) अंतर्गत अधिकार क्षेत्र असलेले न्यायालय आणिं ज्या न्यायालयात खटला हस्ता तरित केला गेला आहे ते जशी त्याने गुन्ह्याची दखल घेतली असती त्यानुसार या गुन्ह्याच्या खटल्यासह पुढे जाऊ शकतात.

76. अपील. (1) विशेष न्यायालयाच्या निर्णयामुळे किंवा आदेशाने व्यथित झालेली कोणतीही व्यक्ती, केंद्र सरकारने विहित केलेल्या शुल्काचा भरणा करून आणि दंड, भरपाई किंवा नुकसानीच्या मार्गाने ठोठावलेली रक्कम जमा केल्यानंतर. कायदा, आदेश दिल्याच्या तारखेपासून पंचेचाळीस दिवसांच्या आत, उच्च न्यायालयात अपील करु शकेल.

परंतु, अपीलकर्त्याला या कालावधीत अपील दाखल करण्यास पुरेशा कारणास्तव प्रतिबंधित करण्यात आल्याच्या कारणांनी समाधान झाल्यास, पंचेचाळीस दिवसांचा कालावधी संपल्यानंतर उच्च न्यायालय कोणतेही अपील स्वीकारू शकते.

(2) या कलमाखाली दाखल केलेले अपील उच्च न्यायालयाद्वारे कमीत कमी दोन न्यायाधीशांच्या खंडपीठाद्वारे निकाली काढले जाईल.

77. खटल्यांसाठी वेळ मर्यादा. या कायद्यात काहीही असले तरी, गुन्हा केल्याच्या तारखेपासून एक वर्षाचा कालावधी संपल्यानंतर कोणतेही न्यायालय या कायद्याखालील गुन्ह्याची दखल घेणार नाही:

परंतु, अन्न सुरक्षा आयुक्त, कारणांची लेखी नोंद करण्यासाठी, तीन वर्षांपर्यंतच्या वाढीव कालावधीत खटला चालवण्यास

मान्यता देऊ शकतात.

78. उत्पादकाला दोषी ठरवण्याचा न्यायालयाचा अधिकार. या कायद्याखालील कोणत्याही गुन्ह्याच्या खटल्याच्या सुनावणीदरम्यान, कोणत्याही व्यक्तीने, जो कोणत्याही खाद्यपदार्थाचा आयातदार, उत्पादक, वितरक किंवा विक्रेता नसताना, तसेच न्यायालयाच्या समोर सादर केलेल्या पुराव्यावर न्यायालय समाधानी असेल तर, असा आयातदार, निर्माता, वितरक किंवा विक्रेता देखील त्या गुन्ह्याशी संबंधित असेल, तर न्यायालय, फौजदारी प्रक्रिया संहिता, 1973 (1974 चा 2) च्या कलम 319 च्या उप–कलम (3) किंवा या कायद्याच्या कलम 71 मध्ये काहीही असले तरी, या कायद्यांतर्गत खटला चालवला गेल्याप्रमाणे त्याच्याविरुद्ध कार्यवाही करु शकते.

79. वाढीव शिक्षा लागू करण्याचा दंडाधिकाऱ्यांचा अधिकार. फौजदारी प्रक्रिया संहिता, 1973 (1974 चा 2) च्या कलम 29 मध्ये काहीही असले तरी, सहा वर्षांपेक्षा जास्त कालावधीसाठी कारावासाची शिक्षा वगळता या कलमांतर्गत त्याच्या अधिकारापेक्षा जास्त. या कायद्याद्वारे अधिकृत कोणतीही शिक्षा देणे सामान्य अधिकार क्षेत्राच्या न्यायालयासाठी कायदेशीर असेल.

80. या कायद्यांतर्गत खटला चालवताना या बचावांना परवानगी दिली जाऊ शकते किंवा नाही. (a) जाहिरातींच्या प्रकाशनाशी संबंधित संरक्षण

(1) जाहिरातींच्या प्रकाशनाच्या संदर्भात या कायद्याखालील गुन्ह्यासाठीच्या कोणत्याही कार्यवाहीमध्ये, एखाद्या व्यक्तीने जाहिरातींच्या प्रकाशनासाठी किंवा प्रकाशनाची व्यवस्था करण्याचा व्यवसाय केला होता हे सिद्ध करणे हे एखाद्या व्यक्तीसाठी बचाव आहे आणि त्या व्यक्तीने ती जाहिरात त्याच्या व्यवसायाच्या सामान्य कार्यानुसार त्याने ती जाहिरात प्रकाशित किंवा प्रकाशित करण्याची व्यवस्था केली आहे.

(2) कलम (1) लागू होत नाही जर व्यक्ती–

(a) जाहिरात प्रकाशित करणे हा गुन्हा होता हे वाजवीपणे माहीत असेल; किंवा

(b) संबंधित अधिकाऱ्याने यापूर्वी लेखी कळवले होते की अशी जाहिरात प्रकाशित करणे हा गुन्हा ठरेल; किंवा

(c) ज्यासाठी संबंधित जाहिराती प्रकाशित केल्या होत्या त्याचा तो फूड बिझनेस ऑपरेटर आहे किंवा अन्यथा त्या खाद्य व्यवसायात गुंतलेला आहे.

(ब) योग्य परिश्रमाचे संरक्षण–

(1) गुन्ह्यासाठीच्या कोणत्याही कार्यवाहीमध्ये, व्यक्तीने सर्व वाजवी खबरदारी घेतली आणि अशा व्यक्तीद्वारे किंवा त्या व्यक्तीच्या नियंत्रणाखाली असलेल्या दुसऱ्या व्यक्तीद्वारे गुन्हा घडू नये यासाठी सर्व योग्य दक्षता घेतली हे सिद्ध झाल्यास तो बचाव आहे.

(2) एखादी व्यक्ती खंड (1) च्या आवश्यकता पूर्ण करू शकते अशा मार्गांवर मर्यादा न ठेवता, जर एखादी व्यक्ती त्या आवश्यकता पूर्ण करते ते सिद्ध झाले तर –

(a) गुन्ह्या घडण्याचे खालीलपैकी कारण होते–

(i) दुसऱ्या व्यक्तीचे कृत्य किंवा चूक; किंवा

(ii) दुसऱ्या व्यक्तीने पुरवलेल्या माहितीवर अवलंबून राहणे; आणि

(b) (i) त्या व्यक्तीने संबंधित अन्नाच्या अशा सर्व तपासण्या केल्या ज्या सर्व परिस्थितीत वाजवी होत्या; किंवा

(ii) ज्या व्यक्तीने असे अन्न पुरवले त्या व्यक्तीने केलेल्या तपासणीवर अवलंबून राहणे सर्व परिस्थितीत वाजवी होते; आणि

(c) त्या व्यक्तीने अन्य देशातून अधिकारक्षेत्रात अन्न आयात केले नाही; आणि

(d) अन्नाच्या विक्रीचा समावेश असलेल्या गुन्ह्याच्या बाबतीत, की–

(i) व्यक्तीने ज्या स्थितीत अन्न विकत घेतले त्याच स्थितीत विकले; किंवा

(ii) व्यक्तीने अन्न विकत घेतलेल्या व्यक्तीला वेगळ्या स्थितीत विकले, परंतु या फरकामुळे या कायद्याचे किंवा

त्याखाली बनवलेले नियम व नियमांचे उल्लंघन झाले नाही; आणि

(e) कथित गुन्हा करताना त्या व्यक्तीला माहित नव्हते आणि त्या व्यक्तीचे कृत्य संबंधित कलमांतर्गत गुन्हा ठरेल किंवा वगळणे अशी शंका घेण्याचे कोणतेही कारण नव्हते.

(3) खंड (2) च्या उपखंड (a) मध्ये, दुसऱ्या व्यक्तीमध्ये अशी व्यक्ती समाविष्ट नाही जी होती–

(a) प्रतिवादीचा कर्मचारी किंवा प्रतिनिधी; किंवा

(b) प्रतिवादीच्या बाबतीत जी कंपनी, संचालक, कर्मचारी किंवा त्या कंपनीचा प्रतिनिधी आहे.

(5) ज्या मार्गांनी व्यक्ती खंड (2) च्या उप–खंड (b) च्या खंड (1) आणि कलम (i) च्या आवश्यकता पूर्ण करते, एखादी व्यक्ती हे सिद्ध करून त्या आवश्यकता पूर्ण करू शकते–

(a) अन्न व्यवसायाशी संबंधित गुन्ह्याच्या बाबतीत, ज्यासाठी नियमांनुसार अन्न सुरक्षा कार्यक्रम तयार करणे आवश्यक आहे, त्या व्यक्तीने अन्न व्यवसायासाठी नियम, किंवा अन्न सुरक्षा कार्यक्रमाचे पालन केले आहे.

(b) इतर कोणत्याही बाबतीत, व्यक्तीने योजनेचे पालन केले (उदाहरणार्थ, गुणवत्ता हमी कार्यक्रम किंवा उद्योग संहिता) जी होती–

(i) अन्न सुरक्षेचे धोक्यांचे व्यवस्थापन करण्यासाठी डिझाइन केलेले आणि राष्ट्रीय किंवा आंतरराष्ट्रीय मानकांवर आधारित, त्या उद्देशाने डिझाइन केलेले कोड किंवा मार्गदर्शक तत्त्वे, आणि

(ii) काही प्रकारे दस्तऐवजीकरण केलेले.

(C) चुकीच्या आणि वाजवी विश्वासाचे संरक्षण उपलब्ध नाही–

या कायद्याच्या तरतुदींखालील गुन्ह्यासाठीच्या कोणत्याही कार्यवाहीमध्ये, प्रतिवादीला गुन्हा घडू शकेल अशा वस्तुस्थितीबद्दल चुकीचा परंतु वाजवी विश्वास होता हा बचाव नाही.

(D) अन्न हाताळण्याच्या संदर्भात संरक्षण–

कलम 56 अन्वये गुन्ह्यासाठीच्या कारवाईत, जर असे सिद्ध झाले की त्या व्यक्तीने ज्या असुरक्षित अन्नाशी संबंधित आहे ते अन्न नष्ट केले किंवा अन्यथा ते अन्न हाताळले गेल्यानंतर लगेच त्याची विल्हेवाट लावली गेली.

(E) प्रकाराचे, पदार्थाचे किंवा अन्नाच्या गुणवत्तेच्या महत्त्वाचे संरक्षण–

अन्नाच्या कोणत्याही असुरक्षित किंवा चुकीच्या ब्रँडेड वस्तूंच्या विक्रीशी संबंधित गुन्ह्यासाठी अभियोगात कोणताही बचाव असू शकत नाही की खाद्य व्यवसाय ऑपरेटर त्याच्याद्वारे किंवा खरेदीदाराने विकलेल्या अन्नाचे स्वरूप, पदार्थ किंवा गुणवत्ता याबद्दल अनभिज्ञ होता. विश्लेषणासाठी कोणताही पदार्थ विकत घेतल्याने विक्रीच्या विचारावर काही परिणाम होऊ शकत नाही.

प्रकरण 11

वित्त, लेखा, लेखापरीक्षण आणि अहवाल

81. अन्न प्राधिकरणाचे अंदाजपत्रक. (1) अन्न प्राधिकरणाने केंद्र सरकारने विहित केलेल्या स्वरुपात निर्धारित वेळेत प्रत्येक आर्थिक वर्षात पुढील आर्थिक वर्षासाठी त्यांचे अंदाजपत्रक, अन्न प्राधिकरणाच्या अंदाजे पावत्या आणि खर्च दर्शवेल आणि केंद्र सरकारलाही पुढे पाठवेल.

(2) केंद्र सरकारच्या पूर्वपरवानगीने अन्न प्राधिकरण, विशेषत: प्राधिकरणाचे अर्थसंकल्प तयार करण्याची आणि त्याची अंमलबजावणी करण्याची प्रक्रिया निर्दिष्ट करणारे आर्थिक नियमन स्वीकारेल.

82. अन्न प्राधिकरणाचा निधी. (1) केंद्र सरकार, योग्य विनियोगानंतर, केंद्र सरकारला योग्य वाटेल अशा रकमेचा निधी अन्न प्राधिकरणाला देऊ शकते.

(2) केंद्रीय सल्लागार समितीच्या शिफारशीनुसार अन्न प्राधिकरण परवानाधारक अन्न व्यवसाय ऑपरेटर, मान्यताप्राप्त प्रयोगशाळा किंवा अन्न सुरक्षा आयुक्तांकडून आकारले जाणारे श्रेणीबद्ध शुल्क अन्न सुरक्षा लेखा परीक्षकांकडून निर्दिष्ट करेल.

83. अन्न प्राधिकरणाचे लेखा आणि लेखापरीक्षण. (1) अन्न प्राधिकरण, योग्य खातेवही आणि संबंधित नोंदी ठेवेल आणि भारताचे नियंत्रक आणि महालेखा परीक्षक यांच्याशी सल्लामसलत करून केंद्र सरकारने विहित केलेल्या स्वरूपात खात्यांचे वार्षिक विवरण तयार करेल.

(2) नियंत्रक आणि महालेखा परीक्षक आणि या कायद्याखालील अन्न प्राधिकरणाच्या खात्यांच्या लेखापरीक्षणाच्या संदर्भात त्यांनी नियुक्त केलेल्या कोणत्याही व्यक्तीला नियंत्रक आणि लेखापरीक्षकांसारखेच सामान्यत: सरकारी खात्यांच्या लेखापरीक्षणाशी संबंधित आहे असे अधिकार आणि विशेषाधिकार आणि अधिकार असतील. आणि विशेषतः, पुस्तके, खाती, जोडलेले व्हाउचर आणि इतर कागदपत्रे आणि दस्तावेज तयार करण्याची मागणी करण्याचा आणि अन्न प्राधिकरणाच्या कोणत्याही कार्यालयाची तपासणी करण्याचा अधिकार असेल.

(3) नियंत्रक आणि महालेखा परीक्षक किंवा या संदर्भात त्यांनी नियुक्त केलेल्या इतर कोणत्याही व्यक्तीने प्रमाणित केल्यानुसार अन्न प्राधिकरणाचे खाते, त्यावरील लेखापरीक्षण अहवालासह अन्न प्राधिकरणाकडून दरवर्षी केंद्र सरकारकडे पाठवले जातील. आणि केंद्र सरकार लेखापरीक्षण अहवाल प्राप्त झाल्यानंतर शक्य तितक्या लवकर, संसदेच्या प्रत्येक सभागृहासमोर ठेवण्यास सांगेल.

84. अन्न प्राधिकरणाचा वार्षिक अहवाल. (1) अन्न प्राधिकरण दर वर्षी एकदा, केंद्र सरकारने विहित केलेल्या स्वरूपात मागील वर्षातील त्याच्या क्रियाकलापांचा सारांश देणारा वार्षिक अहवाल तयार करेल, या अहवालाच्या प्रती केंद्र सरकार आणि राज्य सरकारांना पाठवल्या जातील. .

(2) पोटकलम (1) अन्वये प्राप्त झालेल्या अहवालाची प्रत, ती प्राप्त झाल्यानंतर, संसदेच्या प्रत्येक सभागृहासमोर ठेवली जाईल.

प्रकरण 12

विविध

85. केंद्र सरकारचा, अन्न प्राधिकरणाला निर्देश जारी करण्याचा आणि त्यांच्याकडून अहवाल व विवरणपत्रे प्राप्त करण्याचा अधिकार. (1) या कायद्याच्या पूर्वगामी तरतुदींचा विचार न करता, अन्न प्राधिकरण, आपल्या अधिकारांचा वापर करताना आणि या कायद्याखालील तिचे कार्य पार पाडताना, तांत्रिक आणि प्रशासकीय प्रश्नांव्यतिरिक्त, धोरणाच्या प्रश्नांवर अशा निर्देशांना बांधील असेल. अशा बाबी, ज्याचे निर्देश केंद्र सरकारने वेळोवेळी लिखीत स्वरुपात दिले आहेत.

परंतु, या उपकलमाअंतर्गत कोणतेही निर्देश देण्यापूर्वी शक्य असल्यास अन्न प्राधिकरणाला, आपले मत मांडण्याची संधी दिली जाईल.

(2) केंद्र सरकार आणि अन्न प्राधिकरण यांच्यामध्ये धोरणात्मक प्रश्न आहे की नाही यावरून कोणताही वाद उद्भवल्यास, त्यावर केंद्र सरकारचाच निर्णय अंतिम असेल.

(3) अन्न प्राधिकरण, केंद्र सरकारला वेळोवेळी आवश्यक असेल त्याप्रमाणे परतावा किंवा त्यांच्या कामकाजाच्या संदर्भात इतर माहिती देईल.

86. केंद्र सरकारचा, राज्य सरकारांना निर्देश देण्याचा अधिकार. या कायद्यातील सर्व किंवा कोणत्याही तरतुदींची अंमलबजावणी करण्यासाठी केंद्र सरकार राज्य सरकारला आवश्यक वाटेल असे निर्देश देऊ शकते आणि राज्य सरकार अशा निर्देशांचे पालन करेल.

87. अन्न प्राधिकरणाचे अधिकारी, सदस्य आणि अन्न सुरक्षा आयुक्त हे लोकसेवक असतील. अन्न प्राधिकरणाचे सदस्य, अधिकारी आणि अन्न सुरक्षा आयुक्त आणि त्यांचे अधिकारी, या कायद्याच्या कोणत्याही तरतुदींचे पालन करत असताना किंवा कृती करत असताना, भारतीय दंड संहिता (1860 चा 45) कलम 21 च्या अर्थानुसार लोकसेवक असल्याचे मानले जाईल.

88. सद्भावनेने केलेल्या कारवाईचे संरक्षण. केंद्र सरकार, राज्य सरकार, अन्न प्राधिकरण आणि या कायद्यांतर्गत स्थापन केलेल्या इतर संस्था किंवा केंद्र सरकारचा कोणताही अधिकारी, राज्य सरकार किंवा असा कोणताही सदस्य, अधिकारी किंवा इतर कर्मचाऱ्यांवर कोणताही खटला, दावा किंवा इतर कायदेशीर कार्यवाही, प्राधिकरण आणि संस्था किंवा या कायद्याच्या अंतर्गत कार्य करणारे इतर कोणतेही अधिकारी जे कार्य चांगल्या भावनेने केलेले आहे किंवा करू इच्छित आहे किंवा त्याखाली बनवलेले नियम किंवा विनियमाने केले आहे त्यांच्यावरोधात अंमलात येणार नाहीत.

89. अन्नाशी संबंधित इतर सर्व कायद्यांवर या कायद्याचा अतिरिक्त प्रभाव. या कायद्याच्या तरतुदी सध्या अंमलात असलेल्या किंवा इतर कोणत्याही कायद्यामध्ये किंवा या कायद्याव्यतिरिक्त असलेल्या इतर कोणत्याही कायद्याच्या प्रभावात असलेल्या कोणत्याही साधनामध्ये विसंगत काहीही असले तरीही लागू होतील.

90. विविध खाद्यपदार्थांशी संबंधित कायदे किंवा आदेश नियंत्रित करणाऱ्या केंद्र सरकारच्या एजन्सीच्या विद्यमान कर्मचाऱ्यांची अन्न प्राधिकरणाकडे बदली. अन्न प्राधिकरणाच्या स्थापनेच्या तारखेपासून आणि त्या तारखेच्या आधी अन्न कायदे प्रशासित करणाऱ्या केंद्र सरकारच्या एजन्सींच्या अंतर्गत पद धारण करणाऱ्या प्रत्येक कर्मचाऱ्याने त्याच कार्यकाळापर्यंत आणि त्याच अटी व शर्तींसह अन्न प्राधिकरणामध्ये त्यांचे पद धारण करावे. मोबदला, रजा, भविष्य निर्वाह निधी, सेवानिवृत्ती आणि अन्न प्राधिकरणाची स्थापना झाली नसती तर त्याने असे पद भूषवले असते म्हणून आणि त्या तारखेपासून अशा कर्मचाऱ्याने अन्न प्राधिकरणाचे कर्मचारी होण्याचे निवडले नाही तर तो अन्न प्राधिकरणाचा कर्मचारी म्हणून किंवा सहा महिन्यांचा कालावधी संपेपर्यंत तो असेच काम करत राहील.

91. नियम तयार करण्याचा केंद्र सरकारचा अधिकार.

(1) केंद्र सरकार, अधिकृत राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे, या कायद्याच्या तरतुदींच्या अंमलबजावणीसाठी नियम तयार करु शकते.

(2) विशेषतः, आणि सर्वसामान्यपणे पूर्वीपासूनच्या अधिकारांचा विचार न करता, असे नियम खालील सर्व किंवा कोणत्याही बाबींसाठी तरतूद करू शकतात, म्हणजे:–

(a) उपकलम (2) अन्वये अध्यक्ष आणि पदसिद्ध सदस्यांव्यतिरिक्त इतर सदस्यांचे वेतन, अटी आणि सेवा शर्ती आणि कलम 7 च्या पोटकलम (3) अंतर्गत पद आणि गोपनीयतेची शपथ घेण्याची पद्धत;

(b) कलम 37 च्या पोट–कलम (1) अंतर्गत अन्न सुरक्षा अधिकाऱ्याची पात्रता;

(c) कलम 38 च्या उपखंड (8) अंतर्गत जप्त केलेल्या कागदपत्रांचा उतारा घेण्याची पद्धत;

(d) कलम 42 च्या उप–कलम (4) अंतर्गत योग्य न्यायालयांकडे वर्ग करण्यासाठी प्रकरणांचे निर्धारण आणि अशा निर्धारणासाठीची कालमर्यादा;

(e) कलम 45 अंतर्गत अन्न विश्लेषकांची पात्रता;

(f) विश्लेषणासाठी नमुना पाठवण्याची पद्धत आणि कलम 47 च्या उपकलम (1) अन्वये या संदर्भात अवलंबल्या जाणाऱ्या प्रक्रियेचा तपशील;

(g) कलम 68 च्या पोट–कलम (1) अन्वये खटल्यांचा निकाल देताना अवलंबण्याची प्रक्रिया;

(h) पात्रता, पदाच्या अटी, उप–कलम (4) अंतर्गत पीठासीन अधिकाऱ्याचा राजीनामा आणि काढून टाकणे, कलम 70 च्या पोट–कलम (5) अंतर्गत न्यायाधिकरणाची अपीलाची प्रक्रिया आणि अधिकार;

(i) कलम 71 च्या उप–कलम (2) च्या खंड (g) अंतर्गत न्यायाधिकरणाच्या कार्यपद्धती आणि अधिकारांशी संबंधित इतर कोणतीही बाब;

(j) कलम 76 च्या पोटकलम (1) अंतर्गत उच्च न्यायालयात अपील करण्यासाठी भरावे लागणारे शुल्क;

(k) कलम 81 च्या उप–कलम (1) अंतर्गत अर्थसंकल्प तयार करण्यासाठीचे स्वरुप व वेळमर्यादा ;

(l) कलम 83 च्या उप–कलम (1) अंतर्गत खात्यांचे फॉर्म आणि विवरणपत्र;

(m) कलम 84 च्या पोट–कलम (1) अंतर्गत अन्न प्राधिकरणाद्वारे वार्षिक अहवाल तयार करण्याचा फॉर्म आणि वेळ;

(n) इतर कोणतीही बाब जी आवश्यक आहे, किंवा असू शकते, विहित केलेली आहे किंवा ज्या संदर्भात केंद्र सरकारच्या नियमांद्वारे तरतूद करणे आवश्यक आहे.

92. अन्न प्राधिकरणाचा नियम तयार करण्याचा अधिकार. (1) अन्न प्राधिकरण, केंद्र सरकारच्या मान्यतेने आणि पूर्वी प्रकाशित झालेल्या अधिसूचनेद्वारे, या कायद्याच्या तरतुदींची अंमलबजावणी करण्यासाठी या कायद्याशी आणि त्याखाली बनवलेल्या नियमांशी सुसंगत नियम तयार करु शकेल.

(2) विशेषतः सध्याच्या अधिकारक्षेत्रा आधीच्या अधिकारांचा विचार न करता अशा नियमांची खालील सर्व किंवा कोणत्याही बाबींसाठी तरतूद करू शकतात, म्हणजे:–

(a) कलम 9 च्या पोटकलम (3) अन्वये अन्न प्राधिकरणाचे अधिकारी आणि इतर कर्मचाऱ्यांचे वेतन आणि इतर सेवा शर्ती;

(b) कलम 11 च्या उपकलम (5) अंतर्गत व्यवसायाच्या व्यवहारासाठी प्रक्रियेचे नियम;

(c) कलम 12 च्या उप–कलम (2) अंतर्गत केंद्रीय सल्लागार समितीची इतर कार्ये;

(d) कलम 15 च्या उपकलम (4) अंतर्गत वैज्ञानिक समिती आणि पॅनेलची कार्यपद्धती;

(e) कलम 16 च्या उप–कलम (2) अंतर्गत मानवी वापरासाठी असलेल्या अन्नपदार्थांच्या संबंधात मानके आणि मार्गदर्शक तत्त्वे सूचित करणे;

(f) कलम 17 च्या पोट–कलम (1) अंतर्गत अन्न प्राधिकरणाच्या बैठकांमध्ये अनुसरण्याची व्यवहार्य कार्यपद्धत प्रक्रिया;

(g) कलम 18 च्या उप–कलम (2) च्या खंड (d) अंतर्गत अन्न सुरक्षा किंवा सार्वजनिक आरोग्यासंबंधीची गरज लक्षात घेऊन नियम बनवणे किंवा त्यात सुधारणा करणे;

(h) कलम 19 अंतर्गत ॲडिटीव्हची मर्यादा;

(i) कलम 20 अंतर्गत दूषित पदार्थ, विषारी पदार्थ आणि जड धातू इत्यादींच्या परिमाणांची मर्यादा;

(j) कलम 21 अंतर्गत कीटकनाशके, पशुवैद्यकीय औषधांचे अवशेष, इत्यादींची सहनशीलता मर्यादा;

(k) कलम 23 अंतर्गत खाद्यपदार्थांवर चिन्हे आणि लेबलिंगची पद्धत;

(l) कलम 26 च्या पोट–कलम (4) अंतर्गत ज्या फॉर्ममध्ये हमी दिली जाईल;

(m) कलम 28 च्या पोटकलम (4) अंतर्गत अन्न परत मागवण्याच्या प्रक्रियेशी संबंधित अटी आणि मार्गदर्शक तत्त्वे;

(n) कलम 29 च्या पोटकलम (5) अंतर्गत अन्न सुरक्षा अधिकाऱ्याच्या कामकाजाशी संबंधित नियम;

(o) नोंदणी प्राधिकरणाचे नोंदणीचे अधिकार आणि नोंदणीची पद्धत सूचित करणे; परवाना मिळविण्यासाठी अर्ज करण्याची पद्धत, त्यामुळे देय शुल्क आणि कलम 31 अंतर्गत असा परवाना रद्द किंवा जप्त केला जाऊ शकतो अशा परिस्थितीचे निर्देश;

(p) कलम 36 च्या उपकलम (1) अंतर्गत अन्न सुरक्षा प्रशासनासाठी नियुक्त अधिकारी त्या संबंधित क्षेत्रांचा प्रभारी असेल;

(q) कलम 40 च्या पोट–कलम (1) अंतर्गत अन्नाचे विश्लेषण करुन घेण्याची प्रक्रिया, फी इत्यादी तपशील;

(r) कलम 43 च्या पोट–कलम (3) अंतर्गत अन्न प्रयोगशाळांनी अवलंबण्याची कार्ये, प्रक्रिया;

(s) कलम 47 च्या पोट–कलम (6) अंतर्गत अधिकाऱ्यांनी अवलंबण्याची प्रक्रिया;

(t) कलम 81 च्या पोट–कलम (2) अंतर्गत अन्न प्राधिकरणाकडून अर्थसंकल्प तयार करताना स्वीकारले जाणारे आर्थिक नियम;

(u) कोडेक्स बैठकांमध्ये सहभागी होण्यासाठी आणि कोडेक्स प्रकरणांचा प्रतिसाद तयार करण्यासाठी मार्गदर्शक तत्त्वे किंवा निर्देश जारी करणे; आणि

(v) इतर कोणतीही बाब जी नियमांद्वारे निर्दिष्ट करणे आवश्यक आहे, किंवा असू शकते किंवा ज्याच्या संदर्भात नियमांद्वारे तरतूद करणे आवश्यक आहे.]

93. संसदेसमोर नियम आणि कायदे मांडणे. या कायद्यांतर्गत बनवलेले प्रत्येक नियम आणि प्रत्येक विनियम संसदेच्या प्रत्येक सभागृहासमोर, ते तयार केल्यानंतर शक्य तितक्या लवकर, ते अधिवेशन चालू असताना, एकूण तीस दिवसांच्या आत ठेवले जाईल, ते एका अधिवेशनात मांडले जाऊ शकते किंवा लगोलग होणाऱ्या दोन किंवा अधिक सत्रांमध्ये मांडले जाऊ शकते. जे

सत्र संपण्यापूर्वी लगेच किंवा लगोलगच्या सत्रात जेव्हा दोन्ही सभागृहे नियम किंवा विनियमात कोणताही बदल करण्यास सहमत असतील किंवा दोन्ही सभागृहाचे एकमत असेल की नियम किंवा विनिमय लागू असू नयेत. हे नियम किंवा विनियम त्यानंतर केवळ अशा सुधारित स्वरूपात लागू होतील किंवा लागू होणार नाहीत. त्यामुळे, तथापि, असा कोणताही फेरबदल किंवा रद्द करणे हे त्या नियम किंवा विनियमांतर्गत पूर्वी केलेल्या कोणत्याही गोष्टीच्या वैधतेवर प्रभाव टाकल्याशिवाय असेल.

94. नियम बनविण्याचा राज्य सरकारचा अधिकार. (1) केंद्र सरकार आणि अन्न प्राधिकरण यांना अनुक्रमे असलेल्या नियम आणि नियम बनविण्याच्या अधिकारांच्या अधीन राहून, राज्य सरकार, पूर्वीच्या प्रकाशनानुसार आणि अन्न प्राधिकरणाच्या पूर्वीच्या मान्यतेने, या कायद्यांतर्गत राज्य सरकार आणि राज्य अन्न सुरक्षा आयुक्त यांना नेमून दिलेली कार्ये आणि कर्तव्ये पार पाडणे आणि त्याखाली बनवलेले नियम आणि नियमानुसार अधिकृत राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे, नियम बनवू शकते.

(2) विशेषत: आणि सर्वसामान्यपणे पूर्वगामी अधिकारांचा विचार न करता अशा नियमांची खालील सर्व किंवा कोणत्याही बाबींसाठी तरतूद करू शकतात, म्हणजे:–

(a) कलम 30 च्या उपकलम (2) च्या खंड (f) अंतर्गत अन्न सुरक्षा आयुक्तांची इतर कार्ये ;

(b) कलम 95 अन्वये गुन्हे शोधण्यात किंवा गुन्हेगाराला पकडण्यात मदत करणाऱ्या व्यक्तीला ज्या पद्धतीने मानधन दिले जाईल त्या मानधनासाठी निधीची तरतूद करणे; आणि

(c) इतर कोणतीही बाब जी आवश्यक आहे, किंवा विहित केली जाऊ शकते किंवा ज्याच्या संदर्भात राज्य सरकारने नियमांद्वारे तरतूद करणे आवश्यक आहे.

(3) या कायद्यांतर्गत राज्य सरकारने बनवलेला प्रत्येक नियम, तो तयार केल्यानंतर, जितक्या लवकर होईल तितक्या लवकर, राज्य विधानमंडळाच्या प्रत्येक सभागृहासमोर जेथे दोन सभागृहे आहेत किंवा जेथे असे राज्य विधानमंडळ एक सभागृह आहे त्यांच्यासमोर मांडले जाईल.

95. राज्य सरकारकडून मानधन. राज्य सरकार, अन्न सुरक्षा आयुक्तांना अशा निधीतून आणि त्याद्वारे विहित केलेल्या पद्धतीने गुन्हे शोधण्यात किंवा गुन्हेगाराला पकडण्यात मदत करणाऱ्या व्यक्तीला मानधन देण्याचे आदेश देण्याचे अधिकार देऊ शकते.

96. दंडाची वसुली. या कायद्यांतर्गत आकारण्यात आलेला दंड, तो न भरल्यास, जमीन महसुलाची थकबाकी प्रमाणे वसूल केला जाईल आणि दंड भरेपर्यंत थकबाकीदारांचा परवाना निलंबित केला जाईल.

97. रद्द करणे आणि ठेवणे. (1) केंद्र सरकार त्यांच्या वतीने या निमित्त नियुक्त करेल अशा तारखेपासून, दुसऱ्या अनुसूचीमध्ये निर्दिष्ट केलेला कायदा आणि आदेश रद्द केले जातील:

परंतु अशा निरसनाचा परिणाम होणार नाही:–

(i) कायद्याचे पूर्वीचे कार्य आणि निरसनाखालील आदेश किंवा त्या अंतर्गत योग्य पद्धतीने केलेले किंवा भरलेले काहीही; किंवा

(ii) या कायद्यान्वये किंवा निरसनाखालील आदेशांतर्गत मिळविलेले, कोणताही अधिकार, विशेषाधिकार, दायित्व किंवा उत्तरदायित्व जमा केलेले किंवा खर्च केलेले; किंवा

(ii) कायदा आणि निरसनाखालील आदेशांविरुद्ध केलेल्या कोणत्याही गुन्ह्यांबाबत कोणताही दंड, जप्ती किंवा शिक्षा; किंवा

(iv) अशा कोणत्याही दंड, जप्ती किंवा शिक्षेच्या संदर्भात कोणताही तपास किंवा उपाय आणि अशी कोणतीही तपासणी, कायदेशीर कार्यवाही किंवा उपाय आणि असा कोणताही दंड, जप्ती किंवा शिक्षा लागू केली जाऊ शकते, जसे की हा कायदा मंजूर नसतांना झाले होते:

(2) या कायद्याच्या अनुषंगाने कोणत्याही राज्यात सध्यातरी कोणताही कायदा अस्तित्वात असल्यास, हा कायदा सुरू झाल्यावर तो रद्द केला जाईल आणि अशा परिस्थितीत, सामान्य कलमांच्या कलम 6 मधील तरतुदी कायदा, 1897 (1897 चा 10) राज्य कायद्यातील अशा तरतुदी रद्द केल्यानुसार लागू राहील.

(3) उपरोक्त कायदा आणि आदेश रद्द करूनही, या कायद्याच्या प्रारंभाच्या तारखेपासून लागू असलेल्या अशा कोणत्याही अधिनियम किंवा आदेशानुसार जारी केलेले परवाने, त्यांची मुदत संपण्याच्या तारखेपर्यंत सर्वांसाठी लागू राहतील. जसे की ते

या कायद्याच्या तरतुदी किंवा त्याखाली बनविलेल्या नियम किंवा विनियमांनुसार जारी केले गेले आहेत.

(4) आत्तापर्यंत अंमलात असलेल्या इतर कोणत्याही कायद्यात काहीही असले तरी, कोणताही न्यायालय हा कायदा सुरू झाल्याच्या तारखेपासून तीन वर्षांचा कालावधी संपल्यानंतर रद्द केलेला कायदा किंवा आदेशांखालील गुन्ह्याची दखल घेणार नाही.

98. अन्न मानकांसाठी अस्थायी तरतुदी. दुसऱ्या अनुसूचीमध्ये निर्दिष्ट केलेला कायदा आणि आदेश रद्द करूनही, कायद्यातील मानके, सुरक्षा आवश्यकता आणि इतर तरतुदी आणि त्याखाली केलेले नियम आणि नियमन आणि त्या अनुसूचीमध्ये सूचीबद्ध केलेले आदेश या कायद्यांतर्गत किंवा त्याखाली बनविलेले नियम व विनियम अंतर्गत निर्दिष्ट केलेले नवीन मानके येईपर्यंत अंमलात राहतील आणि कार्यरत राहतील. :

परंतु, कायदा व आदेशांखाली केलेली कोणतीही कृती किंवा कोणतीही कार्यवाही या कायद्याच्या संबंधित तरतुदींतर्गत केली आहे किंवा करण्यात आली आहे असे मानले जाईल आणि जोपर्यंत कोणत्याही गोष्टीद्वारे किंवा अंतर्गत केलेल्या कोणत्याही कृतीद्वारे ते वगळले जात नाही तोपर्यंत हा कायदा त्यानुसार अंमलात राहील.

99. दूध आणि दुग्धजन्य पदार्थ आदेश, 1992 हे या कायद्यांतर्गत केलेले नियम मानले जातील.

(1) हा कायदा सुरू झाल्याच्या तारखेपासून, अत्यावश्यक वस्तू अधिनियम, 1955 (1955 चा 10) अंतर्गत जारी केलेला दूध आणि दुग्धजन्य पदार्थ आदेश, 1992, या कायद्यांतर्गत अन्न प्राधिकरणा द्वारे जारी केलेले दूध आणि दुग्धजन्य पदार्थ विनियम, 1992 मानले जातील.

(2) अन्न प्राधिकरण, केंद्र सरकारच्या पूर्वीच्या मान्यतेने आणि पूर्वीच्या प्रसिद्धीनंतर, अधिसूचनेद्वारे, या कायद्याचे उद्दिष्टे पूर्ण करण्यासाठी पोट–कलम (1) मध्ये निर्दिष्ट केलेल्या नियमांमध्ये सुधारणा करू शकते.

100. शिशु दूध पर्याय, दुधाच्या बाटल्या आणि शिशु अन्न (उत्पादन, पुरवठा आणि वितरण नियमन) अधिनियम, 1992 मध्ये सुधारणा.

अधिसूचित दिवसापासून, शिशु दूध पर्याय, दुधाच्या बाटल्या आणि शिशु अन्न (उत्पादन, पुरवठा आणि वितरणाचे नियमन) अधिनियम, 1992 (1992 चा 41) (येथे मुख्य कायदा म्हणून संदर्भित) च्या खालील सुधारणा तरतुदी लागू होतील. , म्हणजे:–

(a) संपूर्ण मुख्य कायद्यामध्ये, "अन्न भेसळ प्रतिबंधक कायदा, 1954 (1954 चा 37)" चा कोणताही संदर्भ "अन्न सुरक्षा आणि मानक कायदा, 2006" च्या संदर्भाने बदलला जाईल;

(b) मुख्य कायद्याच्या 12 व्या विभागात, "अन्न भेसळ प्रतिबंधक कायदा, 1954 (1954 चा 37) कलम 9 अंतर्गत नियुक्त केलेला कोणताही अन्न निरीक्षक" याचा संदर्भ "अन्न सुरक्षा आणि अन्न सुरक्षा मानक कायदा, 2006 अंतर्गत नियुक्त केलेला कोणताही "अन्न सुरक्षा अधिकारी" या संदर्भाने बदलला जाईल.

(c) संपूर्ण मुख्य कायद्यामध्ये “फूड इन्स्पेक्टर” चा कोणताही संदर्भ “अन्न सुरक्षा अधिकारी” या अभिव्यक्तीने बदलला जाईल; आणि

(d) मुख्य कायद्याच्या कलम 21 मध्ये, उप–कलम (1) मध्ये, खंड (अ) चा संदर्भ खालील नियमां द्वारे बदलला जाईल, म्हणजे:– “(a)" नियुक्त अधिकारी किंवा अन्न सुरक्षा अधिकारी 2006 च्या कलम 42 मधील उप–कलम (5) अंतर्गत निर्देशित अन्न सुरक्षा आणि मानक अधिनियम ;

101. अडचणी दूर करण्याचे अधिकार

(1) या कायद्याच्या तरतुदी लागू करण्यात कोणतीही अडचण आल्यास, केंद्र सरकार, अधिकृत राजपत्रात प्रसिद्ध केलेल्या आदेशाद्वारे, या कायद्याच्या तरतुदींशी विसंगत असलेल्या अशा तरतुदी, अडचण दूर करणे आवश्यक वाटल्यास, अशा तरतुदी करू शकेल.:

परंतु, हा कायदा सुरू झाल्याच्या तारखेपासून तीन वर्षांचा कालावधी संपल्यानंतर या कलमाखाली कोणताही आदेश दिला जाणार नाही,

(2) या कलमांतर्गत तयार करण्यात आलेला प्रत्येक आदेश पारित केल्यानंतर लवकरात लवकर संसदेच्या प्रत्येक सभागृहासमोर ठेवला जाईल.

पहली अनुसूची

[विभाग 5(1) (e) पहा]

झोन एक

1. आंध्र प्रदेश
2. गोवा
3. कर्नाटक
4. केरळ
5. महाराष्ट्र
6. ओरिसा
7. तामिळनाडू

झोन दोन

1. हरियाणा
2. हिमाचल प्रदेश
3. जम्मू आणि काश्मीर
4. पंजाब
5. उत्तरांचल
6. उत्तर प्रदेश

झोन तीन

1. बिहार
2. छत्तीसगड
3. गुजरात
4. झारखंड
5. मध्य प्रदेश
6. राजस्थान
7. पश्चिम बंगाल

झोन चार

1. अरुणाचल प्रदेश
2. आसाम
3. मणिपूर
4. मेघालय
5. मिझोराम

6. नागालँड

7. सिक्कीम

8. त्रिपुरा

झोन पाच

1. अंदमान आणि निकोबार बेटे

2. चंदीगढ

3. दादरा आणि नगर हवेली

4. दमण आणि दीव

5. दिल्ली

6. लक्षद्वीप

7. पाँडिचेरी.

दुसरी शेड्यूल

(विभाग 97 पहा)

1. अन्न भेसळ प्रतिबंधक कायदा, 1954 (1954 चा 37).
2. फळफळावळ उत्पादन आदेश, 1955.
3. द मीट फूड प्रॉडक्ट्स आदेश, 1973.
4. भाजीपाला तेल उत्पादने (नियंत्रण) आदेश, 1947.
5. खाद्यतेल पॅकेजिंग (नियमन) आदेश, 1998.
6. सॉल्व्हेंट एक्स्ट्रॅक्टेड ऑइल, डी ऑइल्ड मील आणि खाण्यायोग्य पीठे (नियंत्रण) आदेश, 1967.
7. द मिल्क अँड मिल्क प्रोडक्ट्स आदेश, 1992.
8. जीवनावश्यक वस्तू अंतर्गत जारी केलेला कोणताही अन्य आदेश अन्न संबंधित कायदा, 1955 (1955 चा 10).

के.एन.चतुर्वेदी

भारत सरकारचे सचिव